

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Maģistra darbs

Daktiloskopēšana un ar to saistītās problēmas

5. semestra studente

Olga Laščetko

0109014

zinātniskais vadītājs:

Doc. Dr.iur. Elīta Nīmande

Rīga 2010

Satura rādītājs

Ievads.....	3
1. Daktiloskopēšanas dabaszinātniskie pamati un īss vēsturiskais pārskats.....	5
1.1. Daktiloskopēšanas attīstības vēsture.....	5
1.2. Cilvēka ādas morfoģenēze no kriminālistiskā aspekta.....	10
2. Daktiloskopēšanas, daktiloskopiskās informācijas un daktiloskopiskās reģistrācijas tiesiskais regulējums.....	15
2.1. Daktiloskopēšanas un daktiloskopiskās informācijas tiesiskais regulējums.....	15
2.2. Daktiloskopiskās reģistrācijas tiesiskas regulējums.....	32
3. Daktiloskopēšanas izmantošanas nozīme, iespējas un mērķi.....	38
3.1. Daktiloskopiskā reģistrācija, identifikācija un diagnostika.....	38
3.2. Daktiloskopiskās ekspertīzes eksperta atzinums kā pierādījums kriminālprocesā.....	45
3.3. Problemātika, kas ir saistītā ar daktiloskopiskās ekspertīzes attīstību.....	59
Kopsavilkums.....	65
Anotācija krievu valodā.....	69
Anotācija angļu valodā.....	70
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	71
Pielikumi.....	75

Ievads

Daktiloskopiskās pēdas ir viens no svarīgākajiem personas identifikācijas līdzekļiem, kā arī daktiloskopēšana ir viena no nozīmīgākajām metodēm noziedzīga nodarījuma izmeklēšanā un noziedzīga nodarījuma atklāšanā, kas ir saistītas ar personas identifikāciju un reģistrāciju pēc cilvēka roku pirkstu pēdām, t.i. daktiloskopēšanas procesa rezultātā tiek iegūta identificējošā informācija par konkrētu personu, kas tiek saistīta ar papillārlīniju zīmējuma izmantošanu. Daktiloskopēšana, kā arī daktiloskopiskā informācija un daktiloskopiskās informācijas reģistrācija, tā ir vienota sistēma, kas ļauj identificēt konkrētu personu ar daktiloskopiskās ekspertīzes palīdzību. Minētās informācijas iegūšanu, glābšanu, kā arī izmantošanu ir stingri jāreglamentē ar likumiem, lai nebūtu pārkāptas konkrēta cilvēka pamattiesības un brīvības, jo jebkādas identificējošas informācijas pazušana, pretlikumīga izpaušana vai citas pretlikumīgas darbības, var ietekmēt konkrētas personas pamattiesības un brīvības. Daktiloskopiskā informācija ir nepieciešama ne tikai, lai identificētu noziedzniekus pēc roku papillārlīniju pēdām, kas tiek atstātas notikuma vietās, bet arī, lai atpazītu cilvēkus, piemēram, masveida nāves gadījumā. Daktiloskopēšanu un tās procesā iegūtos rezultātus, t.i. pirkstu nospiedumus izmanto arī kā biometrijas sastāvdaļu, piemēram, personu identificējošos dokumentos. Apkopojot augstāk minēto, darba nozīme teorijā un praksē ir cieši saistīta ar daktiloskopēšanas procesa tehniku, kuras rezultātā tiek iegūta identificējošā informācija par konkrētu personu, kā arī minētas informācijas iegūšanas, glabāšanas un izmantošanas tiesiskais pamatojums un to problemātika, identificēšanas process, kas tiek saistīts ar daktiloskopisko ekspertīzi, kā arī daktiloskopiskās ekspertīzes problemātika.

Autore sākot no 2005.gada līdz šodienai strādā Kriminālistikas pārvaldē, kur ieņem eksperta amatu. No 2005.gada līdz 2009.gadam autore ir izbraukusi uz 1247 notikuma vietām, kur piedalījusies notikuma vietas apskatēs, kā arī ir veikusi 132 daktiloskopiskās ekspertīzes. Līdz ar to, darba izstrādāšanai izmantota profesionālā darba pieredze par pētīto tēmu.

Darba mērķis ir daktiloskopēšanas attīstības un daktiloskopēšanas jēdziena formulējuma izpēte, mūsdienu likumu kompleksa analīze, kā arī daktiloskopēšanas, daktiloskopiskās informācijas iegūšanas glabāšanas, izmantošanas problemātikas pētīšana un ekspertīzes problemātikas pētīšana.

Mērķa sasniegšanai izvirzīti sekojoši uzdevumi:

1. Daktiloskopēšanas attīstības un daktiloskopēšanas jēdziena formulējuma izpēte;
2. Daktiloskopēšanas, daktiloskopiskās informācijas un daktiloskopiskās reģistrācijas tiesiskā pamatojuma izpēte;
3. Daktiloskopiskās reģistrācijas, identifikācijas un diagnostikas problemātikas izpēte;

4. Daktiloskopiskās ekspertīzes eksperta atzinums kā pierādījums kriminālprocesā izpēte;
5. Daktiloskopiskās ekspertīzes problēmātika, kas tiek saistīta ar objekta skaidrošanu un pamatojumu.

Darba pētīšanas robežas: daktiloskopēšanas jēdziena skaidrošana; daktiloskopēšanas, daktiloskopiskās informācijas un daktiloskopiskās reģistrācijas tiesiskais pamats; daktiloskopēšanas tehnika un ekspertīzes problemātika.

Lai sasniegtu darba mērķi, autore analizēja sekojošus avotus: Latvijas Republikas Satversmi, Latvijas Republikas un citu valsts likumus, Starptautiskos līgumus ar citām valstīm, Iekšlietu ministrijas instrukcijas, cirkulārus, pavēles, kā arī sabiedrisko un speciālo literatūru, u.c.

Maģistra darba izstrādāšanā izmantotas šādas zinātniski pētnieciskās metodes: vēsturiski loģiskā analīze, kas ļauj izpētīt daktiloskopēšanas jēdzienu un to attīstības loģiku, dialektiskā metode, kas ļauj izpētīt kopējas un būtiskās attiecības ar objektīvu realitāti, formalizācija, kas ļauj apkopot pētījumā iegūtos datus, abstrahēšana izmantotas teorētisko atzinumu tēlu veidošanai, formāli-juridiskā pētīšanas metode, salīdzinošā pētīšanas metode un analīze, kā arī sistematizēta un mērķtiecīga pieeja, kas skar pētīšanas problēmas.

Darba novitāte: darbs rada ne tikai daktiloskopēšanas un daktiloskopiskās informācijas tiesisko pamatojumu un analīzi, bet arī to, ka visaptveroši tiek izpētīta daktiloskopiskās ekspertīzes problemātika, kur autore izskaidroja un pamatoja daktiloskopiskās ekspertīzes objektu, ne tikai no zinātniskās puses, bet arī no profesionālās darba pieredzes.

1. DAKTILOSKOPĒŠANAS DABASZINĀTNISKIE PAMATI UN ĪSS VĒSTURISKAIS PĀRSKATS

1.1. Daktiloskopēšanas attīstības vēsture.

Mūsdienu apstākļos daktiloskopiskās pēdas tiek uzskatītas par vienu no svarīgākajiem personas identifikācijas līdzekļiem. Līdz šodienai daktiloskopēšana ir viena no nozīmīgākajām metodēm noziedzīga nodarījuma izmeklēšanā un noziedzīga nodarījuma atklāšanā, kas ir saistītās ar personas identifikāciju un reģistrāciju pēc cilvēka roku pirkstu pēdām. Var atzīmēt, ka daktiloskopiskā informācija ir nepieciešama ne tikai, lai identificētu noziedzniekus pēc roku papillārlīniju pēdām, kas tiek atstātas notikuma vietās, bet arī lai atpazītu cilvēkus, piemēram, masveida nāves gadījumā. Daktiloskopēšanu un tās procesā iegūtos rezultātus, t.i. pirkstu nospiedumus, izmanto arī kā biometrijas sastāvdaļu, piemēram, personu identificējošos dokumentos. Biometrijas dati ir fiziskās personas fizisko īpašību un rādītāju kopums (sejas digitālais attēls, pirkstu (delnu) pēdas vai nospiedumi).¹

Lai izzinātu daktiloskopēšanu, ir jānoskaidro, kas ir daktiloskopija un jāaplūko daktiloskopijas attīstības vēsturi, kā arī ir jāapskatās cilvēka roku pirkstu (delnu) un basu kāju pēdu ādas uzbūves īpatnības, t.i. cilvēka ādas morfoģenēzi kriminālistiskajā aspektā.

Vispirms ir nepieciešams apskatīt literatūrā norādītos daktiloskopijas jēdzienus. O. Arāja, M. Čentorickas, S. Silarājas un A. Evardsona grāmatā „Daktiloskopija” ir norādītas vairākas definīcijas, piemēram, „daktiloskopija (no grieķu valodas „daktylos”- pirksts, skopein- skatīties) ir kriminālistiskās tehnikas sastāvdaļa trasoloģijas īpaša sadaļa, homoskopijas nodaļa, kuras priekšmets ir cilvēka roku delnu, kāju pēdu un to pirkstu volārās ādas virsmas papillārlīniju ainu pētīšana personas identifikācijas nolūkā, kā arī noziedzīgo nodarījumu veicēju (vainīgo personu) reģistrēšanai un meklēšanai”.² „Daktiloskopija (no grieķu valodas „daktylos”- pirksts, skopein- skatīties; burtiski- pirkstu apskate) ir trasoloģijas nozare, kas pēta cilvēka volārās ādas, galvenokārt roku pirkstu, papillārrakstu raksturu un īpašības, to vizualizēšanas, fiksēšanas, izņemšanas un izpētes līdzekļus un metodes kriminālistiskās reģistrācijas un personu identifikācijas nolūkos pēc pēdām, kas atrastas notikuma vietā.”³

„Daktiloskopija ir homoskopijas nodaļa, kurā apkopoti zinātniskie atzinumi par plaukstu delnu puses un kāju pēdu ādas virsmas uzbūvi un to materiāli fiksēto atspoguļojumu

¹ Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, nr.90(4076).

² Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 27.lpp.

³ Turpat, 197.lpp.

(pēdu) rašanās likumsakarībām. Daktiloskopijas objekti ir cilvēka plaukstu delnu puses un kāju pēdu ādas virsma un to materiāli fiksētie atspoguļojumi (pēdas).”⁴

„Daktiloskopija ir kriminālistikas nozare, kas pēta cilvēka identificēšanu pēc rokas pirksta nospieduma, kuru atstāj pirksta naga falangas ādas reljefs –papillārlīnijas.”⁵

„Daktiloskopija ir trasoloģijas nozare, kas pēta cilvēka volārās ādas papillārrakstu raksturu un īpatnības, pārsvara rokas pirkstus, to vizualizēšanas, fiksēšanas, izņemšanas un izpētes līdzekļus un metodes kriminālistiskās reģistrācijas nolūkos un personu identifikācijai pēc pēdām, kas atrastas notikuma vietā.”⁶

Apskatot augstāk minētās definīcijas var secināt, ka visas definīcijas ir līdzīgas; pirmkārt, daktiloskopija ir kriminālistiskās tehnikas nodaļa- trasoloģijas- sastāvdaļa, otrkārt, daktiloskopijas objekts ir cilvēka plaukstu delnu puses un kāju pēdu ādas virsma, treškārt, tās mērķis ir personu identifikācija, reģistrācija, ceturtkārt, ādas papillārlīniju zīmējuma raksta aina ir katram cilvēkam individuāla un noturīga. Tas nozīmē, ka katram cilvēkam ir tikai viņam vienam piemītošs papillārlīniju zīmējuma raksts, kas nekad neatkārtosies citai personai. Daktiloskopiskās izpētes objekti ir cilvēka roku pirkstu, plaukstu (delnu) un kāju pēdu papillārlīniju zīmējuma raksti, kas paliek uz priekšmetiem un salīdzinošie paraugi, kas tiek iegūti ar daktiloskopēšanas palīdzību.

Pētot dažādu saistītu un speciālo literatūru neizdevās noskaidrot, kad un kas ir atklājis papillārlīniju nospiedumus. Literatūrā gan latviešu, gan krievu, gan arī angļu valodā tiek minēts tikai uzskats par to, ka daktiloskopijas sākums meklējams Senajā Korejā un Senajā Ķīnā. Senajā Ķīnā pirms mūsu ēras jau izmantoja pirkstu nospiedumus, lai parakstītu kādus dokumentus.

Bībelē ir teikts “Viņš dod zīmogu katra cilvēka rokā, lai visi cilvēki zinātu Viņa darīšanas”.⁷

1686. gadā Marčello Malpigi saskatīja poras uz cilvēka papillārlīnijām, bet 1877. gadā Viljams Geršels noskaidroja, ka viena cilvēka pirkstu nospiedumi nekad nav identiski cita cilvēka pirkstu nospiedumiem un papillārlīnijas cilvēka mūža garumā nemainās.⁸

1823.gadā tiesu medicīnas profesors Berslavs Purkinjē publicēja savu rakstu par deviņām papillārlīniju ainām, līdz ar to viņš ir licis pamatus zinātniskai daktiloskopijai, bet viņš nav norādījis par identifikācijas iespējām.Vēlāk viņš sāk novērot to, ka cilvēka roku

⁴ Terehovičs V., Nīmande E. Kriminālistika (Kursa lekciju konspekts). Rīga: ISBN, 2008, 29.lpp.

⁵ Fingerprint AFIS. Pieejams: <http://www.interpol.int/Public/Forensic/Fingerprints/RefDoc/defppult> [aplūkots 2010. gada 19. augustā]

⁶ Белкин Р.С. Криминалистика (Краткая инцеклопедия). Москва: ЮПТЕС, 1992. с.117.

⁷ Fingerprint History . Pieejams: <http://www.policensw.com/info/fingerprints/finger01.html> [aplūkots 2010. gada 25. augustā]

⁸ Indulēns I. Kriminālistiskā mācība par pēdām. Rīga: LVU, 1972, 21.lpp.

pirkstu pēdas papillārlīniju zīmējuma raksts nekad nav atkārtojies, kā arī saprata, ka roku pirkstu pēdas būs grūtāk viltot nekā parakstu.⁹

1892.gadā Hovards Vučetičs veica pirmo noziedznieka identificēšanu pēc atstātām roku papillārlīniju pēdām notikuma vietā. Un jau 1904.gadā iznāca Hovarda.Vučetiča darbs „Salīdzinošā daktiloskopija”.¹⁰

Mūsdienu daktiloskopijas vēsture tiek saistīta ar Viljamu Heršelu un Henri Foldsu. No 1853. gada līdz 1878. gadam V.Heršels bija pirmais eiropietis, kas sāk izmantot roku pirkstu pēdas. No sākuma viņš izmantoja roku pirkstu pēdas, kad izmaksāja pabalstus vietējiem iedzīvotājiem Indijā, lai novērstu krāpšanu par pabalsta saņemšanu, jo Indijas iedzīvotāji V.Heršelam izskatījās līdzīgi. Pēc tam V.Heršels sāka izmantot pirkstu nospiedumus cietumā, lai identificētu notiesātos.¹¹

No 1870.gada H.Folds sāk pētīt pirkstu pēdas, kā arī izstrādājis pirkstu nospiedumu klasifikācijas sistēmu un bija pirmais, kas izstrādāja pirkstu pēdu izņemšanas instrukciju.¹²

1895. gadā Anglijā tika ieviesta daktiloskopēšana, lai reģistrētu noziedzniekus.¹³

Runājot par daktiloskopēšanas vēsturi, ir nepieciešams atzīmēt Argentīnas matemātiķi, policijas kalpotāju Huanu Vučetiču. Viņš bija pirmais, kas pasaulē izveidoja reģistrācijas kartotēku, kā arī viņš ir pirmais, kas uzskatīja, ka daktiloskopijas reģistrācija atvieglos nozieguma atklāšanu. H.Vučetičs uzskatīja, ka „...pirkstu pēdu reģistrācija, atvieglos nozieguma atklāšanu, tikai tad, ja noziedznieks, kas atstājis savu roku pirkstu pēdas nozieguma vietā, ir bijis daktiloskopēts un reģistrēts jau agrāk.”¹⁴

Eirāzija pirmais, kas neatkarīgi no H.Vučetiča atrisināja pirkstu nospiedumu reģistrācijas problēmu, bija britu policijas ģenerālinspektors Bengālijā Edvards Henrijs. Viņš konstatēja piecus galvenos papillārlīniju ainu veidus un precīzi raksturoja katru no tiem: vienkārši loki, egļveidīgi loki, radiālās cilpas, ulnārās cilpas un virpuļi. Pēc tam tikai izdarīta tālākapapillārrakstu diferencēšana, kas masveida reģistrācijā bija noteicošais princips.¹⁵

Ņemot vērā augstāk izklāstīto var teikt, ka no 20. gadsimta sākumā kriminālistikā sāk izmantot daktiloskopēšanu, lai identificētu un reģistrētu noziedznieka personību pēc cilvēka roku pirkstu pēdām.

⁹ Fingerprint History. Pieejams: <http://www.onin.com/fp/fphistory.html> [aplūkots 2010. gada 11. maijā]

¹⁰ Ibid

¹¹ Отпечаток пальца вместо пароля. Pieejams: <http://www.compress.ru/article.aspx?id=10423&iid=429> [aplūkots 2010. gada 11. maijā]

¹² Ibid

¹³ Торвальд Ю.С. Век криминалистики. Москва: Тес, 1938. с.41.

¹⁴ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 15.-16.lpp.

¹⁵ Turpat, 16.lpp.

Latviešu valodā pirmais raksts, kurā plašāk tiek aplūkota daktiloskopija, publicēts 1909. gadā laikrakstā „Jaunās Latviešu Avīzes” literārajā pielikumā. Daktiloskopija tajā parādīta kā jauna zinātnes nozare, kas pēta roku pirkstu ādas līnijas un to īpašības.”¹⁶

Var arī teikt, ka Latvijā jau no 1924. gada sāk centralizēt daktiloskopisko reģistrāciju, piemēram, literatūrā ir norādīts, ka „Ar 1924.gadu Latvijā tiek centralizēta kriminālnoziedznieku daktiloskopiskās uzskaites sistēma. Rīgas kriminālpolicijas daktiloskopijas nodaļa kļuva par Kriminālpolicijas pārvaldes daktiloskopisko biroju – centru, kurā tika sakoncentrētas visu rajonu iesniegtās daktiloskopiskās reģistrācijas kartes. Daktiloskopija kā noziedznieku reģistrācijas un identifikācijas metode Latvijas kriminālpolicijā pastāvēja un tika plaši pielietota kopš tās veidošanas sākuma. Daktiloskopiskās uzskaites centralizācija tika pamatota ar nepieciešamību bez liekiem sarežģījumiem noskaidrot, vai apcietinātais noziedznieks nav agrāk arestēts kādā citā kriminālpolicijas rajonā vai arī apcietinot nav uzdevis par sevi nepatiesas ziņas. Daktiloskopēja arī visas sodu izcietušās personas.”¹⁷ Minētā daktiloskopiskā reģistrācijas sistēma, kas ir nozīmīga, lai atklātu un izmeklētu noziegumus, ir viena no efektīvākajām metodēm, kas palīdz sniegt informāciju noziedzības apkarošanas jomā, kā arī palielināja iespējas ātrāk identificēt personu, t.i., noskaidrot konkrēto personību un tās identitāti apliecinātos datus.”¹⁸

„1946. gadā Latvijā milicijas pārvaldes operatīvajā daļā tika nodibināta zinātniski tehniskā grupa divu cilvēku sastāvā. Uz tās bāzes 1948.gadā tika noorganizēta Rīgas pilsētas milicijas pārvaldes zinātnieki tehniskā nodaļa, kas vēlāk kļuva par Latvijas Iekšlietu ministrijas Kriminālistikas centru. Šai centrā kopš 1948. gada tiek kolekcionētas roku pirkstu pēdas no visām Latvijā reģistrēto neatklāto noziegumu vietām.”¹⁹

Mūsdienās datorsistēmas un pirkstu nospiedumu datu bāzes izmantošana dod iespēju samazināt laiku un palielināt iespēju noziedznieka atrašanai, noziedzīga nodarījuma atklāšanai un novēršanai, kā arī neatpazīta līķa personības noskaidrošanai ar identifikācijas, diagnostikas un reģistrācijas palīdzību, kas tiek saistīta ar cilvēka roku pirkstu un delnu pēdām.

1997. gada 21. novembrī Latvijā „de jure” sāk darboties jaunā centralizētā automatizētā daktiloskopiskā sistēma LATAFIS (Latvian Automatic Fingerprint Identification System). No autores darba pieredzes var minēt to, ka LATAFIS dod iespēju ļoti ātri ievadīt datora atmiņā pirkstu nospiedumus uz daktiloskopiskās kartes, kā arī ievadītos pirkstu nospiedumus salīdzināt ar pārējiem LATAFIS sistēmā esošajiem pirkstu nospiedumiem.

¹⁶ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 20.lpp.

¹⁷ Turpat, 20.lpp.

¹⁸ Turpat, 20.lpp.

¹⁹ Turpat, 21.lpp.

Apskatot daktiloskopijas un līdz ar to daktiloskopēšanas attīstības vēsturi, var secināt, ka daktiloskopēšanas pamatus sāka izmantot jau pirms mūsu ēras Senajā Korejā un Ķīnā. Ar 17.gadsimtu sāka attīstīties personu identificēšanas pamati pēc roku pirkstu papillārlīniju zīmējuma raksta. 20.gadsimta sākumā sāka izmantot daktiloskopēšanu, lai identificētu un reģistrētu noziedznieka personību. Mūsdienu pasaulē tiek izveidotas datorizētas datu bāzes, kas ir saistītas ar personas identificējošo informāciju pēc roku pirkstu un delnu pēdām, kuru informāciju izmanto identifikācijai, diagnostikai, reģistrācijai.

Lai noskaidrotu, kas ir daktiloskopēšana, ir jāapskatās cilvēka ādas uzbūves īpatnības, tas ir cilvēka ādas morfoģenēze, un līdz ar to var saprast, kā veidojas pirkstu pēdas uz priekšmetiem.

1.2. Cilvēka ādas morfoģenēze no kriminālistiskā aspekta.

„Cilvēka evolūcijas gaitā, katram cilvēkam uz roku pirkstiem izveidojies tā sauktais papillārlnīju zīmējuma raksts, kura aina katram cilvēkam ir izteikti individuāla. Papillārlnīju zīmējuma raksts ir nemainīgs visas dzīves laikā, sākot no septītā attīstības mēneša mātes miesās līdz satrūdēšanai.”²⁰

Āda sedz visu cilvēka ķermeni. To dažkārt sauc par segaudu orgānu sistēmu. Ādai ir trīs kārtas: virsāda, īstā āda un zemāda. Virsāda jeb epiderma sastāv no vairākām epitēlija šūnu kārtām – virspusē esošās šūnas ir nedzīvas, pārragojušās, tās pakāpeniski lobās nost. Zem nedzīvajām šūnām atrodas dzīvās šūnas, kas nepārtraukti vairojas, pakāpeniski uzkrāj ragvielu un atmirst. Īstā āda jeb derma sastāv no daudzām dzīvu šūnu kārtām. Īstajā ādā ir brīvi nervgali, kas uztver sāpes, kā arī spiediena, aukstuma un siltuma receptori. Īstajā ādā ir arī asinsvadi un sviedru dziedzeri. Zemāda veido tauku šūnas. Tā kalpo kā termoizolators un tauku rezerve organismā. Ādā bagātīgi atrodas atsevišķas struktūrvienības – asinsvadi, nervi, sviedru dziedzeri, tauku dziedzeri, matu saknes. Šo kārtu un struktūru ciešā saistība un kopsakarība nodrošina visu sarežģītāko funkciju izpildi un vienotu reakciju uz jebkuru ārējās vides iedarbību, kā arī iekšējās vides pārmaiņām. Āda ir nozīmīgs orgāns, jo tā ir ne tikai termoregulators un sajūtu orgāns, bet arī barjera, kas neļauj organismā iekļūt slimību izraisītājiem mikrobiem, cietām daļiņām un kaitīgām vielām. Šo ādas aizsargfunkciju nodrošina, galvenokārt, virsādas raga slānis. Āda piedalās visu ķermeņa funkciju norisēs.²¹

Āda pēc anatomiskās uzbūves ir sarežģīts ķermeņa orgāns. Vissarežģītākā anatomiskā uzbūve ir volārai ādai uz roku pirkstām un kāju pēdām. Ādas uzbūves īpatnības šajos sektoros ir saistītas ar cilvēka bioloģiskās evolūcijas kopējiem apstākļiem. Cilvēka āda sastāv no diviem slāņiem: epidermas (virsādas) un dermas (īstās ādas)(pielikums nr.1.). Epiderma sastāv no pieciem slāņiem. Tās pamatslānī atrodas dzīvās šūnas, kuras spēj vairoties visa cilvēka mūža garumā. Pastāvīga epidermas pamatslāņa šūnu vairošanās nodrošina papillārlnīju atjaunošanos, ja tās mainītas virsslāņa bojājumu rezultātā.²²

M.Čentorickas grāmatā „Pirkstu pēdu atklāšanas un izņemšanas līdzekļi un metodes” ir norādīts, „...ka cilvēka āda, kā jau ir minēts, ir sarežģīts un ir viens no svarīgākajiem cilvēka

²⁰ Морфогенез кожи человека. Pieejams: <http://www.likmedik.ru/news/rubrics/dermatolog/Lether/4890.html> [aplūkots 2010. gada 12. septembrī]

²¹ Строение и функции кожи человека. Pieejams: <http://www.medvestnik.by/news/rubrics//Lether/4890.html> [aplūkots 2010. gada 12. septembrī]

²² Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 23.- 24.lpp.

ķermeņa orgāniem. Cilvēka āda sastāv no trijiem slāņiem, tādiem kā, epidermas (viršādas), dermas (īstas ādas) un hipodermas (zemādas tauku kārtas).²³

Daktiloskopēšanas izzināšanai kriminālistiskajā aspektā ir nepieciešams apskatīt tikai divu cilvēka ādas slāņus, tas ir dermu un epidermu. Kriminālistiskajā skatījumā, „derma, kas izvietota uz zemādas tauku kārtas (hipodermas), nosaka ādas virsmas struktūru ar tajā esošiem izciļņiem (papillām), kuri baro epidermu. Tājos ir ietverti vissīkākie asinsvadu kapilāri un taustes nervi. Volārajā roku un kāju pēdu ādā šie izcilnīši ir sevišķi augsti un atšķirībā no gludas ādas uz citām ķermeņa daļām ir izvietoti noteiktā kārtībā- paralēlās rindās. Izcilnīšu skaits te ir daudz lielāks nekā uz gludiem ādas sektoriem. Katra paralēlā izcilnīšu rinda no blakusesošās atdalīta ar padziļinājumu. Izcilnīšu rindas var būt taisnas, lokveida vai izlocītas; var būt ar pārrāvumiem, savstarpēji saplūdušas vai sadalītas. No šīm dermas izcilnīšu līnijām epiderma veido volārās ādas līnijveida reljefu, kuru sauc par papillārlīnijām, kas veido visai īpatnēju rakstu. Volārās ādas ārējais reljefs un papillārlīniju raksts pilnībā ir atkarīgs no ādas iekšējo slāņu anatomiskās uzbūves un funkciju kopuma.”²⁴ Savukārt, „epiderma sastāv no pieciem slāņiem, tās pamatslānī atrodas dzīvās šūnas, kuras visu cilvēka mūžu spēj vairoties. No jauna radušās šūnas maina savu struktūru un pakāpeniski izstumj augstāk izvietoto slāņu šūnas. Pastāvīga epidermas pamatslāņa šūnu vairošanās nodrošina papillārlīniju atjaunošanos, ja tās mainītas virsslāņa bojājumu rezultātā.”²⁵

Medicīnas grāmatās ir norādīts, ka derma ir ādas slānis, kas atrodas zem epidermas, un to veido tikai dzīvās šūnas. Derma sastāv no šķiedru kopām, kas piešķir ādai elastību un izturību. Dermā atrodas arī asinsvadiņi, kas piegādā ādai vitāli svarīgas barības vielas. Epiderma parasti var pati sevi atjaunot, turpretī derma ir pastāvīgi pakļauta ievainojumiem. Dermā izvietoti šādi orgāni: tauku dziedzeri ir sīki dziedzeri, kas parasti atveras matu folikulos ādas virsējā slānī. Tie izdala taukainu sekrētu, kas attauko ādas virsējo slāni. Tauku dziedzeri galvenokārt koncentrēti uz galvas virsas un sejas – visvairāk to ir ap degunu, vaigiem, zodu un pieri, tāpēc arī tās ir ādas vistaukainākās vietas. Visu ķermeni klāj sviedru dziedzeri, to skaits ir vairāki miljoni. Sviedru dziedzeru galvenais uzdevums ir regulēt ķermeņa temperatūru. Sviedriem iztvaikojot uz ādas virsmas, tās temperatūra krītas. Epidermai ir divas kārtas: bazālā jeb augšanas kārta un raga kārta. Bazālās kārtas šūnas nemitīgi vairojas, tuvojas virsmai, zaudē kodolu, pārragojas un nolobās. Pilnīga epidermas šūnu atjaunošanās notiek aptuveni 20 -28 dienas laikā. Ādas virsma ir nelīdzena un veido katram cilvēkam individuālu, mūža gaitā nemainīgu zīmējumu. Pamatādā, daļēji arī

²³ Čentoricka M. Pirkstu pēdu atklāšanas un izņemšanas līdzekļi un metodes. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 6.lpp.

²⁴ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 23.- 24.lpp.

²⁵ Turpat, 24.lpp.

epidermā ir daudz receptoru. Zemādas taukaidu attīstība katrā ķermeņa daļā ir citāda un ir atkarīga arī no dzimuma, vecuma, kā arī no cilvēka individuālajām īpatnībām. Epiderma ir ādas virsējais slānis, redzamā daļa. Epiderma aizsargā ķermeni no infekcijām, kā arī palīdz saglabāt ķermeņa mitrumu. Epiderma sastāv no vairākām dzīvu šūnu kārtām, kuras savukārt klāj atmirušu šūnu kārtiņa. Šī kārtiņa, rodoties jaunām šūnām, nemitīgi aug. Šūnas mūžs ir īss. Atmirušo šūnu nolobīšanās liecina, ka katrs jauns ādas slānis rada iespēju iegūt maigu un svaigu sejas ādu. Dzīvo šūnu zemākās kārtas baro kapilāri, bet virsējām, atmirušajām šūnām, lai tās uzturētu veselīgas un gludas, nepieciešams tikai ūdens. Epiderma satur pigmentus un nosaka ādas krāsu. Dažādās ķermeņa vietās epidermas biezums ir dažāds. Epidermā atrodas arī ādas pigments melanīns, kas absorbē saules ultravioletos starus un pasargā ķermeni no kaitīgās iedarbības.²⁶

Volārās ādas virsmas reljefs uz delnām, kāju pēdām un to pirkstiem nav vienveidīgs. Tā elementi ir: fleksorās līnijas, starpfalangu rievas, šaurās baltās tīklveida līnijas – grumbiņas, vaļņveidīgās volārās ādas krokas (papillārlīnijas) un tās sadalošie padziļinājumi. Ievērojamākie volārās ādas reljefa elementi ir fleksorās līnijas un starpfalangu rievas – padziļinājumi vai grumbas, kas radušies galvenokārt delnas un pirkstu kustību rezultātā. Flexoras līnijas vairumā gadījumu pārklāj delnas virsmu pa diagonāli un novietotas perpendikulāri papillārlīniju plūsmu virzieniem. Starpfalangu rievas atrodas paralēli cita citai un atdala pirkstu falangu papillārlīniju ainas. Plaukstu un kāju pēdu volārās ādas reljefa pamatelements ir papillārlīnijas. Atrodoties cieši blakus cita citai, papillārlīniju plūsmas veido pēc ainas un sarežģītības dažādus papillārlīniju rakstus. Papillārlīniju raksti papildina fleksorās līnijas, starpfalangu rievas, sīkās tīklveida baltās līnijas (grumbiņas) un poru īpatnības.²⁷

Pēc uzbūves roku pirkstu papillārraksti tiek iedalīti trīs pamatgrupās: lokveida, cilpveida un vijuma raksti, taču katram no minētiem papillārlīniju rakstiem vēl ir savi veidi. (pielikums nr.2.).

„Kailas kājas pēdas virsmu, viscaur pārklātu ar papillārlīnijām, dažādos virzienos šķērso lielas un mazas ādas rievas (grumbas). Kopā ar papillārlīnijām tās veido dažādas sarežģītības pakāpes volārās ādas rakstus. Papēža daļā un pēdas starpdaļā papillārlīnijas ar viļņveidīgu vai viegli izliektu formu šos pēdu sektorus pārklāj horizontāli no vienas malas līdz otrai. Tikai starpdaļas augšējā sektorā dažreiz var sastapt horizontāli novietotas papillārlīnijas ar cilpveida formu. Pēdas plezns daļā parasti atrodas sarežģīti papillārlīniju raksti, izveidoti no dažādām ainām. Plezns rakstā atrodas monolītas papillārlīniju plūsmas, kuras var būt cilpveida vai

²⁶ Kas ir āda? Pieejams: <http://www.irlaiks.lv/health/beauty/article.php?id=26993> [aplūkots 2010. gada 13. septembrī]

²⁷ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 27.- 28.lpp.

vijumveida papillārraksti, kas izvietoti zempirkstu izciļņos, un deltveidīgi veidojumi, kas radušies dažādu papillārlīniju plūsmu saskares vietās.”²⁸

Galvenais izpētes objekts kriminālistikā, antropoloģijā un medicīnā, ir cilvēka papillārlīniju zīmējuma ādas atspoguļojumi. Darba lielākā daļa ir saistīta ar papillārlīniju zīmējuma pētījumu, līdz ar to ir jāapskatās papillārlīniju uzbūves īpatnības un vispārpieņemtā klasifikācija.

„Roku pirkstu papillārraksti uz nagu falangām veidojas no trim papillārlīniju plūsmām: apakšējās, augšējās un iekšējās plūsmas. Apakšējā un augšējā plūsma kopā izveido ārējo rakstu, bet iekšējā- centra plūsmas rakstu, kas lielākajai daļai pirkstu nospiedumiem ir patstāvīgs papillārraksts, pēc kura notiek visu roku pirkstu nospiedumu klasifikācija (pielikums nr.3.). Papillārlīnijas katrā plūsmā ir ar dažādu konfigurāciju: apakšējā plūsmā tām pārsvarā ir taisnlīniju vai viļņveidīga forma, augšējā plūsmā līnijām ir lokveida forma. Pirksta raksta centrālajā daļā papillārlīnijas var izveidot lokus, cilpas, apļus, ovālus, spirāles un citas figūras. Pirksta volārās ādas rakstu veidojošo papillārlīniju garums var būt visdažādākais: no nepārtrauktām līnijām cauri visam rakstam līdz pat īsiem fragmentiem vai pat punktiem.”²⁹

Cilpu un vijumrakstos trīs papillārlīniju plūsmas (augšējās, apakšējās un centrālās) visciešākās saskares vietās izveidojas nelielas trīsstūrveida figūras, kas atgādina grieķu alfabēta burtu „delta”. Tāpēc šī figūras ir nosauktas par papillārraksta deltām. Papillārlīnijas, kas veido deltas ārmalas, tiek sauktas par deltas rāmja daļu, tā ir augšējā un apakšējā līnija, bet centrālā raksta līnija, kam rāmja ārmalas maksimāli pietuvojas vai pievienojas- par deltas iekšmalu. Deltas rāmja ārmalas (augšējā un apakšējā) it kā aptver centrālo papillārrakstu, tāpēc deltas izplestā, plašākā daļa jeb trīsstūra figūras pamatne vienmēr ir vērsta pret papillārraksta centru.”³⁰ (pielikums nr.4.).

Autore, veicot daktiloskopiskās ekspertīzes un līdz ar to pētot pirkstu pēdas, ir pamanījusi, ka papillārlīnijas pēc platuma nav vienādas, var būt platākas, kā arī šaurākas. Uz papillārlīnijām atrodas punktiņi, tas ir poras, kas ir dažādas pēc savas formas. Var arī atzīmēt to, ka papillārlīniju uzbūve un formas ir katram cilvēkam individuālas.

Apkopojot augstāk minēto, var secināt, ka cilvēka roku pirkstu un delnu āda sastāv no trim pazīmēm, tādām kā, grupas raksturojuma pazīmes, tas ir tipi, veidi, papillārlīniju uzbūves pazīmes un veidi, kā arī poras, tas ir mikropazīmes.

Apskatot cilvēka roku plaukstu un basu kāju pēdu ādas uzbūves īpatnības, t.i. cilvēka ādas morfoģenēze, kriminālistiskajā aspektā, kā arī daktiloskopijas attīstības vēsturi, var mēģināt noskaidrot, kas ir daktiloskopēšana. Literatūrā latviešu valoda ir atrodams

²⁸ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 58.lpp.

²⁹ Turpat, 29.lpp

³⁰ Turpat, 30.lpp

daktiloskopēšanas definīcija. „Daktiloskopēšana- roku pirkstu nospiedumu iegūšana no dzīvām personām vai cilvēku līķiem.”³¹ Bet minēto definīciju ir jāsaprot kā darbības procesu, kā arī nav norādīts minētā procesa mērķis. Autores skatījumā, daktiloskopēšanu izmanto, lai izdarītu cilvēka identificēšanu, salīdzinātu notikuma vietā atrastas pirkstu pēdas ar konkrēta cilvēka pirkstu nospiedumiem, ko iegūst uz daktiloskopiskas kartes daktiloskopēšanas ceļā, ar mērķi izmantot noziedznieku uzskaitēi, t.i. kriminālistiskai reģistrācijai, noziedzīga nodarījuma izmeklēšanai, noziedzīga nodarījuma atklāšanai un novēršanai, noziedznieku atrašanai, kā arī nezināmas personas un liķu atpazīšanai un to personības noskaidrošanai, pēc cilvēka roku pirkstu un delnu pēdām.

³¹ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 197.lpp

2. DAKTILOSKOPĒŠANAS, DAKTILOSKOPISKĀS INFORMĀCIJAS UN DAKTILOSKOPISKĀS REĢISTRĀCIJAS TIESISKAIS REGULĒJUMS

2.1. Daktiloskopēšanas un daktiloskopiskās informācijas tiesiskais regulējums.

Runājot par daktiloskopēšanas vai pirkstu pēdas iegūšanas tiesisko regulējumu, par daktiloskopiskās informācijas un daktiloskopiskās reģistrācijas tiesisko regulējumu, autore vēlas atzīmēt, ka Latvijā un citās Eiropas Savienības dalībvalstīs, kā arī valstīs, kas nav Eiropas Savienības sastāvā, ir daudz normatīvu aktu, kas reglamentē minētas darbības. Latvijā tie ir starptautiski līgumi ar citām valstīm, Latvijas Republikas likumi, MK noteikumi, instrukcijas, cirkulāri, pavēles, u.c.

Daktiloskopēšana, kā arī daktiloskopiskā informācija un daktiloskopiskās informācijas reģistrācija, tā ir vienota sistēma, kas ļauj identificēt konkrētu personu. Protams, ka daktiloskopēšanas procesa rezultātā tiek iegūta identificējošā informācija par konkrētu personu, kas tiek saistīta ar papillārlīniju zīmējuma izmantošanu. Minētās informācijas iegūšanu, glābšanu, kā arī izmantošanu ir stingri jāreglamentē ar likumiem, lai nebūtu pārkāptas konkrēta cilvēka tiesības un brīvības, jo jebkādas identificējošas informācijas pazušana, izpaušana vai citas pretlikumīgas darbības, var stingri ietekmēt konkrētas personas pamattiesības un brīvības.

Latvijas Republikas likumā „Par policiju” 3. nodaļas „Policijas darbinieka tiesības” 12.panta „Policijas darbinieka vispārējās tiesības” ir noteikts, ka „policijas darbiniekam, pildot viņam uzliktos pienākumus atbilstoši dienesta kompetencei, ir tiesības reģistrēt, iegūt pirkstu nospiedumus, citus personu identifikācijai nepieciešamos datus un skaņu ierakstus, fotografēt un filmēt personas, kuras apcietinātas, apsūdzētas nozieguma izdarīšanā, administratīvi arestētas, kā arī personas, kuras izdarījušas citus likumpārkāpumus, ja tas apzināti pretojas personības noskaidrošanai³². Kā arī var atzīmēt, ka Operatīvās darbības likuma 2.nodaļas „Operatīvās darbības saturs” 12. panta „Paraugu operatīvā iegūšana un operatīvā izpēte” 1.punkts nosaka, ka „Operatīvās darbības subjektu amatpersonas ir tiesīgas iegūt personas rokraksta, balss un smaržas paraugus, tās pirkstu nospiedumus, lietas, to daļas un kopijas, materiālus, vielas, produktus, cilvēku un dzīvnieku rīcības pēdas un izdalījumus un citus paraugus, kā arī iegūt gatavās produkcijas, pusfabrikātu, izejvielu un materiālu

³² Likums Par policiju: LR likums. Ziņotājs, 1992. 24. septembris, nr.37.

paraugus, dokumentus un to kopijas, kā arī citus priekšmetus³³. Var teikt, ka likums „Par policiju” un Operatīvās darbības likums dod tiesības policijas darbiniekam veikt reģistrāciju, tai skaitā daktiloskopisko reģistrāciju, kā arī iegūt pirkstu pēdas, t.i. daktiloskopēt noteiktas kategorijas personas, tādas, kā apcietinātas, apsūdzētas noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, administratīvi arestētas, kā arī personas, kuras izdarījušas citus likumpārkāpumus.

Kriminālprocesa likuma 33.panta 2.daļa 4.punktā noteikts „Ekspertīžu iestādes eksperts procesa virzītāja uzdevumā izņem paraugus salīdzinošajai izpētei”³⁴, kā arī 33.panta 3.daļa 2.punktā ir norādīts, ka „ekspertam ir tiesības pieprasīt no procesa virzītāja ekspertīzes veikšanai nepieciešamo papildu informāciju un materiālus”.³⁵

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 64.pantu 2.daļu, 67.pantu 1.daļu 4.punktu, kā arī ar 74.pantu „aizturētā, aizdomās turētā un apsūdzētā pienākumi ir ļaut, lai viņš tiek pakļauts eksperta izpētei, un izsniegt paraugus salīdzinošajai izpētei vai ļaut, lai tie tiek iegūti.”³⁶ Bet Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodeksā 34.panta 3.daļas un 35.panta 2.daļas par aizdomās turamā un apsūdzētā pienākumiem, likumdevēji ir definējuši šādi, ka „...ir pienākums piedalīties izmeklēšanas procesā, kā arī pienākums pakļauties izmeklēšanas iestādes, prokuratūras un tiesas rīkojumiem”.³⁷ No šejienes izriet, ka ja ir nepieciešams iegūt arī paraugus salīdzinošajai izpētei, tai skaitā pirkstu nospiedumus, tas iepriekš minētajām personām ir pienākums tos sniegt. Šeit arī var pieminēt Francijas Republikas Kriminālprocesa kodeksu 78-3. pantu par „Personības noskaidrošanu un identificēšanu”, kur ir norādīts, ka „Personības noskaidrošana notiek, ja persona atteicās vai nav spējīga norādīt, sniegt ziņas par sevi. Tiesu policijai ir tiesības aizturēt minēto personu uz četrām stundām, par ko aizturēta persona var paziņot prokuroram, kā arī ģimenes locekļiem vai citam personām. Aizturēšanas laikā tiesu policijai ir jādara visus nepieciešamos pasākumus, lai noskaidrotu aizturētas personas personību, bet īpašos gadījumos, ir tiesības fotografēt un daktiloskopēt.”³⁸ Termins „Īpašs gadījums” franču Kriminālprocesa kodeksā nozīmē, „kad nav iespējams noskaidrot, pierādīt ar citiem Kriminālprocesa kodeksa paredzētiem pasākumiem”.³⁹

Kriminālprocesa likuma 164.pantā „Līķa apskate” 1.daļā ir norādīts, ka „Ja līķa ārējo apskati nav uzdots veikt tiesu medicīnas ekspertam, to veic, piedaloties medicīnas speciālistam.”⁴⁰, kā arī Kriminālprocesa likuma 165.pantā par līķa ekshumāciju ir norādīts, ka

³³ Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 30. decembris, nr.131.

³⁴ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

³⁵ Turpat

³⁶ Turpat

³⁷ Kriminaalmenetluse Seadustik: ER Seadus. Riigi Teataja, 2004. 01.07., nr. RT I 2003, 27, 166.

³⁸ Code de Procedure penale: FR Loj. Inséré par Loi , 2000. 16 juin , nr. 2000-516.

³⁹ Code de Procedure penale Explications. Pieejams:

http://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/avis_cour_15/integralite_avis_classes_annees_239/2010_3365/18_janvier_2010_0090005p_3367/robert_avocat_14961.html [aplūkots 2010. gada 29. septembrī]

⁴⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

„līķi izrakt no apbedījuma vietas, lai veiktu tā apskati, uzrādītu to atpazīšanai, izņemtu paraugus salīdzināšanai vai izdarītu ekspertīzi (līķa ekshumācija), drīkst ar mirušās personas tuvinieka piekrišanu vai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu- pirmstiesas procesa laikā, vai ar tiesas lēmumu- iztiesāšanas laikā”.⁴¹ Šeit var arī atzīmēt citu valsts likumus, kas ir saistīti ar kriminālprocesu, piemēram, Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodeksā 103.pantā 4.daļā par līķa ekshumāciju ir norādīts, ka „...ja ir nepieciešams, tad no apbedīšanas vietas ir jāņem augsnes paraugus, kā arī citus nepieciešamos paraugus, tai skaitā personu identificējošās paraugus”.⁴², kā arī Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā 85.pantā 2.daļā 3.punktā par līķa apskati ir norādīts, ka „līķa apskates laikā ir jānoskaidro miruša cilvēka personību, gadījumā, ja līķis ir neatpazīts ar līķa ārējo aprakstu”⁴³ un Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā 85.pantā 3.daļā 2.punktā ir teikts, ka „līķa apskati pēc iespējas veic tiesu mediķis vai speciālists, kuru pienākums ir palīdzēt veikt līķa apskati ar mērķi informācijas iegūšanai un saglabāšanai, lai veiktu ekspertīzi”⁴⁴. Baltkrievijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 205.panta 2.daļas ir teikts, ka „Neatpazītus līķus ir obligāti jādaktiloskopē un jāfotografē”⁴⁵, kā arī Krievijas Federācijas Kriminālprocesa kodeksa 178.panta 2.daļa par līķa apskati un ekshumāciju ir norādīts, ka „Neatpazītus līķus ir jādaktiloskopē un jāfotografē”.⁴⁶ No augstāk minētā var secināt, ka Krievijas un Baltkrievijas Kriminālprocesa kodeksos ir norādīts, ka līķa apskates un ekshumācijas laikā, līķus ir obligāti jādaktiloskopē, bet tikai tādos gadījumos, ja līķis nav atpazīts. Mūsu Kriminālprocesa likumā ir teikts, ka ja līķa ārējo apskati nav uzdots veikt tiesu medicīnas ekspertam, to veic, piedaloties medicīnas speciālistam un ka līķa ekshumācijas laikā ir jāņem visus nepieciešamos paraugus salīdzinošajai izpētei, tai skaitā arī pirkstu nospiedumus. Bet Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa ir norādīts, ka līķa ekshumācijas laikā ir jāņem paraugus salīdzinošajai izpētei, tikai tad, ja tas ir nepieciešams, bet līķa apskates laikā ir jānoskaidro miruša cilvēka personību, gadījumā, ja līķis ir neatpazīts ar līķa ārējo aprakstu un līķa apskati veic tiesu mediķis vai speciālists, kuru pienākums ir palīdzēt veikt līķa apskati, lai iegūtu un saglabātu informāciju ekspertīzes veikšanai. Autore piekrīt, ka Baltkrievijas un Krievijas Kriminālprocesa kodeksos ir minēts, ka neatpazītus līķus ir obligāti jādaktiloskopē un jāfotografē. Bet minētos kodeksos norādīts, ka ir jāņem arī citi nepieciešamie paraugi salīdzinošajai izpētei (piemēram, DNS paraugi, u.c.), kā ir paredzēts Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa un Latvijas Kriminālprocesa likuma par līķa ekshumāciju. Pamatojoties uz augstāk minēto, autore izvirza šādu priekšlikumu: grozīt Latvijas

⁴¹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

⁴² Kriminaalmenetluse Seadustik: ER Seadus. Riigi Teataja, 2004. 01.07., nr. RT I 2003, 27, 166.

⁴³ Ibid

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Уголовно-процессуальный кодекс: РБ закон. 1999. 16 июль, № 295-З.

⁴⁶ Уголовно-процессуальный кодекс: РФ закон. 2001. 18 декабрь, N. 174-ФЗ.

Kriminālprocesa likuma 164.pantu 1.daļu un izteikt šādā redakcijā: „Līķa apskates laikā, ja līķis ir neatpazīts ir nepieciešams veikt līķa daktiloskopēšanu, kā arī citu nepieciešamo paraugu iegūšanu, lai identificētu mirušā personību. Līķa apskati ir jāveic tiesu medicīnas ekspertam”. Autore arī uzskata, ka ir nepieciešams izdarīt grozījumus Kriminālprocesa likuma 165.pantā „Līķa ekshumācija” un papildināt jau esošu redakciju ar „...kā arī daktiloskopēšana ir obligāta, ja mirusī persona nav atpazīta”.

Kriminālprocesa likuma 206.pantu likumdevējs definē, ka, „lai nodrošinātu ekspertam iespēju atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem, procesa virzītājs var ņemt vai uzdot ekspertam ņemt tādus salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus, kuri atspoguļo ekspertīzes izpētes objekta īpašības un pazīmes.”⁴⁷

Kriminālprocesa likuma 207.pantā 1.daļā un 2.daļā, ir teikts, ka „paraugus salīdzinošajai izpētei var ņemt no aizturētā, aizdomās turētā, apsūdzētā vai personas, pret kuru notiek kriminālprocess par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu. Lai noskaidrotu, vai pēdas uz priekšmetiem (objektiem) vai arī kādi kriminālprocesam nozīmīgi apstākļi radušies citu personu darbības rezultātā, paraugus var ņemt arī no šīm personām, nopratinot tās attiecīgi kā cietušos vai lieciniekus.”⁴⁸

Kriminālprocesa likuma 208.pantā 1.daļā un 2.daļā, ir norādīts, ka „Salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus var ņemt procesa virzītājs vai eksperts viņa uzdevumā. Ja salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus ņem no personas ar tās piekrišanu, to fiksē, ievērojot šā likuma 142.panta noteikumus. Salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu ņemšanu, ja tos neiegūst no personas, veic kā atsevišķu izmeklēšanas darbību. To var izdarīt arī citas izmeklēšanas darbības gaitā, obligāti fiksējot attiecīgās darbības protokolā.”⁴⁹

Kriminālprocesa likuma 209.pantā „Salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu ņemšana piespiedu kārtā” ir teikts, ka „aizturētā, aizdomās turētā un apsūdzētā pienākums ir ļaut ņemt no sevis paraugus salīdzinošajai izpētei, bet no personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, no liecinieka un cietušā salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus piespiedu kārtā drīkst ņemt tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Neatliekamajos gadījumos, kad novilcināšanās dēļ salīdzinošajai izpētei nepieciešamie paraugi var tikt iznīcināti vai sabojāti, procesa virzītājs var tos ņemt piespiedu kārtā ar prokurora piekrišanu. Ne vēlāk kā nākamajā darba dienā pēc izmeklēšanas darbības veikšanas procesa virzītājs par to paziņo izmeklēšanas tiesnesim, uzrādot materiālus, kas pamatoja tās nepieciešamību un

⁴⁷ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

⁴⁸ Turpat

⁴⁹ Turpat

neatliekamību, kā arī izmeklēšanas darbības protokolu. Tiesnesis pārbauda izmeklēšanas darbības tiesiskumu un pamatotību”.⁵⁰

Autorei no darba prakses pieredzes nav bijuši tādi gadījumi, kad būtu jāņem paraugi salīdzinošai izpētei piespiedu kārtā, līdz ar to nav saprotams, kā un kāda veidā, piemēram, jāveic praksē daktiloskopēšanu piespiedu kārtā. Autore uzskata, ka Kriminālprocesa likuma 209.pantam 1.daļai ir divi problēmas aspekti. Pirmais aspekts ir saistīts ar to, ka ir nepieciešams un ir lietderīgi izstrādāt metodiku par nepieciešamo paraugu ņemšanu salīdzinošajai izpētei piespiedu kārtā, ar precīzu funkcijas sadalīšanu starp personām, kas ir iesaistītas minētajā darbībā. Otrais aspekts ir tāds, ka nepieciešama parauga iegūšanas procedūra no konkrētas personas var būt saistīta ar personības neaizskaramības ierobežošanu. Kriminālprocesa likumā 209.panta 1.daļā ir norādīts, ka „aizturētā, aizdomās turētā un apsūdzētā pienākums ir ļaut ņemt no sevis paraugus salīdzinošai izpētei, bet no personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, no liecinieka un cietušā salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus piespiedu kārtā drīkst ņemt tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu.”⁵¹ Nevarētu piekrist tam, ka pastāv tāda atšķirība attiecīgie starp aizturēto, aizdomās turēto, apsūdzēto un liecinieku, cietušo, ka no liecinieka vai cietušā salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu ņemšana piespiedu kārtā ir jāizdara tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu, bet aizturētām, aizdomās turētām, apsūdzētām personām ir pienākums ļaut ņemt no sevis paraugus salīdzinošai izpētei. Saskaņā ar Kriminālprocesa likumu 62.pantu 1.daļu „Aizturētais ir persona, kura likumā noteiktajā kārtībā īslaicīgi aizturēta, jo atsevišķi fakti dod pamatu uzskatīt, ka tā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu”⁵², Kriminālprocesa likumā 65.pantā ir norādīts, ka „Ja pierādījumu kopums dod pamatu procesa virzītāja pieņemumam, ka izmeklējamo noziedzīgu nodarījumu, visticamāk, izdarījusi konkrēta persona, viņš pieņem rakstveida lēmumu, ka persona atzīstama par aizdomās turēto”⁵³, kā arī Kriminālprocesa likumā 69.pantā 1.daļā ir norādīts, ka „Apsūdzētais ir persona, kura ar procesa virzītāja lēmumu saukta pie kriminālatbildības par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un pret kuru uzsāktā kriminālvajāšana nav izbeigta, kura nav attaisnota vai atzīta par vainīgu ar spēkā stājušos tiesas spriedumu”⁵⁴. Var atzīmēt to, ka pret minētajām personām ir spēkā nevainīguma prezumpcija, līdz ar to liecinieka un cietušā intereses nedrīkst vērtēt augstāk nekā aizturētā, aizdomās turētā un apsūdzētā intereses, tādējādi minētajām personām ierobežojot vienlīdzības principu. Analizējot augstāk minēto tiek izteikts viedoklis, ka salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus piespiedu kārtā drīkst ņemt ar izmeklēšanas

⁵⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

⁵¹ Turpat.

⁵² Turpat.

⁵³ Turpat.

⁵⁴ Turpat.

tiesneša lēmumu ne tikai no liecinieka vai cietušā, bet arī no aizturētā, aizdomās turētā, kā arī apsūdzētā, līdz tam brīdim, kamēr viņš nav atzīts par vainīgu. Autore arī uzskata, ka šim Kriminālprocesa likuma pantam ir jāpastāv, bet tikai ar nosacījumu, ka aizliegts iegūt paraugus piespiedu kārtā ar tādiem paņēmieniem, kuri var rādīt personai ciešanas vai var būt bīstami personas dzīvībai un veselībai. Kā arī paraugu ņemšana salīdzinošajai izpētei, kā arī minētas darbības izdarīšana piespiedu kārtā, var būt ļoti svarīga nozīme patiesības noskaidrošanai kriminālprocesā, jo atbilst Kriminālprocesa likuma uzdevumiem, tādiem kā vainīgas personas noskaidrošanai un vainīgas personas taisnīgai sodīšanai. Līdz ar to autore izvirza šādu priekšlikumu, ka ir nepieciešams grozīt Kriminālprocesa likuma 209.pantu 1.daļu, un izteikt to šādā redakcijā: „No aizturētā, aizdomās turētā, apsūdzētā, kamēr viņš nav atzīts par vainīgu, kā arī no personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, no liecinieka un cietušā salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus piespiedu kārtā drīkst ņemt tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu”.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 206.pantu, 207.pantu, 208.pantu un 209.pantu, var arī atzīmēt citu valsts likumus, kas ir saistīti ar Kriminālprocesa likuma augstāk minētiem pantiem. Francijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 164.panta ir norādīts, ka „...ekspertam ir tiesības ņemt paraugus salīdzinošajai izpētei, ja tas ir nepieciešams ekspertīzes veikšanai un eksperta atzinuma sniegšanai”.⁵⁵ Savukārt, Krievijas Federācijas Kriminālprocesa kodeksā 202.pantā 1.daļas par parauga iegūšanu salīdzinošajai izpētei, ir atzīmēts, ka „Procesa virzītājam ir tiesības iegūt salīdzinošajai izpētei rokraksta paraugus, kā arī cita veida paraugus no aizdomās turamā, apsūdzēta, kā arī no liecinieka vai cietušā, gadījumos, kad rodas nepieciešamība pārbaudīt, kas ir atstājis pēdas notikuma vietā uz lietiskiem pierādījumiem, līdz ar ko ir jāstāda izmeklēšanas darbības protokols”⁵⁶, kā arī Baltkrievijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 234.panta 1.daļas un 2.daļas par parauga iegūšanu salīdzinošajai izpētei ir norādīts, ka „Procesa virzītājs ir tiesīgs iegūt salīdzinošajai izpētei paraugus no aizdomās turētā, apsūdzētā, kā arī no liecinieka, lai veiktu ekspertīzi”.⁵⁷ Bet Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 100.panta ir teikts, ka „...paraugu salīdzinošajai izpētei ir jāņem, lai veiktu ekspertīzi un lēmums ir nepieciešams tikai tādos gadījumos, ja aizdomās turētais vai apsūdzētais atsakās sniegt paraugus salīdzinošajai izpētei, līdz ar to ir nepieciešams izņemt piespiedu kārtā.”⁵⁸, kā arī var minēt, ka Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodeksā 88.pantā 3.daļas par personas aplūkošanu ir minēts, ka „Aplūkošanas laikā no personas ir atļauts ņemt paraugus vai materiālus salīdzinošajai izpētei,

⁵⁵ Code de Procedure penale: FR Loi. Inséré par Loi , 2000. 16 juin , nr. 2000-516.

⁵⁶ Уголовно-процессуальный кодекс: РФ закон. 2001. 18 декабрь, N. 174-ФЗ.

⁵⁷ Уголовно-процессуальный кодекс: РБ закон. 1999. 16 июль, № 295-3.

⁵⁸ Kriminaalmenetluse Seadustik: ER Seadus. Riigi Teataja, 2004. 01.07., nr. RT I 2003, 27, 166.

lai veiktu ekspertīzi. Paraugu izņemšanas kārtība noteikta ar Kriminālprocesa kodeksa 100.pantā”.⁵⁹

Likumu pētīšanas laikā, autore grib atzīmēt to, ka Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodeksā un Kriminālprocesa likumā nav norādīti tādi termini, kā „pirkstu pēdu iegūšana” vai „daktiloskopēšana”, bet ir norādīts tikai „salīdzinošajā parauga iegūšana”, bet Francijas, Krievijas un Baltkrievijas Kriminālprocesa kodeksos tiek minēts tāds termins kā „daktiloskopēšana”, kā arī „salīdzinošajā parauga iegūšana”.

Kriminālprocesa likuma 215.panta 1.daļas 10.punkta ir teikts, ka viens no speciālās izmeklēšanas darbību veidiem ir „salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu iegūšana speciālā veidā.”⁶⁰ Saskaņā ar Kriminālprocesa likumu speciālās izmeklēšanas darbības ir personas novērošana un izsekošana, objekta novērošana, speciāli izmeklēšanas eksperimenti, salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu iegūšana speciālā veidā, noziedzīgas darbības kontrole, kā arī korespondences kontrole, sakaru līdzekļu kontrole, vietas vai personas audiokontrole un vietas videokontrole.

Kriminālprocesa likuma 226.pants 1. daļa un 2. daļa, reglamentē, ka salīdzināmo paraugu iegūšanu speciālā veidā: „ja procesa intereses prasa neatklāt personai, ka pastāv aizdomas par tās saistību ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, paraugus salīdzinošajai izpētei, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, var iegūt, par to neinformējot attiecīgo personu. Paraugus, kurus var iegūt atkārtoti un kuriem ir pierādījuma nozīme kriminālprocesā, izņem atklāti, kad zudusi nepieciešamība to izpētes faktu turēt noslēpumā.”⁶¹

2003.gada 01.maijā spēkā stājas „Imigrācijas likums”, kura 7.nodaļas „Aizturēšana” 57.panta 1.punktā ir norādīts, ka „Valsts robežsardzes vai Valsts policijas amatpersona noskaidro aizturētā identitāti, noņem viņa pirkstu nospiedumus, veic ārzemnieka un viņa mantu apskati, kā arī, ja nepieciešams, nodrošina ārzemnieka medicīnisko pārbaudi un sastāda par to protokolu. Minētās darbības ar aizturēto nepilngadīgo ārzemnieku, kurš ir vecumā no 14 līdz 18 gadiem, veic darbam ar nepilngadīgajiem sagatavota Valsts robežsardzes vai Valsts policijas amatpersona. Aizturētajam ir pienākums sadarboties ar Valsts robežsardzi un Valsts policiju savas identitātes noskaidrošanā.”⁶² Bet Igaunijas Republikas Ārvalstnieku likumā 5.8.pantā ir norādīts, ka „...attiecīgam dienestam, kurus paredz likums ir tiesības noskaidrot ārvalstnieka personību un noteikt viņu identitāti, ja to nevar izdarīt ar personu identificējošiem dokumentiem, ir tiesības iegūt un apstrādāt ārvalstnieku biometrijas datus.”⁶³

⁵⁹ Kriminaalmenetluse Seadustik: ER Seadus. Riigi Teataja, 2004. 01.07., nr. RT I 2003, 27, 166.

⁶⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

⁶¹ Turpat

⁶² Imigrācijas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 20. novembris, nr.169(2744).

⁶³ Välismaalaste seadus: ER Seadus. Riigi Teataja, 08.07.1993., nr.62, 405.

Var secināt, ka Latvijas Republikas Imigrācijas likumā, kā arī Igaunijas Republikas Ārvalstnieku likumā ir norādīts, ka, lai noskaidrotu personību, Latvijā ir atļauts noņemt pirkstu nospiedumus un Igaunijā iegūt un apstādāt biometrijas datus; tas nozīmē, ka abu valsts likumi dod tiesības daktiloskopēt, t.i. iegūt pirkstu nospiedumus.

2006.gada 18.jūlijā spēkā stājas „Apcietinājumā turēšanas kārtības likums”, kura 2.nodaļas „Apcietināto ievietošana izmeklēšanas cietumā” 6.panta „Apcietinātā personas lieta” 1.daļā 2.punktā ir norādīts, ka „katram apcietinātajam izmeklēšanas cietuma darbinieki noformē personas lietu. Personas lietā obligāti iekļauj apcietinātā daktiloskopisko karti.”⁶⁴

„Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums”, stājies spēkā ar 2009.gada 24.jūnijā. Likuma mērķis ir paredzēt tādas darbības ar biometrijas datiem, kā datu iegūšana, reģistrēšana, glabāšana, sakārtošana, pārveidošana, izmantošana, salīdzināšana, nodošana, pārraidīšana, izpaušana, bloķēšana vai dzēšana. Likumā 5.pantā ir norādīts, „Biometrijas datu apstrādes sistēmā iekļauj biometrijas datus, kurus iegūst:

- 1) izsniedzot personu apliecinošus un ceļošanas dokumentus;
- 2) izsniedzot vīzas;
- 3) izsniedzot uzturēšanās atļaujas;
- 4) izsniedzot jūrnieku identifikācijas dokumentus;
- 5) izsniedzot transportlīdzekļu vadītāju apliecības;
- 6) izsniedzot karavīru identifikācijas dokumentus;
- 7) izsniedzot lidmašīnu apkalpes dokumentus;
- 8) no patvēruma meklētājiem;
- 9) no neatpazītiem līķiem;

10) operatīvās darbības, pretizlūkošanas un izlūkošanas rezultātā. Iegūtos datus iekļauj biometrijas datu apstrādes sistēmā, ja tas nepieciešams, lai novērstu draudus valsts drošībai un sabiedriskajai kārtībai, un ja lēmumu par šo datu ievadīšanu pieņem operatīvās darbības subjekts, kurš attiecīgos datus ieguvis;

11) izmeklēšanas darbību rezultātā un no aizturētām, aizdomās turētām, apsūdzētām un notiesātām personām;

12) no personām, kurām nav derīga personu apliecinoša dokumenta, pēc šā fakta konstatēšanas.”⁶⁵

Minēta likumā 6.pantā ir norādīts, ka „šā likuma 5.panta 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8. un 12.punktā paredzētajos gadījumos biometrijas datu apstrādes sistēmā iekļauj šādus datus:

- 1) par personām, kuras ir reģistrētas Iedzīvotāju reģistrā:

⁶⁴ Apcietinājumā turēšanas kārtības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 04. jūlijs, nr.103 (3471).

⁶⁵ Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, nr.90(4076).

- a) sejas digitālo attēlu,
 - b) pirkstu (delnu) nospiedumu digitālo attēlu (ja iespējams to iegūt),
 - c) personas vārdu (vārdus) un uzvārdu,
 - d) personas kodu,
 - e) dzimumu,
 - f) valstisko piederību un tās veidu,
 - g) personas nāves faktu,
 - h) iestādi — biometrijas datu ieguvēju,
 - i) biometrijas datu iegūšanas pamatojumu,
 - j) biometrijas datu iegūšanas datumu;
- 2) par personām, kuras nav reģistrētas Iedzīvotāju reģistrā:
- a) sejas digitālo attēlu,
 - b) pirkstu (delnu) nospiedumu digitālo attēlu (ja iespējams to iegūt),
 - c) personas vārdu (vārdus) un uzvārdu,
 - d) personas dzimšanas datumu,
 - e) valstisko piederību un tās veidu,
 - f) dzimumu,
 - g) iestādi — biometrijas datu ieguvēju,
 - h) biometrijas datu iegūšanas pamatojumu,
 - i) biometrijas datu iegūšanas datumu.”⁶⁶

Likuma 7.pants:

„(1) Šā likuma 5.panta 10. un 11.punktā paredzētajos gadījumos biometrijas datu apstrādes sistēmā par personu, no kuras iegūti pirkstu (delnu) nospiedumi, iekļauj šādus datus:

- 1) sejas digitālo attēlu;
- 2) pirkstu (delnu) nospiedumu digitālo attēlu;
- 3) personas vārdu (vārdus) un uzvārdu;
- 4) personas dzimšanas datumu;
- 5) personas kodu (ja tāds piešķirts);
- 6) valstisko piederību un tās veidu;
- 7) dzimumu;
- 8) noziedzīga nodarījuma vai administratīvā pārkāpuma (ja tāds konstatēts) juridisko kvalifikāciju;
- 9) biometrijas datu [pirkstu (delnu) nospiedumu] iegūšanas pamatojumu;
- 10) iestādi — biometrijas datu ieguvēju;

⁶⁶ Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, nr.90(4076).

11) biometrijas datu iegūšanas datumu;

12) notikuma uzskaites reģistrācijas numuru vai operatīvās uzskaites lietas vai krimināllietas numuru.

(2) Ja persona ir mainījusi vārdu vai uzvārdu, norāda arī iepriekšējo vārdu un uzvārdu.”⁶⁷ Minēta likuma 1.daļas 3.punktu un 4.punktu var apvienot „personas dzimšanas datumu vai personas kodu”, jo nav starpības, ja ir personas kods, tad ir skaidrs par dzimšanas datumu.

Likumā 8.pantā ir norādīts, ka „šā likuma 5.panta 10. un 11.punktā paredzētajos gadījumos biometrijas datu apstrādes sistēmā par personu pirkstu (delnu) pēdām iekļauj šādus datus:

1) pirkstu (delnu) pēdu digitālo attēlu;

2) notikuma uzskaites reģistrācijas numuru vai operatīvās uzskaites lietas vai krimināllietas numuru;

3) notikuma datumu;

4) notikuma adresi;

5) noziedzīga nodarījuma vai administratīvā pārkāpuma (ja tāds konstatēts) juridisko kvalifikāciju;

6) iestādi — biometrijas datu ieguvēju;

7) biometrijas datu iegūšanas datumu.”⁶⁸

Likumā 9.pantā par „Biometrijas datu apstrādes sistēmā par neatpazītu līķi iekļauj šādus datus:

1) sejas digitālo attēlu (ja iespējams to iegūt);

2) pirkstu (delnu) nospiedumu digitālo attēlu (ja iespējams to iegūt);

3) notikuma uzskaites reģistrācijas numuru vai operatīvās uzskaites lietas vai krimināllietas numuru;

4) datumu, kad neatpazītais līķis atrasts;

5) tās vietas adresi vai ģeogrāfiskās koordinātas, kur neatpazītais līķis atrasts;

6) iestādi — biometrijas datu ieguvēju;

7) biometrijas datu iegūšanas datumu.”⁶⁹

Likumā 10.pantā, ir teikts, ka „(1) Šā likuma 6., 7., 8. un 9.pantā minēto datu iegūšanu, kā arī ievadīšanu un aktualizāciju biometrijas datu apstrādes sistēmā Ministru kabineta noteiktajā kārtībā nodrošina:

1) pirmstiesas izmeklēšanas iestādes;

⁶⁷ Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, nr.90(4076).

⁶⁸ Turpat

⁶⁹ Turpat

- 2) valsts drošības iestādes;
- 3) valsts iestādes, kas veic operatīvās darbības pasākumus;
- 4) Aizsardzības ministrija;
- 5) Ārlietu ministrija;
- 6) Ceļu satiksmes drošības direkcija;
- 7) Latvijas Jūras administrācija;
- 8) Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde;
- 9) Satiksmes ministrija;
- 10) Valsts robežsardze.

(2) Šā panta pirmajā daļā minētās iestādes ir atbildīgas par biometrijas datu iegūšanu, precīzu ievadīšanu biometrijas datu apstrādes sistēmā, kā arī par ievadīto datu aktualizāciju to glabāšanas laikā.”⁷⁰

Minēta likuma 13.pantā ir norādīts, ka „Biometrijas datu apstrādes sistēmā iekļautos datus izmanto, lai nodrošinātu:

- 1) svešas personas identitātes izmantošanas novēršanu;
- 2) personas identitātes pārbaudi personu apliecinošu un ceļošanas dokumentu, kā arī vīzu, uzturēšanās atļauju un citu šajā likumā minēto dokumentu izsniegšanas procesā;
- 3) personas identitātes noteikšanu izlūkošanas, pretizlūkošanas, operatīvās darbības, kā arī iegūtās informācijas analīzes laikā;
- 4) noziedzīgu nodarījumu un citu likumpārkāpumu novēršanu;
- 5) noziedzīgu nodarījumu atklāšanu un noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu meklēšanu;
- 6) aizturēto, aizdomās turēto, apsūdzēto un notiesāto personu identitātes pārbaudi;
- 7) personas identitātes pārbaudi, veicot personu robežkontroli;
- 8) personas identitātes pārbaudi, veicot ārzemnieku uzturēšanās nosacījumu kontroli;
- 9) patvēruma meklētāju identitātes pārbaudi;
- 10) neatpazītu līķu biometrisko identifikāciju (parauga salīdzināšana ar visiem biometrijas datu apstrādes sistēmā esošajiem biometrijas datu paraugiem, lai noskaidrotu tā sakritību ar vienu no biometrijas datu apstrādes sistēmā esošajiem biometrijas datu paraugiem un, ja šādu sakritību konstatē, noskaidrotu salīdzināmā parauga īpašnieka identitāti);
- 11) bezvēsts pazudušo personu meklēšanu;
- 12) veselības un dzīvības aizsardzības pakalpojumu sniegšanu.”⁷¹

Biometrijas datu apstrādes sistēma ir paredzēta lietošanai tiesību aizsardzības iestādēm, identifikācijas dokumentu izdevējiestādēm un citām iesaistītajām iestādēm, lai nodrošinātu

⁷⁰ Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, nr.90(4076).

⁷¹ Turpat

efektīvu informācijas apriti gan nacionālajā, gan starptautiskajā līmenī, veicinot Latvijas starptautisko saistību izpildi. Minēta likuma mērķis ir nodrošināt vienotas biometrijas datu apstrādes sistēmas izveidi fizisko personu identitātes noteikšanai un svešas identitātes izmantošanas novēršanai, izsniedzot un pārbaudot personu un tiesības apliecināšus dokumentus, kā arī noteikt vienotu biometrijas datu apstrādes sistēmu, lai nodrošinātu fizisko personu identifikāciju un imigrācijas kontroli, kā arī lai novērstu draudus valsts drošībai un sabiedriskajai kārtībai un drošībai. Likums arī nosaka, ka biometrijas datu apstrādes sistēmas pārzinis un turētājs ir Iekšlietu Ministrijas Informācijas centrs. Minētais likums arī precizē biometrijas datu avotus un biometrijas datu apstrādes sistēmā iekļaujamos datus. Biometrijas datu apstrādes sistēmā iekļauj biometrijas datus, kurus iegūst, izsniedzot personu apliecināšus un ceļošanas dokumentus, vīzas, uzturēšanās atļaujas, jūrnieku identifikācijas dokumentus, transportlīdzekļu vadītāju apliecības, karavīru identifikācijas dokumentus, lidmašīnu apkalpes dokumentus, kā arī no patvēruma meklētājiem, operatīvās darbības, pretizlūkošanas un izlūkošanas rezultātā, izmeklēšanas darbību rezultātā un no aizdomās turētām, aizturētām, apsūdzētām, notiesātām un administratīvi aizturētām un arestētām personām. Biometrijas datu apstrādes sistēmā pamatā iekļaus sejas digitālo un pirkstu nospiedumu digitālo attēlu, personas kodu. Iegūtos datus biometrijas datu apstrādes sistēmā paredzēts glabāt 75 gadus no šo datu pirmreizējās ievades dienas. Praksē tas nozīmēs novērstu dokumentu viltošanas mēģinājumus, novērstus ekonomiska rakstura noziedzīgus nodarījumus (piemēram, viltotu personas datu izmantošanu slēdzot visdažādākās personu vienošanās par īpašuma pirkumiem), u.c. Ar biometrijas datu apstrādes sistēmas palīdzību pēc pirkstu nospiedumiem vai sejas fotoattēla ir iespēja identificēt teroristus, noziedzniekus un citus likumpārkāpējus. Biometrijas datu apstrādes sistēmas likumam nav tiešas sasaistes ar Eiropas Savienības dokumentiem, kas paredz biometrijas datu iekļaušanu pasēs, vīzās, uzturēšanās atļaujās un citos dokumentos. Atbilstošās Eiropas Savienības regulas uzliek dalībvalstīm pienākumus iekļaut biometrijas datus attiecīgajos dokumentos, bet vienlaicīgi arī neaizliedz dalībvalstij, pēc savas iniciatīvas, šos datus uzglabāt vienotā sistēmā un veikt to apstrādi tālākai izmantošanai fizisko personu identifikācijai un imigrācijas kontrolei, kā arī lai novērstu draudus valsts drošībai un sabiedriskajai kārtībai. Šā likuma ievērošanu uzrauga Datu valsts inspekcija normatīvajos aktos par fizisko personu datu aizsardzību noteiktajā kārtībā.⁷²

Autore uzskata, ka Latvijā ir grūti saprast par Biometrijas datu apstrādes sistēmas likuma pielietojumu, jo nav atrunāts līdz galam, kā un uz kāda pamatā var iegūt, glabāt un izmantot cilvēka identificējošu informāciju, lai nebūtu pretrunas ar Latvijas Republikas

⁷² Informatīvais ziņojums par „Konceptijas par fizisko personu biometrijas datu izmantošanu Latvijā” īstenošanas gaitu. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=1889> [aplūkots 2010. gada 25. septembrī]

Satversmi, ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 95/46/EK „Par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti”, u.c., un lai nebūtu apdraudētas un ierobežotas konkrēta cilvēka tiesības, līdz ar to ir jāievēro cilvēktiesību intereses, jo augstāk minēta direktīvā ir norādīts, ka „jebkura cilvēka personīga informācija ir identificējoša informācija”.⁷³, kā arī nevar saprast, kādas būs iespējas izmantot datu bāzē esošos datus, t.i. pirkstu pēdas, kas tiek izņemtas no notikuma vietām vai būs iespēja salīdzināt ar visām datu bāzē esošām personu datiem, vai tikai apsūdzētam, notiesātam, vai aizturētam personām. Pamatojoties uz augstāk minēto, autore uzskata, ka ir jāreglamentē datu bāzes izmantošanas nosacījumi, lai nebūtu pārkāptas cilvēktiesības un brīvības, atbilstoši Latvijas Republikas Satversmei, Starptautiskam tiesību normām un citiem saistošiem normatīviem aktiem.

Autore grib arī atzīmēt to, ka no 2000.gada 20.aprīļa stājas spēkā Fizisko personu datu aizsardzības likums, kura mērķis ir „...aizsargāt fizisko personu pamattiesības un brīvības, it īpaši privātās dzīves neaizskaramību, attiecībā uz fiziskās personas datu apstrādi.”⁷⁴ Un 6.panta ir teikts, ka „ikvienai fiziskajai personai ir tiesības uz savu personas datu aizsardzību.”⁷⁵

Autore vēlas atzīmēt arī citus dokumentus, kur ir norādīts par pirkstu pēdas iegūšanu un daktiloskopēšanu. 1995. gada 26. janvārī Saeima pieņēma likumu „Par Līgumu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās”. 2.nodaļas „Tiesiskā palīdzība un tiesiskās attiecības krimināllietās. Kriminālvajāšanas norise.” 58.panta „Lūgumi par kriminālvajāšanas ierosināšanu vai turpināšanu” 5. punktā ir norādīts, ka „aizdomās turētās personas uzvārds un vārds, ziņas par tās pilsonību, dzīves vai uzturēšanās vietu un citas ziņas par tās personību, kā arī, ja iespējams, šīs personas ārējā izskata apraksts, fotogrāfija un pirkstu nospiedumi”.⁷⁶ Minētais likums balstās uz 1994. gada 21. februārī Minskā parakstīto Līgumu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās.

1995.gada 26.janvārī Saeima pieņēma likumu ”Par Latvijas Republikas un Polijas Republikas līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba

⁷³ Par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti: Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 95/46/EK (1995. gada 24. oktobris). Pieejams: http://www.laweuropa.com/English/index.php?d=topluluk&mod=AB_Topluluk_3_3 [aplūkots 2010. gada 25. septembrī]

⁷⁴ Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 06. aprīlis, nr.23/124 (2034/2035).

⁷⁵ Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 06. aprīlis, nr.23/124 (2034/2035).

⁷⁶ Par līgumu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 07. februāris, nr.19 (302).

un krimināllietās” 70.panta „Lūgums par izdošanu” 3.punktā teikts, ka „Lūgumam par izdošanu iespēju robežās jāpievieno arī personas, kuras izdošana tiek lūgta, ārējā izskata apraksts, ziņas par tās pilsonību, ģimenes apstākļiem un uzturēšanās vietu, ja šīs ziņas neizriet no sprieduma vai lēmuma pat apcietināšanu uz laiku, kā arī personas fotogrāfija un pirkstu nospiedumi”⁷⁷ Minētais likums balstās uz 1994.gada 23.februārī Rīgā parakstīto „Līgumu Par Latvijas Republikas un Polijas Republikas līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās.”

Padomes Regula 2000.gada 11.decembra (EK) Nr. 2725/2000 „par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas „Eurodac” izveidi, lai efektīvi piemērotu Dublinas Konvenciju”. 1.panta „Eurodac mērķis” ir norādīts, ka „tiek izveidota par *Eurodac* saukta sistēma, kuras mērķis ir palīdzēt noteikt dalībvalsti, kas atbilstoši Dublinas Konvencijai ir atbildīga par to, lai tiktu izskatīts kāds patvēruma pieprasījums, kas iesniegts kādā dalībvalstī, kā arī citādi sekmēt Dublinas Konvencijas piemērojumu šajā regulā paredzētajos apstākļos.”⁷⁸ Minētā Regula reglamentē ārvalstnieku, kas ir nelikumīgi atrodas kādas dalībvalsts teritorijā vai, kas ir aizturēti sakarā ar nelikumīgu kādas ārējās robežas šķērsošanu, daktiloskopisko datu iegūšanu, pārsūtīšanu, salīdzināšanu, ievadīšanu un glabāšanu.

Sakarā ar augstāk minēto Padomes Regulu Latvijā 2009.gadā 07.februārī stājas spēkā MK noteikumi Nr.99 „Noteikumi par automatizētās pirkstu nospiedumu identifikācijas sistēmā (AFIS) iekļaujamās informācijas apjomu un izmantošanas kārtību”, kur ir teikts, ka „Sistēma ir valsts informācijas sistēma, kurā iekļauti dati par patvēruma meklētājiem Latvijas Republikā un Valsts robežsardzes aizturētajiem ārzemniekiem. Sistēmas datus izmanto personu identificēšanai, veicot pārbaudes, kas saistītas ar personu iecelšanas, uzturēšanās, izceļšanas un tranzīta noteikumu ievērošanas kontroli. Sistēma nodrošina informācijas apmaiņu ar pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmu „Eurodac” saskaņā ar nosacījumiem, kas minēti Padomes 2000.gada 11.decembra Regulā (EK) Nr. 2725/2000 par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas „Eurodac” izveidi, lai efektīvi piemērotu Dublinas Konvenciju”.⁷⁹

Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumos Nr. 212 „Ārzemnieku piespiedu izraidīšanas kārtība, izceļšanas dokumenta forma un tā izsniegšanas kārtība” 4. nodaļā „To

⁷⁷ Par Latvijas Republikas un Polijas Republikas līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 07. februāris, nr.19 (302).

⁷⁸ Par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas „Eurodac” izveidi, lai efektīvi piemērotu Dublinas Konvenciju: Padomes Regula 2000.gada 11.decembra (EK) Nr. 2725/2000. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:04:32000R2725:LV:PDF> [aplūkots 2010. gada 25. septembrī]

⁷⁹ Noteikumi par automatizētās pirkstu nospiedumu identifikācijas sistēmā (AFIS) iekļaujamās informācijas apjomu un izmantošanas kārtību: Ministru kabineta 2009. gada 03. februāra noteikumi nr.99. Latvijas Vēstnesis, 2009. 06. februāris, nr. 21.

ārzemnieku piespiedu izraidīšana, kuriem nav ceļošanas (atgriešanās) dokumenta” 13.pantā ir noteikts, ka ja Valsts robežsardze aiztur ārzemnieku, kuram nav ceļošanas dokumenta vai kura rīcībā esošais ceļošanas dokuments ir nederīgs, tā sagatavo šādus dokumentus ceļošanas (atgriešanās) dokumenta saņemšanai: aizpildītu ārzemnieka aptaujas anketu, ārzemnieka daktiloskopisko karti, četras fotogrāfijas un citus dokumentus vai pierādījumus, kas pamato vēršanos attiecīgās valsts diplomātiskajā vai konsulārajā pārstāvniecībā.⁸⁰

2007.gada 13.novembrī Ministru kabineta noteikumos Nr.775 „Pasu noteikumi”, 2.nodaļas „Pasu apraksti un paraugi” 9.punktā „Pasē papildus iekļauj” sejas digitālo attēlu, personas pirkstu nospiedumu digitālos attēlus personai no 12 gadu vecuma u.c.⁸¹

Ministru kabineta 2007.gada 30.janvāra noteikumos Nr.85 "Noteikumi par Latvijas Republikas diplomātiskajām pasēm", 11.¹ punktā noteikts: „Diplomātiskajā pasē iekļaujamo personas pirkstu nospiedumu digitālo attēlu iegūst no roku rādītājpirkstiņiem. Ja personai nav rādītājpirksta vai tas ir bojāts tā, ka nav iespējams iegūt kvalitatīvu pirksta nospieduma digitālo attēlu, pirksta nospieduma digitālā attēla iegūšanai izmanto vidējo pirkstu, zeltnesi vai īkšķi. Ja personai vispār nav pirkstu vai tie ir bojāti tā, ka nav iespējams iegūt kvalitatīvu pirkstu nospieduma digitālo attēlu, pases mikroshēmā personas pirkstu nospiedumu digitālo attēlu neiekļauj.”⁸²

1997.gada 12.novembra ar Iekšlietu Ministrijas pavēli Nr.377 tika apstiprināta instrukcija: „Iekšlietu ministrijas Valsts policijas Ekspertīžu centra centralizētās automatizētās daktiloskopiskās sistēmas LATAFIS izmantošanas kārtība, daktiloskopisko datu uzskaitē un to izmantošana” un minētas instrukcijas 2.punktā ir norādītas: „personu kategorijas, kuras jādaktiloskopē Iekšlietu ministrijas iestādēs un kuru daktiloskopiskās kartes (pirkstu nospiedumus) iekļauj sistēmā LATAFIS, tās ir:

1. Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 120.panta kārtībā aizturētās personas;
2. Apcietinātas personas (ja viņas nebija Kriminālprocesa kodeksa 120.panta kārtībā aizturētas);
3. Apsūdzētās personas nozieguma izdarīšanā (ja nebija aizturētas, apcietinātas);
4. Personas bez noteiktas dzīves vietas;
5. Administratīvi arestētās personas;
6. Aizturētās personas par nelikumīgu atrašanos valstī;

⁸⁰ Ārzemnieku piespiedu izraidīšanas kārtība, izceļošanas dokumenta forma un tā izsniegšanas kārtība: Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumi nr.212. Latvijas Vēstnesis, 2003. 30. aprīlis, nr.65 (2830).

⁸¹ Pasu noteikumi: Ministru kabineta 2007. gada 13. novembra noteikumi nr.775. Latvijas Vēstnesis, 2007. gada 16. novembris nr.185 (3761).

⁸² Noteikumi par Latvijas Republikas diplomātiskajām pasēm: Ministru kabineta 2007. gada 30. janvāra noteikumi nr.85. Latvijas Vēstnesis, 2007. 02. februāris, nr. 20 (3596).

7. No citu valstu tiesību sargājošām iestādēm saņemtās Latvijas pilsoņu, Latvijas nepilsoņu, kā arī ārvalstnieku ar pastāvīgajām uzturēšanās atļaujām Latvijas Republikā, kuri noziegumus izdarījuši ārvalstīs;
8. Uzskaitē tiek pakļautas arī nepilngadīgās personas, kas izdarījušas noziedzīgus nodarījumus un administratīvos pārkāpumus, bet vēl nav sasniegušas kriminālatbildības vai administratīvās sodāmības vecumu.”⁸³

Autore uzskata, ka ar 2005 gadu ir jāizstrādā jaunu instrukciju, sakarā ar to, ka spēkā stājās jauns Kriminālprocesa likums, kur 264.pantā ir paredzēti aizturēšanas nosacījumi.

2007.gada 25.janvārī tika izdots VP cirkulārs Nr.20/1775, kurā norādīts, ka, ”...ir nepieciešams sistemātiski papildinātu LATAFIS datu bāzi”.⁸⁴ Autore uzskata, ka minētais Valsts policijas cirkulārs tika izdots sakarā ar to, ka LATAFIS sistēmā ļoti maz ievadītas daktiloskopiskās kartes, kā arī grib atzīmēt to, ka dažas policijas iestādes ir izdevušas savas iekšējās pavēles par personas daktiloskopēšanu un daktiloskopisko karšu nosūtīšanu LATAFIS sistēmā, kurās ir atrunāts, kam ir jāveic personas daktiloskopēšanu.

Apkopojot augstāk minēto, var secināt, ka Latvija pagaidām ir grūti spriest par Biometrijas datu apstrādes sistēmas likuma darbību, kā arī pielietojumu, it īpaši tiesiskajā jomā. Jo Biometrijas dati ir daudz plašāks jēdziens, nekā pirkstu pēdu noņemšana vai daktiloskopēšana. Biometrijas jēdziena ietilpst cilvēka fizioloģiskās īpašības, piemēram, tādas kā pirkstu nospiedumi, DNS analīzes, u.c., kā arī cilvēka uzvedības īpašības tādas, kā rokraksta analīze, u.c. Līdz ar to un sakarā ar eksperta darbu rodas jautājums, kādas būs iespējas un tiesības izmantot biometrijas datu bāzi un tajā esošus datus, kā arī veicot daktiloskopiskās ekspertīzes, kā izņemtās no notikuma vietām roku pirkstu pēdas būs iespējams salīdzināt ar visu biometrijas datu sistēmā esošajam personu datiem, vai tikai ar konkrētas kategorijas personām, kas paredz Latvijas Republikas Kriminālprocesa likuma 62.panta, 65.panta un 69.panta, ar tādām kā aizturētais, aizdomās turētais un apsūdzētais. Līdz ar to autore uzskata, ka ir jāreglamentē datu bāzes izmantošanas nosacījumus, lai nebūtu pārkāptas cilvēka pamattiesības un brīvības, atbilstoši Latvijas Republikas Satversmei, Starptautiskam tiesību normām un citiem saistošiem normatīviem aktiem.

Autore arī uzskata, ka ir nepieciešams izdot atsevišķu likumu, kas būs saistīts tikai ar cilvēka roku pirkstu pēdu iegūšanu, glabāšanu un izmantošanu ar mērķi cilvēka identificēšanai un daktiloskopiskās informācijas izmantošanai, lai identificētu bezvēsts pazudušas personas, lai atklātu un izmeklētu noziedzīgus nodarījumus, u.c. Vai arī grozīt jau

⁸³ IeM pavēle Nr.377 par instrukcijas apstiprināšanu „Iekšlietu ministrijas Valsts policijas Ekspertīžu centra centralizētās automatizētās daktiloskopiskās sistēmas LATAFIS izmantošanas kārtība, daktiloskopisko datu uzskaitē un to izmantošana”, 12.11.1997.

⁸⁴ IeM VP cirkulārs Nr.20/1775 „Par LATAFIS papildināšanu”, 25.01.2007.

esošu Biometrijas datu apstrādes sistēmas likumu, kur būs nepieciešams atrunāt un atdalīt kopējo biometrijas informāciju no daktiloskopiskās informācijas, kā arī būtu nepieciešams sadalīt daktiloskopisko informāciju pēc personu kategorijām, piemēram, lai nebūtu viena kategorijā likumpārkāpēji kopā ar citām personām.

Autore uzsver, ka daktiloskopiskās informācijas reģistrācija, kā arī cita biometrijas informācija nepārkāps cilvēka pamattiesības un brīvības, ja tas viss būs stingri atrunāts un nostiprināts normatīvajos aktos. Jo, kā jau bija minēts augstāk, ar personas daktiloskopēšanu vai citas biometrijas informācijas iegūšanu, kuru var raksturot, ka identificējošu informāciju, katra persona iegūst papildus tiesības. Var teikt, ka personu biometrijas reģistrācija atbilst valsts un katra cilvēka interesēm. Var arī atzīmēt to, ka daktiloskopiskā informācija ir nepieciešama ne tikai, lai identificētu noziedzniekus pēc pēdām, kas tiek atstātās notikuma vietās, bet arī lai atpazītu cilvēkus, piemēram, kara laikā vai masveida nāves gadījumā. Protams, ka personu identificējošas informācijas iegūšanu, glabāšanu, kā arī izmantošanu ir stingri jāreglamentē, jo minētas informācijas prettiesiskas izpaušanas vai pazušanas gadījumā var pamatīgi ierobežot cilvēka pamattiesības un brīvības. Nedrīkst aizmirst par Latvijas Republikas Satversmi, kā arī par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 95/46/EK „Par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti”, u.c., lai nebūtu apdraudētas un ierobežotas konkrēta cilvēka tiesības, līdz ar to ir jāievēro cilvēktiesību intereses, jo augstāk minēta direktīvā ir norādīts, ka „jebkura cilvēka personīga informācija ir identificējoša informācija”.⁸⁵

⁸⁵ Par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti: Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 95/46/EK (1995. gada 24. oktobris). Pieejams: http://www.laweuropa.com/English/index.php?d=topluluk&mod=AB_Topluluk_3_3 [aplūkots 2010. gada 25. septembrī]

2.2. Daktiloskopiskās reģistrācijas tiesiskais regulējums.

No brīža, kad kriminālistikas praksē tika ieviesta cilvēka identifikācija pēc pirkstu pēdām, parādījās nepieciešamība reglamentēt parauga iegūšanu. Roku pirkstu pēdu iegūšanas (daktiloskopēšanas) procedūra izstrādāta jau sen un detalizēti, bet tiesiskais aspekts stāv uz vietas.

Pēc pirmā veiksmīgā daktiloskopiskās identifikācijas gadījuma, parādījās ideja, izveidot pirkstu pēdas kartotēkas, ar mērķi risināt kriminālistikas uzdevumus pastāvīgai izmantošanai.

1999.gada 18.jūnija Ukrainu deputāti S.I.Sinenko un N.A.Kiričenko piedāvāja likumprojektu „Par Daktiloskopiju”.⁸⁶ Likumprojekta mērķis bija radīt tiesiskos nosacījumus, lai optimāli noskaidrotu personas civiltiesisko stāvokli un veiktu visu ukraiņu pilsoņu daktiloskopēšanu, kā arī daktiloskopēt personas, kuras atrodas Ukrainas teritorijā vairāk nekā mēnesi. Minētais likumprojekts tā arī netika pieņemts. Bet likumprojekts parādīja tiesiskā regulējuma problēmu daktiloskopisko datu iegūšanai, glabāšanai un izmantošanai ar mērķi personu identificēšanai. Daži autori, tādi kā Belkins R.S., Bahins V.P., Lisičenko V.K., Klimenko N.I., Birjukovs V.V. jau sen ir norādījuši uz minētās darbības tiesiskā regulējuma problēmu. Daži no viņiem piedāvā samazināt daktiloskopēšanas subjektu skaitu, bet citi piedāvā visu iedzīvotāju daktiloskopēšanu.

Var arī atzīmēt to, ka Padomju Savienībā daktiloskopēšanu reglamentēja Iekšlietu Ministrijas dokumenti, kuru pamatā bija Galvenās cietuma pārvaldes, Krievijas impērijas cirkulārs (1906.g.). Cirkulārā bija norādīts, ka obligāti ir jādaktiloskopē tādas personas, kuras ir izdarījušas noziedzīgas darbības, kā arī personas bez noteiktas dzīvesvietas. Padomju Savienības instrukcija reglamentēja daktiloskopēt aizturētās personas par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, apsūdzētās personas un personas bez noteiktas dzīvesvietas, kā arī neatpazītus liķus.⁸⁷

Kad pasaulē parādījās automatizētas daktiloskopiskās informācijas sistēmas, ar kuru palīdzību var ātri un efektīvi ievadīt un atlasīt vajadzīgu informāciju, parādījās arī nepieciešamība palielināt daktiloskopiskas reģistrācijas sistēmas. Daktiloskopēto personu skaits palielinājās bez tiesiska pamata tikai ar formulējumu, kā „operatīvas intereses persona”, bet, protams, ka minētais formulējums ar normatīviem aktiem nebija pamatots. Un tikai pēc tam, kad sāk parādīties pretenzijas, kas apstrīd daktiloskopisko datu ievadīšanu AFIS sistēmā, parādījās nepieciešamība tiesiski regulēt minētās darbības.

⁸⁶ Проект Закону України „Про дактилоскопію”(18.06.1999., 20.09.2001.). Pieejams: http://www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=10986, [aplūkots 2010. gada 17. oktobrī]

⁸⁷ Комиссаров В. И., Лапин Е. С. Дактилоскопирование в России :Проблемы и пути их решения. Санкт-Петербург: Правоведение, 1997. с. 131.

1998. gadā Krievijas Federācija ir pieņēmusi likumu „Par valsts daktiloskopisko reģistrāciju”. Neskatoties uz to, ka likums pamatīgi paplašināja obligātu daktiloskopējamo reģistrējamo personu skaitu palielinājās to personu skaits, kuras brīvprātīgi piekrita reģistrēt savu identitāti ar pirkstu nospiedumu palīdzību. „Jau pēc gada, kad Iekšlietu Ministrijas pārstāvis paziņoja nozieguma statistiku, ka noziedzīga nodarījuma atklāšanas skaits ir palielinājās un samazinājās neatpazīto liķu skaits, līdz ar to likumdevēji piedāvāja grozīt likumu „Par valsts daktiloskopisko reģistrāciju”, lai izmantotu daktiloskopiskās datu bāzes ārpus Iekšlietu Ministrijas sistēmas, t.i. dotu bāzes centralizēt.⁸⁸

Izmantojot Krievijas pieredzi, citās valstīs tika pieņemti likumi, kas regulē daktiloskopiskas informācijas apgrozījumu. 1999.gadā septembrī tas bija izdarīts Tadžikistānas Republikā, 2002.gadā decembrī Moldovas Republikā, 2003.gadā Baltkrievijas Republikā un 2006.gadā Abhāzijas Republikā. Autores skatījumā, daktiloskopiskās informācijas apgrozījums ir tās iegūšanas, sistematizācijas, reģistrācijas un glabāšanas procesi, kā arī pirkstu pēdu lietošana un izmantošana ar mērķi cilvēka identificēšanai, ar ko nodarbojas valsts pilnvarotās struktūras.⁸⁹

Analizējot un salīdzinot, minētās valsts normatīvos aktus, var atzīmēt, ka dažās valstīs nav vienlīdzīgi noteikts daktiloskopiskas informācijas apgrozījuma pamatsastāvdaļas, tādas kā obligātais reģistrācijas subjekts, glabāšanas termiņi, kā arī izmantošanas mērķi.

Tadžikistānā tiek samazināts piespiedu reģistrācijas subjektu skaits, bet citu valsts likumos, piemēram, tad Krievijā, Baltkrievijā un Moldovā, papildina obligāto reģistrācijas subjektu skaitu, un pie tādiem var pieskaitīt: karavīrus, nodokļu dienesta darbiniekus, tiesu izpildītājus, robežsardzes dienesta darbiniekus, valsts apsardzes dienesta darbiniekus, krimināltiesiskas sistēmas darbiniekus, prokuratūras darbiniekus, glābšanas dienesta darbiniekus, t.i. tādi dienesti, kuru darbs ir saistīts ar risku.

Analizējot minēto valstu likumus, autore var atzīmēt, ka Tadžikistānas likumdošana izslēdza no daktiloskopējamo personu skaita personas bez noteiktas dzīvesvietas. Bet Abhāzija likumā „Par valsts daktiloskopisko reģistrāciju Abhāzijas Republikā” ir paredzēta, visu pilsoņu daktiloskopēšana pases saņemšanas laikā.

Runājot par Ukrainu, tad 2001.gada likumprojektā no „Par Daktiloskopiju”, salīdzinot ar 1999.gada likumprojektu „Par Daktiloskopiju”, var atzīmēt, ka obligāto reģistrācijas

⁸⁸ Стенограмма заседания Государственной думы РФ (12.05.2008). Pieejams: <http://www.cir.ru/docs/duma/302/372515?quertwID=3031050&highlight=3031050> [aplūkots 2010. gada 17. oktobrī]

⁸⁹ „Закон О государственной дактилоскопической регистрации РФ”- 25.07.1998.; „Закон О государственной дактилоскопической регистрации в Республике Таджикистан”- 03.09.1999.; „Закон О государственной дактилоскопической регистрации в Республике Молдова”- 19.12.2002.; Закон „О государственной дактилоскопической регистрации в Республике Беларусь”- 04.11.2003. Pieejams: <http://www.cir.ru/doc /602/372515?quertwID=3&hi0> [aplūkots 2010. gada 17. oktobrī]

subjektu skaitu var pielīdzināt pie citām NVS (Neatkarīgo valsts sadraudzība, krievu val.- СНГ) valstīm.⁹⁰ Daktiloskopēšanu Ukrainā, līdz šim brīdim regulē viens likums „Par miliciju” daktiloskopēšana minēta tikai likumprojektā „Par valsts migrācijas dienestu”.

Baltkrievijā personas daktiloskopisko informāciju jāglabā līdz 80 gadu vecuma, kā arī Baltkrievijas likumā ir norādīts, ka daktiloskopiskos datus ir jāiznīcina gadījumos, kad ir izbeigta lieta pret aizdomās turamo vai pret apsūdzēto. Neatpazīto līķu pirkstu pēdas glabājas līdz personības noskaidrošanai, bet ne ilgāk par 10 gadiem.⁹¹

Dažās Eiropas Savienības valstīs, jau novērtēja daktiloskopiskas reģistrācijas iespējas un to lomu noziedzības apkarošanā, it īpaši pret terorismu. Eiropas Savienībā ir direktīva, saskaņā ar kuru daktiloskopiskā informācija būs atspoguļota identifikācijas dokumentos (elektroniska veidā) un tas nozīmē, ka būs ievadīta speciālās datu bāzes. Arī ir reglamentēts daktiloskopiskas datu bāzes informācijas apmaiņas process starp Eiropas Savienības valstīm.

Daktiloskopiskās informācijas reģistrācijas attīstības problēmas ir cieši saistītas ar tādiem jēdzieniem, kā cilvēka tiesības un brīvības, kā arī regulējošām procedūrām, ar tādām, kā daktiloskopiskās informācijas iegūšana, daktiloskopiskās informācijas datu apstrāde, daktiloskopiskās informācijas glabāšana, u.c.

Autore uzskata, ka var atzīmēt daktiloskopiskas informācijas tiesiskā regulējumā trīs pamatproblēmas:

1. Vispārējās tiesību normas, starptautiskie tiesību principi un Latvijas Republikas tiesības.
2. Konkrēta valsts likumi, dotā gadījumā, Latvijas Republikas likumi par daktiloskopisko reģistrāciju.
3. Daktiloskopiskās informācijas uzskaites reģistra darba regulēšanas process.

Runājot par pirmo, par vispārējās tiesību normām, starptautiskiem tiesību principiem un Latvijas Republikas tiesībām ir jāsaprot jēgas būtību, sakarā ar personisko datu uzkrāšanu par cilvēkiem, ar citiem vārdiem, kāpēc tas ir vajadzīgs.

Viena no uzkrāšanas informācijas veidiem ir personiska informācija par cilvēkiem. Personiskas informācijas izmantošana, būtiski ietekmē tiesību realizācijas iespēju, kā arī brīvību un pienākumu, kas attiecās uz attiecībām starp konkrēto personu un sabiedrību un otrādāk. Tā, kā negatīva vai potenciāli negatīva informācija par indivīda personību, kura var atrasties citu cilvēku rīcībā, var būtiski ierobežot indivīda iespējas.

⁹⁰ Проект Закону України „Про дактилоскопію”(18.06.1999., 20.09.2001.). Pieejams: http://www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=10986, [aplūkots 2010. gada 17. oktobrī]

⁹¹ „Закон О государственной дактилоскопической регистрации в Республике Беларусь”(04.11.2003.) Pieejams: <http://www.cir.ru/doc/602/372515?quertwID=3&hi0> [aplūkots 2010. gada 17. oktobrī]

Ņemot vērā personu datu ļaunprātīgas izmantošanas vēsturi, ir pieņemti vairāki starptautiski dokumenti, kas nodrošina indivīda tiesības uz privāto dzīvi un personas datu aizsardzības principu:

1. Eiropas Padomes „Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija”.
2. ANO Pakts „Par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām”.
3. Eiropas Padomes Konvencija „Par personu aizsardzību attiecībā uz personisko datu automātisku apstrādi”.
4. Eiropas Savienības Direktīva 95/46/EK „Par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti”.
5. „Fizisko personu datu aizsardzības likums”, pieņemts 2000.gada 23.martā. Arī Latvijas likumdošana ierobežo jebkādas darbības ar personas datiem.

Sakarā ar attiecībām starp cilvēktiesībām un sabiedrību, var atzīmēt tādu dokumentu, kā jau bija minēts augstāk, ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (1948. gada), kurā 29.pantā ir norādīts, ka:

„1. Katram cilvēkam ir pienākumi pret sabiedrību, jo tikai tajā ir iespējama viņa personības brīva un pilnīga attīstība.

2. Īstenojot savas tiesības un brīvības, katram cilvēkam ir jāpakļaujas tikai tiem ierobežojumiem, kas noteikti likumā un kuru vienīgais mērķis ir pienācīgi atzīt un cienīt citu cilvēku pamattiesības un brīvības, kā arī apmierināt morāles, sabiedriskās kārtības un vispārējās labklājības taisnīgās prasības demokrātiskā sabiedrībā.”⁹²

Par to arī ir teikts Latvijas Republikas Satversmē 8.nodaļā 116.pantā: „Personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.”⁹³

Piemēram, Krievijas Federācijas Konstitūcijā 55.pantā ir norādīts, ka „Cilvēka tiesības un brīvības var būt ierobežotas ar federālo likumu tikai tiktāl, ciktāl tas ir nepieciešams, lai aizsargātu konstitucionālās iekārtas, kā arī citu personu morāle, veselību, tiesības un likumiskas intereses, līdz ar to nodrošinot valsts aizsardzību un drošību”.⁹⁴

⁹² ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217.A (III) rezolūciju). Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=49 [aplūkots 2010. gada 29. oktobrī]

⁹³ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 01. jūlijs, nr. 43.

⁹⁴ Конституция Российской Федерации (12.12.1993). Pieejams: <http://www.constitution.ru> [aplūkots 2010.gada 29. oktobrī]

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 95/46/EK „Par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti”, ir norādīts, ka jēdziens „personīgie dati”, ir jāsaprot, kā jebkāda informācija, kas tiek saistīta ar fizisko personu identifikāciju.⁹⁵ Ar citiem vārdiem var teikt, ja konkrētie personas dati, kas tiek glabāti datu bāzes, dod iespēju runāt par to, ka minēta informācija attiecās pie biometrijas datiem, tad tādi dati ir personīgi, un lai strādātu ar tāda veida datiem ir nepieciešami speciāli likumdošanas noteikumi.

Apkopojot augstāk minēto par personīgiem datiem, var teikt, ka likumdevēji ir ņēmuši par pamatu to, ka personas datu bāzes tiek izveidotas ar cilvēktiesību interešu ievērošanu, lai veicinātu ekonomisko un sociālo progresu.

Izveidojot automatizētas daktiloskopiskas identifikācijas sistēmas, informācijas lietotājus vispirms interesē daktiloskopiskā informācija, kura ļauj identificēt konkrētu subjektu.

Kā jau bija minēts, viens no daktiloskopiskās reģistrācijas datiem ir jautājums par cilvēktiesību pārkāpumiem. Analizējot dažādu valsts informāciju, var secināt, ka sabiedrībai nepatīk cilvēku daktiloskopiskā reģistrācija jeb papillārliņiju zīmējumu izmantošana, nevis pašas reģistrācijas dēļ, bet gan cilvēku personīgās attieksmes dēļ.

Autore uzskata, ka cilvēku daktiloskopiskā reģistrācija, ir viens no veidiem, lai regulētu sociālas attiecības un tas ir cilvēku sabiedrības nepieciešamais elements. Viens no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas mehānismiem ir noziedznieka personības informācijas slēpšana, jo noziedznieks vienmēr mēģina slēpt savu personību, izmantojot svešus vai viltotus dokumentus. Bet ar daktiloskopiskās identifikācijas izmantošanu minēto noziedznieku skaits samazinājās.

A.M. Kustovs savā grāmatā ir norādījis, ka iedzīvotāju daktiloskopisko reģistrāciju var izdarīt:

1. Ar mērķi, lai regulētu cilvēktiesības un krimināltiesības attiecības.
2. Tikai uz tiesību pamata.
3. Civiltiesību sfērā ar šādiem nosacījumiem: ar subjekta piekrišanu, lai aizsargātu subjekta intereses un lai kontrolētu juridiskas saistības izpildīšanu.⁹⁶

Tādējādi, daktiloskopiskajā reģistrācijā var piešķirt divas sastāvdaļas tādas, kā civildaktiloskopisko reģistrāciju un krimināldaktiloskopisko reģistrāciju. Autore uzskata, ka atšķirība starp minētām daktiloskopiskās reģistrācijas sastāvdaļām ir tāda, ka tām ir dažādi

⁹⁵ Par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti: Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 95/46/EK (1995. gada 24. oktobris). Pieejams: http://www.laweuropa.com/English/index.php?d=topluluk&mod=AB_Topluluk_3_3 [aplūkots 2010. gada 30. oktobrī]

⁹⁶ Кустов А.М. Теоретические основы криминалистического учения о механизме преступления (Учебное пособие). Москва: ЮПТЕС, 1997. с. 48.

mērķi, dažādi praktiski uzdevumi, bet būtība ir vienāda, papillārzīmējumu nospieduma identitātes noteikšana, līdz ar to jautājuma risināšana par daktiloskopiskas informācijas subjekta personību.

Attīstot civilo daktiloskopisko reģistrāciju, ir nepieciešams radīt apstākļus, kas varētu piesaistīt cilvēkus pie cilvēktiesību un brīvību regulēšanas procedūrām, izmantojot daktiloskopisko informāciju. Piemēram, tās varētu būt dažāda veida priekšrocības, noformējot kādus juridiskos pienākumus, ar kuru palīdzību būs iespēja ātri pārbaudīt cilvēka personīgus datus ar automatizētam datu bāzēm. Tādas pašas priekšrocības var attiecināt pie dažiem starptautisko attiecību elementiem, risinot jautājumu par daktiloskopiskas informācijas datu bāzes izmantošanu starptautiskajās tiesībās.

Apkopojot augstāk minēto, var secināt, par zinātniski tehniskā progresa attīstību, ātra un ērta personu identificēšanas iespējamība, kā arī noziedzības apkarošanā, it īpaši pret terorismu, rada nepieciešamību pēc sabiedrības locekļu daktiloskopēšanas. Autore uzsver, ka minēto uzdevumu ir jārisina cilvēktiesību ievērošanas robežās.

3. DAKTILOSKOPĒŠANAS IZMANTOŠANAS NOZĪME, IESPĒJAS UN MĒRĶI

3.1. Daktiloskopiskā reģistrācija, identifikācija un diagnostika.

Autores skatījumā, informācijas reģistrācija, kas ir nozīmīga, lai atklātu un izmeklētu noziedzīgus nodarījumus, ir viena no efektīvākajām metodēm, kas palīdz sniegt informāciju noziedzības apkarošanas jomā. Un tikai dēļ tā - kriminālistikas reģistrācija, kā kriminālistikas nozare, vienmēr pilnveidojas. Mūsdienās daktiloskopiskā reģistrācija ir ļoti efektīva tāpēc, ka tiek izveidotas automatizētas daktiloskopiskas identifikācijas sistēmas, kas spēj realizēt miljoniem daktiloskopiskās pārbaudes gadā.

Latvijā Iekšlietu ministrijas Kriminālistikas pārvaldē daktiloskopiskas informācijas reģistrācijas sistēma sastāv no diviem bloku tipiem, pirmais, tās ir pēdu kartotēka, kurā atrodas pēdas no neatklātu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas vietām; otrais, kur atrodas tādu personu daktiloskopiskas kartes, kas bija aizturētās pēc Kriminālprocesa likumā 264.pantā, apcietinātās un apsūdzētās personas, personas bez noteiktas dzīves vietas u.c.

R.S. Belkins uzskata, ka kriminālistiskā reģistrācija ir noteikto objektu kriminālistiskas uzskaites sistēma, kuru izmanto, lai atklātu, izmeklētu un apkarotu noziegumus. Kriminālistiskas reģistrācijas sistēmā ietilpst kriminālistikas reģistrācijas veidi, kas atšķiras viens no otra. Viens no uzskaites veidiem ir kriminālistiskā reģistrācija.⁹⁷

Kriminālistiskā reģistrācija - ir kriminālprocesā par noziedzīgiem nodarījumiem, likumpārkāpējiem, ar tiem saistītiem priekšmetiem un pēdām (dažreiz arī pašu priekšmetu un pēdu) iegūtas informācijas savākšanas, fiksēšanas, sistematizācijas, glabāšanas un meklēšanas sistēmu nolūkā izmantot to noziegumu atklāšanā un izmeklēšanā.⁹⁸

Runājot par kriminālistikas reģistrācijas objektu, var atzīmēt S.A. Jališeva uzskatu, ka „galvenais reģistrācijas objekts ir kriminālistiski nozīmīga informācija, kuru var izskaidrot, kā reģistrējošu objektu ar noteiktu identifikācijas pazīmju kopumu, kas ir nepieciešams, lai pareizi atklātu, izmeklētu noziegumus. Daktiloskopiskas uzskaites raksturojums ir tas, ka galvenais informācijas elements ir cilvēka ādas papillārlīniju raksti”.⁹⁹ Līdz ar to, secināms, ka cilvēka ādas papillārlīniju rakstiem piemīt morfoloģiskas struktūras augstākās pakāpes individualitāte.

⁹⁷ Белкин Р.С. Курс криминалистики. Москва: Закон и право, 2001. с.182.

⁹⁸ Autoru grupa profesora Kavaliņa A. Vadībā. Kriminālistika. Mācību grāmata. Pirmā daļa. Kriminālistiskā tehnika. Rīga: P&Ko, 2003. 233.lpp.

⁹⁹ Ялышев С.А. Криминалистическая регистрация: проблемы, тенденции, перспективы. Москва.: Академия управления МВД России, 1998. с.71.

S.A. Jališevs savā darbā ir norādījis, ka daktiloskopiskās reģistrācijas objekti ir cilvēka papillārlīniju zīmējumu nospiedumi (atspoguļojumi).¹⁰⁰ Autoru vairākums, kuri pēta daktiloskopiskas reģistrācijas problēmas, uzskata, ka daktiloskopijas reģistrācijas objekti ir cilvēka roku pēdu nospiedumi, ar kuru palīdzību var reģistrēt noziedzniekus, kā arī pirkstu un plaukstu pēdas, kurus izņem notikuma vietā.

Tāpēc var secināt, ka daktiloskopiskās reģistrācijas kriminālistiski nozīmīgs objekts ir cilvēka papillārlīniju rakstu zīmējumi, kas tiek iegūti normatīva regulējuma robežās, un tas nozīmē, ka cilvēka papillārlīniju rakstu zīmējumu nospiedumi vai tās kopijas, kas tiek izņemtas no notikuma vietām ir daktiloskopiskas reģistrācijas objekti.

Ar daktiloskopisko reģistrāciju ir cieši saistīta daktiloskopiskā identifikācija. Ar automatizēto daktiloskopisko sistēmas izveidošanu, sistēmas lietotājus interesē daktiloskopiskā informācija, kas ļauj identificēt cilvēka personību. Daktiloskopiskās reģistrācijas būtība ir saistīta ar to, lai noteiktu papillārlīniju zīmējuma identitāti un uz tā pamata risinātu jautājumu par cilvēka personību, kas ir saistīta ar daktiloskopisko identifikāciju.

Daktiloskopēšanas izmantošana identifikācijā ir ļoti populāra, jo šī metode tika izmantota pēc trāģēdijas Šrilankā, Indonēzijā, Indijā, Taizemē, Malaizijā, Maldīvu salās, Bangladešā, Birmā/Mjanmā, Maurīcijā, Somālijā, Kenijā, Seišela salās, Reinjonas salā un Tanzānijā, kad cunami viļņu postošās iedarbības rezultātā 2004. gada 26. decembrī bojā gāja 265 000 cilvēku un ar daktiloskopēšanas palīdzību tika identificēti 104 762 cilvēku.¹⁰¹

Pirkstu pēdas atrašana notikuma vietā viennozīmīgi un neapstrīdami pierāda, ka konkrētais cilvēks ir bijis šai vietā vai pieskāries noteiktam priekšmetam un uz kura ir atstājis pēdas. Savukārt, apavu, ielaušanās rīka, transporta līdzekļa, u.c.pēdas to pierāda tikai netieši, jo tās neapstiprina, ka objektu, uz kura palikušas šīs pēdas, lietojusi konkrētā persona.¹⁰²

Lai varētu runāt par daktiloskopisko identifikāciju, nepieciešams noskaidrot, kas tad īsti ir identifikācija. “Termins “identifikācija” cēlies no latīņu “identificare”, kas nozīmē – tāpatības noteikšana. Tam pamatā ir latīņu izcelsmes vārds “idem” – identisks, tas pats.¹⁰³ Personu identifikācija ir cilvēka individuālās pazīmes, ar kuru palīdzību iespējams šo personu izdalīt pārējo starpā, t.i., noskaidrot konkrēto personību un tās identitāti apliecinošos datus. Visbiežāk identifikācija notiek pēc cilvēka roku pirkstu un delnu pēdām, kuras ir iespējams salīdzināt ar AFIS sistēmā esošiem datiem. Valsts Policijas Kriminālistikas pārvalde datu

¹⁰⁰ Ялышев С.А. Криминалистическая регистрация: проблемы, тенденции, перспективы. Москва.: Академия управления МВД России, 1998., с. 98.

¹⁰¹ Fingerprint Classification . Pieejams: <http://www.bbc.com.uk/beenews/8970/we/6985> [aplūkots 2010.gada 01. novembrī]

¹⁰² Arājs O., Centoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 9lpp.

¹⁰³ Autoru grupa profesora Kavaliera A. Vadībā. Kriminālistika. Mācību grāmata. Pirmā daļa. Kriminālistiskā tehnika. Rīga: P&Ko, 2003. 89. lpp.

bāzē atrodas tikai to personu pirkstu nospiedumi, kuras tādā vai citādā veidā saistītas ar noziedzīgiem nodarījumiem, t.i. aizdomās turētie, aizturētie, kā arī apsūdzētie.

Lai identificētu personu pēc pirkstu pēdām ir nepieciešams analizēt papillārlīniju zīmējuma pazīmes, sākot no kopējam pazīmēm un beidzot, ja tas būs nepieciešams, ar mikropazīmēm. Apskatot speciālo daktiloskopisko literatūru, autorei neizdevās atrast daktiloskopiskās identifikācijas terminu, bet gan lielāka autoru daļa minēto terminu plaši izmanto. Šajā sakarā autore uzskata, ka ir nepieciešams definēt minēto terminu. Autores skatījumā, daktiloskopiskā identifikācija ir salīdzinošā pētījuma process, divu papillārlīnijas atspoguļojums ar mērķi, lai noteiktu identitātes esamību vai neesamību.

Ekspertīžu iestādes eksperti veic daktiloskopisko identifikāciju, tas nozīmē, ka viņi salīdzina noziedzīga nodarījuma vietā atrastās daktiloskopiskās pēdas ar eksperimentāli iegūtiem personu roku pirkstu delnu un kāju nospiedumiem. Tikai atrodot noteiktu skaitu sakrītošu pazīmju ir iespējams noteikt personu, kura ir atstājusi šīs pēdas. Salīdzinot pēdas no vairākām noziedzīga nodarījuma vietām, var noteikt vai tās atstājusi viena un tā pati persona.

Kriminālistiskās identifikācijas teorijā ir divu objektu grupas:

1. Identificējamie objekti- ir pārbaudāmie un meklējamie objekti.
2. Identificējošie objekti.- ir meklējamā objekta atspoguļojumi.¹⁰⁴

V.J. Koldins savā grāmatā ir norādījis, ka „identificējamie objekti- ir tas pazīmes, kuru īpašības ir pētītas identifikācijas procesā, ar mērķi noskaidrot jautājumu par identitāti; identificējošie objekti- ir objekti, kas atspoguļo identificējamo objektu īpašības, bet paši netiek identificēti”.¹⁰⁵

Līdz ar to, daktiloskopiskās identifikācijas procesā, identificējamais objekts ir cilvēks, bet identificējošais objekts ir papillārlīniju zīmējuma atspoguļojumi.

Krievu autors V.E.Kornouhovs uzskata, ka „identificējamais objekts ir pirkstu pēdas papillārlīniju zīmējums”.¹⁰⁶ Autore uzskata, ka minēta autora uzskats nav precīzi formulēts, jo sanāk tā, ka jebkura ekspertīze, kas attiecās uz cilvēka identifikāciju, piemēram, pēc cilvēka ārienes, rokraksta ekspertīzes, u.c., identificējamais objekts var būt jebkāda morfofizioloģiskā cilvēka daļa, bet ne pats cilvēks, kā vienotā sistēma.

Tāds autors, kā R.Dombrovskis dod tādu jēdzienu, kā „faktiski identificējošie objekti- ir nevis cilvēki vai priekšmeti, bet gan pēdas- kā materiālās, tā arī ideālās. Parasti nav iespējams atdalīt pēdas no to nesējiem (uztvērējiem), un šādos gadījumos pēdu uztvērējs izpilda

¹⁰⁴ Terehovičs V., Nīmande E. Kriminālistika (Kursa lekciju konspekts). Rīga, 2008, 11.lpp.

¹⁰⁵ Колдин В.Я. Идентификация и ее роль в установлении истины по уголовным делам. Москва: Московский университет, 1969, с.15.

¹⁰⁶ Корноухов В.Е. Криминалистическая экспертиза. Москва, 1996, с.137.

identificējoša objekta funkcijas. Bet atsevišķos gadījumos pēdas var atdalīt no tā uztvērēja, piemēram, pirkstu nospiedums atdalāms no kāda priekšmeta virsmas”.¹⁰⁷

Analizējot augstāk minēto, var secināt, ka daktiloskopiskā identifikācija ir viens no cilvēka identifikācijas virzieniem, kur identificējama objekts ir cilvēks, bet papillārlīniju zīmējumu atspoguļojumi ir identificējošais objekts, kas satur identifikācijas pazīmes.

Autore grib arī minēt par identifikācijas subjektu. J.Konovalovs ir norādījis, ka „identifikācijas subjekts ir persona, kas pilnvarota atklāt un izmeklēt noziegumus, atmaskot vainīgās personas”¹⁰⁸, kā arī viņš uzskata, ka „identifikācijas subjekts ir arī eksperts”¹⁰⁹. Autore arī atbalsta minēto uzskatu, jo pēc autores domām, identifikācijas subjekti ir personas, kas risina identifikācijas uzdevumus, kā arī personas, kas īsteno pierādīšanu kriminālprocesā.

Vācu autors Helmut Šmids ir atzīmējis tādu terminu, kā „identifikācijas attiecības”. Ar minēto terminu, viņš apzīmēja attiecības starp identifikācijas objektiem, tādiem kā, savstarpējas attiecības starp cilvēku un mantu. Pirmkārt, identifikācijas attiecības ir papillārlīniju pēdu veidojošais kontakts ar pēdu uztverošo virsmu (ar jebkuru cilvēka darbību); otrkārt, tas ir nokrāsota cilvēku pirksta ādas kontakts vai ar daktiloskopiskā skenera palīdzību kontakts, ar mērķi iegūt pirkstu pēdas.”¹¹⁰

Izmeklēšanā vērtīgākais ir daktiloskopiskas ekspertīzes pozitīvs identifikācijas secinājums. Tāpēc daktiloskopiskā pētījumā ir uzdevumu hierarhija. Līdz ar to autore no savas darba prakses, piedāvā apskatīt pirkstu pēdas daktiloskopiskā pētījuma dažus etapus. Pirmais etaps- eksperts pēta pēdu, lai atrastu papillārlīniju zīmējuma raksta pazīmes, ar kuru palīdzību var noteikt grupas pazīmes un individuālas pazīmes. Minētās diagnostiskas uzdevuma mērķis ir savākt informāciju, lai risinātu klasifikācijas uzdevumus, līdz ar to noteikt papillārzīmējuma tipu un veidu. Pēc tam, paralēli var noteikt pazīmes, pēc kurā ekspertam būs iespēja noteikt ar kuru pirkstu kuras rokas tiek atstāta pēda. Otrais etaps- loģiska domāšana, kas ļauj izdarīt secinājumus par papillārlīniju zīmējuma veidu un tipu, kā arī ar kuru roku, kuru un pirkstu tika atstāta pēda. Ja ir pietiekama informācija, t.i. ja pēdā ir redzams zīmējuma centrs un delta, tad eksperts var izdarīt, ar dažādas pakāpes ticamību, klasifikācijas secinājumus. Un trešais etaps- ir identitātes noteikšana. Ja pēdā ir visu pazīmju sakritība ar analogiskam pazīmēm pirksta nospiedumā un ja nav atšķirīgas pazīmes, tad eksperts var secināt par identitāti.

Mūsdienu praktiskā daktiloskopijā ir divu veidu varianti ar pozitīvu identifikācijas secinājumu:

¹⁰⁷ Dombrovskis R. Kriminālistikas teorētiskie pamati. Rīga: Turība, 2003, 81.lpp.

¹⁰⁸ Konovalovs J. Kriminālistiskā identifikācija un diagnostika. Rīga: LPA, 1992, 7.lpp.

¹⁰⁹ Turpat

¹¹⁰ Fingerabdruck, Schmidt Helmutz. Pieejams: <http://www.genetischer-fingerabdruck.de/568/iu> [aplūkots 2010.gada 01.novembrī]

1. Secinājums ar varbūtības kļūdu mazāku, nekā viens pret sešiem miljardiem.

2. Secinājums ar varbūtības kļūdu daudz lielāku, nekā viens pret sešiem miljardiem.¹¹¹

Pirmais secinājums dod iespēju identificēt vienu cilvēku no visiem zemes iedzīvotājiem, bet otrais, dod pamatu runāt par to, ka izvēlētais pazīmju kopums nav pietiekams, lai identificētu vienu cilvēku no visiem zemes iedzīvotājiem, kā arī ļauj runāt par kādu cilvēku grupu, kuriem teorētiski var būt tas pats pazīmju kopums, kas tiek konstatēts nospiedumā un ir pētāmā pēdā.¹¹²

Tā ir praktiskās un teorētiskās daktiloskopijas problēma, kura atspoguļojas ekspertu atzinumā, kā pierādījuma avots kriminālprocesā. Minētā problēma sastāv no tā, kā ir minimāls pazīmju kopums daktiloskopiskajā objektā, uz kura pamatā var runāt par konkrēta cilvēka identifikāciju.

Runājot par identifikācijas jēdzienu kriminālistikā, kur identifikācijas objekts ir cilvēks, ir jāapskata, kādas ir identifikācijas klasifikācijas formas.

R.S. Belkins uz savas veiktās analīzes pamata, par identifikācijas klasifikācijas formām ir piedāvājis četras pamatklasifikācijas:

1. „Pēc tiesiskā rakstura- procesuālā un neprocesuālā. Tādas identifikācijas formas ir raksturīgas tieši identifikācijai. Procesuālā forma- identifikācija, kas tiek veikta daktiloskopiskas ekspertīzes robežās. Neprocesuālā forma- ir daktiloskopiskā reģistrācija, kuru veic speciālists.
2. Pēc identifikācijas subjekta, t.i. izmeklēšanas identifikācija, operatīva identifikācija, tiesu un ekspertu identifikācijas. Daktiloskopijai ir raksturīga ekspertu identifikācija ar daktiloskopiskās ekspertīzes palīdzību.
3. Pēc identifikācijas objektu veidiem.
4. Identifikācija pēc materiāli fiksētiem atspoguļojumiem.”¹¹³

Latvijā Kriminālprocesa ietvaros identifikācija ir viens no pamatuzdevumiem noziedzīga nodarījuma atklāšanai, kā arī izmeklēšanas versiju izstrādei. Saņemot informāciju par izdarītu noziedzīgu nodarījumu, procesa virzītāja uzdevums ir veikt nepieciešamās procesuālās darbības, kas ir paredzētas Latvijas Kriminālprocesa likumā. Bet, ja nepieciešams, vadoties no konkrētā gadījuma apstākļiem, arī kriminālmeklēšanas pasākumus, nolūkā atrast un fiksēt noziedznieka atstātās pēdas, ar kuru palīdzību turpmāk iespējams identificēt vainīgo.

¹¹¹ Michel M.R. *Fingerprinting Methods Based on Arbitrarily Primed. PCR*, 2009, p.379.

¹¹² *Ibid* p.384.

¹¹³ Белкин Р.С. *Курс криминалистики*. Москва: ЮПТЕС, 1997, с.280.

Atrodot mirušo, kura personība nav zināma, kā arī nenoskaidrotu bērnu vai psihiski slimu cilvēku, policijas uzdevums ir noskaidrot tā personību. Šajā gadījumā identifikācija ir pamatuzdevums, kura veikšanai izmantojami kriminālprocesa pasākumi un nepieciešamo ekspertīžu sniegtās tehniskās iespējas. Vēl jāatzīmē, ka dažās ārvalstīs, piemēram: „ASV tiek veikta jaundzimušu bērnu daktiloskopēšana. Tūlīt pēc dzimšanas tiek aizpildīta speciāla karte ar datiem par zīdaiņa veselības stāvokli, un uz šīs kartes vāka ar melnas krāsas palīdzību tiek atstāts jaundzimušā labās kājas īkšķa nospiedums. Lai arī mazuļa papillārlīnijas, it sevišķi jau uz roku pirkstiem, ir ļoti sīciņas, tomēr šādi tiek novērsta iespēja, ka jaundzimušie tiktu tīši vai neviļus samainīti dzemdību nodaļā.”¹¹⁴

Latvijā lielākā daļa, no identificētajiem mirušajiem, personība tiek noskaidrota ar LATAFIS kartotēkas izmantošanas palīdzību.

Pašlaik iezīmējas divu kategoriju personas, kuru identifikācijā iespējams veiksmīgi izmantot daktiloskopijas metodi. Viena no kategorijām ir tā dēvētie „bomži”, kas ir personas bez noteiktas dzīves vietas un otra kategorija ir agrāk sodītas personas. Arī „Grīziņkalna dubultā slepkavībā”, kurai sabiedrības uzmanība bija pievērsta 2007. gada vasarā un kuras apskatē piedalījās arī autore, viens no upuriem, kura personība sākotnēji netika noskaidrota, tika identificēta ar LATAFIS palīdzību.¹¹⁵

Neatpazīta līķa atrašanās gadījumā viens no izmeklēšanas uzdevumiem ir noskaidrot mirušā personību. Šajos gadījumos ar apskates palīdzību vien neizdosies savākt pietiekamu informāciju personības noskaidrošanai, bet būs jānosaka dažādas ekspertīzes un viena no tām ir daktiloskopiskā ekspertīze. Bieži vien tiek atrastas mirušas personas bez redzamām vardarbības ārējām nāves pazīmēm, kuru personību praktiski nav iespējams noskaidrot, jo šīs personas bijušas personas bez noteiktas dzīves vietas. Šie cilvēki parasti mitinās kādos bēniņos, pagrabos, parkos, tuneļos un citās vietās. Apkārtējie viņus pazīst labākajā gadījumā pēc vārdiem vai iesaukām. Dokumentu šīm personām nav, nav arī radnieku, kas interesētos par viņu pazušanu. Ja šāda persona iepriekš nav bijusi sodīta un viņas daktiloskopiskā karte neatrodas LATAFIS sistēmas reģistrā, tās personība lielākoties tā arī paliek nenoskaidrota.

Daktiloskopijā kopā ar daktiloskopisko identifikāciju īpašu vietu aizņem arī diagnosticējušie papillārlīniju zīmējuma pētījumi. Ar daktiloskopisko diagnostikas palīdzību var noteikt papillārzīmējuma raksturojuma pazīmes, kā arī noteikt roku un pirkstu ar kuru tiek veidota pēda, kā arī var noteikt aptuveno laiku, kad bija atstāta pēda.

A.V. Ivaškovs noteica šādas daktiloskopiskas diagnostikas uzdevumus, ko risina eksperts veicot daktiloskopiskās ekspertīzes: „papillārlīniju zīmējuma raksturojuma pazīmes,

¹¹⁴ Child Fingerprint kit. Pieejams: <http://www.lucasworks.org/child-fingerprint-kit.html> [aplūkots 2010.gada 01.novembrī] 19.11.2010.

¹¹⁵ Kriminālprocess Nr.11512024207 (12.06.2007.), VP arhīvs (nav publicēta).

roku un pirkstu noteikšana, ar kuru tiek veidota pēda, cilvēka vecuma noteikšana, cilvēka auguma noteikšana, kā arī aptuvenas profesijas noteikšana”.¹¹⁶ Var secināt, ka minēta klasifikācija, ko piedāvā A.V. Ivaškovs ir paredzēti tikai tās daktiloskopiskās diagnostikas veidus, kas risina vai var risināt mūsdienu praksē.

Tāda autore, kā T.F. Mojisejeva, mēģināja klasificēt daktiloskopiskās diagnostikas uzdevumus, ne tikai tās, kas var pielietot un izmantot mūsdienu praksē, bet arī tās, kuras varēs izmantot nākotnē. Viņa piedāvāja tādu jēdzienu, kā „pēdu veidošanas objekta īpašības”, kas nozīme, tās ir cilvēka īpašības, kas tiek tieši saistītās ar pēdu veidošanas procesu un līdz ar to var atspoguļoties pēdā, piemēram, dažas roku delnu uzbūves elementi.¹¹⁷

Analizējot literatūrā izklāstīto, var secināt, ka daktiloskopijas pētījuma objekti diagnostikā, var būt cilvēka āda vai arī papillārlīniju atspoguļojumi.

No autores darba prakses secināms, ka veicot daktiloskopiskās ekspertīzes, ir ļoti ierobežota informācija par papillārlīniju zīmējumiem, lai veiktu daktiloskopisko diagnostiku. Parasti, kādā konkrētā pēdā atspoguļojas tikai 10- 30 % informācijas par papillārlīniju zīmējumiem, kuru ir atstājis cilvēks, kas piedalījās pēdu veidošanas procesā. Līdz ar to, ekspertam, veicot daktiloskopiskās ekspertīzes, nav iespējams pielietot visas metodes un statistikas datus, kurus izmanto diagnostiskā pētījumā, kad ir pilna roku delnu pēda. Pētot pēdu uz pēdas uztveroša objekta, var arī risināt diagnostiskos uzdevumus, kas attiecas uz pēdu veidošanās mehānismu, tas ir attiecībā uz mijiedarbības fizisko spēku un uz mijiedarbības virzienu, kas ir saistīta ar pēdu veidojošo un pēdu uztverošo virsmu. Tas ļauj noskaidrot noziedzīga nodarījuma objektīvas īpatnības.

¹¹⁶ Ивашков В.Л. Работа со следами рук на месте происшествия (Учебное пособие). Москва, 1992, с.77.

¹¹⁷ Моисеева Т.Ф. Комплексное криминалистическое исследование потожировых следов человека. Москва, 2000, с.139-140.

3.2. Daktiloskopiskās ekspertīzes eksperta atzinums kā pierādījums kriminālprocesā.

Pirkstu pēdas konstatēšana, fiksēšana un izņemšana notikuma vietā pierāda to, ka konkrētais cilvēks ir bijis minēta vietā. Kriminālprocesa likumā 123.pantā ir norādīts, ka „pierādīšana ir kriminālprocesā iesaistītās personas darbība, kas izpaužas kā pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esamības vai neesamības pamatošana, izmantojot pierādījumus”¹¹⁸, kā arī Kriminālprocesa likumā 127.pantā 1.daļā ir teikts, ka „pierādījumi kriminālprocesā ir jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai.”¹¹⁹ Var atzīmēt, ka eksperts piedaloties notikuma vietas apskatē palīdz konstatēt, fiksēt un izņemt pierādījums, kuriem var būt nozīmē kriminālprocesā, t.i. noziedzīga nodarījuma pēdas un priekšmeti, uz kuriem var būt noziedzīga nodarījuma pēdas.

Kriminālprocesa likumā 134.panta 1.daļā ir norādīts, ka „par lietisko pierādījumu kriminālprocesā var būt jebkura lieta, kas izmantota kā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīks vai priekšmets, vai saglabājusi noziedzīga nodarījuma pēdas, vai arī jebkādā citā veidā satur ziņas par faktiem un ir izmantojama pierādīšanā.”¹²⁰ Ja tiek izņemtas no notikuma vietas pirkstu pēdas vai kādi priekšmeti, uz kuriem var būt pirkstu pēdas, ir nepieciešams veikt daktiloskopisko ekspertīzi ar nolūku identificēt personu, kura ir atstājusi konkrēto pirkstu pēdas. Līdz ar to ir nepieciešams izņemt paraugu salīdzinošajai izpētei, t.i. daktiloskopēt personu. Saskaņā ar kriminālprocesa likumu 33.pantu 2.daļu 4.punktu „Eksperts procesa virzītāja uzdevumā izņem paraugus salīdzinošajai izpētei”.¹²¹

Grāmatā „Pierādījuma tiesības” I.H. Dennis ir norādījis, ka „daktiloskopiskā ekspertīze ir daktiloskopijas daļa, kas tiek saistīta ar konkrēta cilvēka identificēšanu pēc cilvēka roku pirkstu (delnu) pēdām, kā arī pēc cilvēka roku pirkstu nospiedumiem.”¹²²

Autore uzskata, ka daktiloskopēšanai ir nepieciešams izstrādāt dzīvu cilvēku un liķu daktiloskopēšanas metodes, kas var būt iegūtas ar tipogrāfijas krāsas palīdzību un ar speciāla skenera palīdzību, lai būtu iegūtas kvalitatīvas daktiloskopiskās kartes ar pirkstu nospiedumiem un, lai ekspertam būtu vieglāk veikt daktiloskopiskās ekspertīzes. Kā arī var atzīmēt to, ka daktiloskopēšanas vai cita parauga iegūšana salīdzinošajai izpētei galvenais

¹¹⁸ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

¹¹⁹ Turpat

¹²⁰ Turpat

¹²¹ Turpat

¹²² Dennis I.H. The Law of Evidence. London, 2002., p.726.

nosacījums ir kvalitāte. Tā kā parauga iegūšanas kvalitātes līmenis pieļauj iespēju atspoguļot paraugā nepieciešamās un būtiskās izpētes pazīmes, tas ļauj izslēgt nejaušības rezultātus.

Autore piedāvā apskatīt, no savas profesionālas darba pieredzes, kā arī no zinātniskās literatūras, dzīvu cilvēku un liķu daktiloskopēšanas tehniku, lai izskaidrotu, kāpēc kvalitatīva daktiloskopēšana, kā paraugu iegūšana salīdzinošajai izpētei, aizņem tik svarīgu vietu ne tikai ekspertīzes veikšanai, bet arī personu reģistrācijai.

Lai daktiloskopētu dzīvu cilvēku ir nepieciešams izmantot: daktiloskopiskās kartes, melnu tipogrāfijas krāsu vai speciālu daktiloskopēšanai paredzēto krāsu, divas metālistiskas vai stikla plāksnes ar gludu virsmu, speciālus, daktiloskopēšanai paredzētos veltnīšus, speciālas krāsas daktiloskopēšanas spilventiņus, krāsas šķīdinātāju (terpentīns vai etilspirts), speciālas plēves, u.c.(pielikums nr.5.).

No autores darba prakses pieredzes, var secināt, ka vislabākais variants, lai izdarītu daktiloskopēšanu, izmantot parasto galdu ar horizontālu virsmu no 70-110 cm augstumā no grīdas. Bet literatūrā ir minēts, ka „daktiloskopēšanu ieteicams izdarīt uz speciāla galdiņa (pults) ar horizontālu virsmu 100-120 cm augstumā no grīdas.”¹²³ Autore uzskata, ka tas ir atkarīgs no daktiloskoējamās personas auguma.

No autores praktiskā darba pieredzes, lai daktiloskopiskā karte būtu kvalitatīvi izpildīta ir nepieciešams ievērot dažus obligātus noteikumus:

1. Daktiloskopētas personas rokām jābūt labi nomazgātām ar ziepēm un labi noslaucītām ar dvielīti, pie tam būtu labi notīrīt roku pirkstus ar terpentīnu vai etilspirtu. Tas ir nepieciešams, lai attīrītu pirkstu ādas no liekas sviedru taukainās vielas.

2. Personai pirms daktiloskopēšanas palūdz novilkt gredzenus, ja tādi ir, lai daktiloskopiskajā kartē atainotos pēc iespējas pilnīgāka papillārlīniju zīmējuma aina, kā arī rokas pulksteni vai aproces, ja tas var traucēt brīvi kustināt roku plaukstu un apakšdelma locītavu.

3. Ja daktiloskopējamai personai ir ļoti raupja āda ar vāji izteiktām papillārām līnijām, tad obligāti ir jāizmanto SIRCHIE šķīdumu (arī izmanto Kriminālistikas pārvaldes eksperti), kuru iesaka lietot pirms daktiloskopēšanas, lai iegūtu skaidrākus, izteiktākus papillārlīniju rakstus. Ādas uzlabotāju var iegādāties gan šķidrā veidā, gan ar to piesūcinātās salvetēs. Lietojot šo šķīdumu, jāatceras, ka pirms uzklāt krāsu, tas no rokām ir jānotīra.

¹²³ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evarsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 80.lpp.

4. Daktiloskopētas personas roka jābūt atslabinātai, to var panākt, ieteicot daktiloskopējamai personai skatīties kaut kur tālumā un koncentrēties uz kaut ko citu, nevis uz savām rokām.

5. Nedrīkst ļaut, lai roku pirksti slīdētu pa plāksnēm ar krāsu, kā arī pa daktilosko karti.

6. Ja izmanto veltnīšus un plāksnes, nevis daktiloskopēšanas spilventiņus, tad uz plāksnes vienmērīgi uzklāj tipogrāfijas krāsu vai speciālu daktiloskopēšanai paredzēto krāsu un izrullē.

7. Pēc veltnīša un plāksnes lietošanas rūpīgi jānotīra krāsas paliekas.

8. Daktiloskopisko karti jānoliek ar plāksni, kura salocīta tā, lai rokas pirkstu nospiedumiem paredzētā taisnstūra rinda un lai sakristu ar galda malu. Darba praksē biežāk noloka daktiloskopisko karti pa abām (kreisās un labās rokas) līnijām, lai izvairītos no daktiloskopiskās kartes sasmērēšanas, kas var rasties, ja daktiloskopētājam pašam ir ar krāsu nosmērētas rokas.

9. Daktiloskopējamo personu nostāda ar seju pret daktiloskopēšanas galdu, bet daktiloskopētājs nostājas pa kreisi no daktiloskopējamās personas. Dažos gadījumos personu ir vieglāk daktiloskopēt, ja viņa sēž uz krēsla pie galda izstieptas rokas attālumā tā, lai plauksta atrastos virs galda virsmas, uz kuras ir sagatavota daktiloskopiskā karte.

10. Uz daktiloskopiskās kartes stingri jāseko roku pirkstu nospiedumu iegūšanas secībai. Lai kontrolētu pirkstu nospiedumu izvietojuma pareizību uz daktiloskopiskās kartes, tās apakšējā daļā izdara četru pirkstu vienlaicīgi izdarītus kontrolnospiedumus. Lai iegūtu kvalitatīvus četru pirkstu nospiedumus, tad visus četrus pirkstus vienlaicīgi viegli uzspiež uz nokrāsotās stikla plāksnes, vai ar rullīti uzklāj krāsu uz katra pirksta visām trim falangām, vai arī visus četrus pirkstus vienlaicīgi viegli uzspiež uz daktiloskopēšanas spilventiņa paredzēto krāsas daļu un tad uzmanīgi, pirkstus, turot taisni un kopā saliktus, vienlaicīgi uzspiež uz daktiloskopiskās kartes norādītajās vietās.

11. Daktiloskopēšanu jāsāk ar labās rokas īkšķi.

12. Krāsu uzklāj uz katra pirksta, lai uz pirkstiem veidotos vienmērīgs krāsas pārklājums, un noteiktā secībā izdara nospiedumus attiecīgos lodziņos daktiloskopiskajā kartē. Izdarot pirkstu nospiedumus, tas jādara ļoti uzmanīgi un tikai vienu reizi, neļaujot pirkstam izslīdēt vai izdarīt otru kopiju. Pēc nospieduma izdarīšanas, pirksts uzmanīgi taisni jāceļ augšā,

lai nesasmērētu daktiloskopiskās kartes veidlapu. Turklāt ir rūpīgi jāseko pirkstu nospiedumu pareizai secībai. (pielikums nr.6.).

13. Tad kad labās rokas visi pirkstu nospiedumi ir iegūti, tad daktiloskopisko karti ir jāsaloka, tā, lai kreisās rokas pirkstu nospiedumiem paredzētas vietas sāktos locījuma vietā.

14. Kreisās rokas daktiloskopēšanu jāsāk ar kreisās rokas īkšķi.

15. Ja daktiloskopējamai personai ir kādi bojājumi uz roku pirkstiem, tad daktiloskopiskā kartē obligāti jāizdara ierakstu par traumas raksturu (amputācija, retas, u.c.). Daktiloskopiskās kartes ailes jāaizpilda ar drukātiem burtiem.

16. Ja uz kādas rokas pirkstu auduma ir atklātas brūces, tā pirksta daktiloskopēšanu jāizdara pēc sadzīšanas, ierakstot attiecīgajā ailē pamatojumu, kāpēc dotais pirksts nav daktiloskopēts. Gadījumos, kad amputētas plaukstas, tad jāveic kāju pēdu daktiloskopēšanu.

17. Daktiloskopējot ir svarīgi kontrolēt uzspiediena stiprumu.

18. Ja no vienas personas nepieciešamas vairākas daktiloskopiskās kartes, tad pēc katras aizpildītas daktiloskopiskās kartes personai rokas vajadzētu nomazgāt, lai pilnīgi attīrītu no krāsas paliekām un izvairītos no nekvalitatīvas nākamās daktiloskopiskās kartes aizpildīšanas.

No prakses pieredzes var atzīmēt arī to, ja cilvēkam, kam nav daktiloskopēšanas pieredzes var rasties kļūdas tādas, kā:

1. Daktiloskopiskajā kartē ir norādīta nepilnīga informācija.

2. Par maz uzklāta krāsa uz pirksta, līdz ar to nospiedumi var būt ļoti gaiši un neskaidri. Vai arī otrādāk, par daudz uzklāta krāsa uz pirksta, tad nospiedumi var būt ļoti tumši un līdz ar to arī neskaidri.

3. Ja no iepriekšējas reizes nav notīrītas daktiloskopiskās krāsas atlikas, tad var nepilnībā atspoguļoties individuālās pazīmes.

Latvijā Valsts policijas Kriminālistikas pārvalde daktiloskopēšanai izmanto speciālus komplektus- daktiloskopēšanas spilventiņus, kurus var izmantot attiecīgas telpās vai arī ārpus tām, piemēram, daktiloskopējot cietušās personas notikumu vietās. Citās Valsts policijas struktūrvienībās, daktiloskopēšanai izmanto tipogrāfijas krāsu un daktiloskopēšanai paredzētos veltnīšus. Bet citas Eiropas Savienības dalībvalstīs daktiloskopēšanai izmanto daktiloskopēšanas skenerus.

Autore uzskata, ka cietušo ir jādaktiloskopē notikuma vietā tikai tādos gadījumos, ja piemēram, ir atrastas roku pirkstu pēdas un tad ir jādaktiloskopē tikai cietušās personas

pirkstu, nevis pirkstu un plaukstu pēdas. Tas ir nepieciešams, lai neradītu papildus stresa situāciju cietušajam. Un otrādāk, ja atrastas tikai plaukstu pēdas, tad jādaktiloskopē tikai plaukstu pēdas. Tā kā cietušās personas daktiloskopēšana ir nepieciešama, lai salīdzinātu notikuma vietā konstatētās un izņemtās roku pirkstu delnu pēdas ar cietušās personas pirkstu nospiedumiem.

Lai varētu izmantot jaunākos sasniegumus informācijas tehnoloģiju jomā un ieviest jaunas funkcijas un nodrošināt augstu drošības līmeni Latvijas un Eiropas Savienības brīvības, drošības un tiesiskuma, nodrošināt sabiedriskās drošības un sabiedriskās kārtības uzturēšanu un saglabāšanu, Latvijā Valsts Robežsardzē izmanto Eiropas Savienības pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmu EURODAC.

EURODAC ir informācijas tehnoloģijas sistēma, lai salīdzinātu patvēruma meklētāju un nelegālo imigrantu pirkstu nospiedumus, kas ļauj noteikt dalībvalsti, kura ir atbildīga par patvēruma pieteikuma izskatīšanu.¹²⁴

Ar EURODAC palīdzību ir iespēja laicīgi konstatēt to, ja nospiedums izdarīts nekvalitatīvi, dators par to brīdina un ir iespēja izlabot attiecīgo pirksta nospiedumu, nevar kļūdīties pirkstu nospiedumu secībā, kā arī daktiloskopētas personas rokas netiek aizkrāsotās ar tipogrāfijas krāsu.

Runājot par līķu daktiloskopēšanu, tad var teikt, ka neatpazīta līķa atrašanas gadījumā viens no izmeklēšanas uzdevumiem ir noskaidrot mirušā personību. Ne vienmēr to izdarīt ir vienkārši - piemēram, atrodot jaundzimuša bērna līķi, kā arī atrodot līķi jau sadalīšanās stadijā vai pat tikai cilvēka skeletu, vai atsevišķas līķa daļas. Šajos gadījumos ar apskates palīdzību vien neizdosies savākt pietiekamu informāciju personības noskaidrošanai, bet būs jānosaka dažādas ekspertīzes - maternitātes un paternitātes, portreta ekspertīze, kā arī daktiloskopiskā ekspertīze. Bieži vien tiek atrastas mirušas personas bez redzamām vardarbības pazīmēm, kuru personību praktiski nav iespējams noskaidrot, jo šīs personas bijuši tā sauktie "bomži" - personas bez noteiktas dzīves vietas. Apkārtējie viņus pazīst labākajā gadījumā pēc vārdiem vai iesaukām. Dokumentu šīm personām nav, nav arī radnieku, kas interesētos par viņu pazušanu. Ja šāda persona iepriekš nav bijusi sodīta un viņas daktiloskopiskā karte neatrodas LATAFIS uzskaitē, tās personība lielākoties tā arī paliek nenoskaidrota. Lai novērstu šādus gadījumus, Rīgā periodiski tiek rīkoti reidi dažādos pilsētas rajonos, lai apzinātu pilsētā dzīvojošās personas bez noteiktas dzīves vietas. Tā sauktie "bomži" tiek nogādāti policijas nodaļās, kur tiek fiksēti viņu identitātes dati, izdarīta viņu fotografēšana un daktiloskopēšana.

¹²⁴ Tiesību aktu pakete, ar ko izveido aģentūru lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā. Pieejams: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0292:FIN:LV:PDF> [aplūkots 2010. gada 30. oktobrī]

Ja pēc tam kāds no viņiem iet bojā, ar LATAFIS un fotokartotēkas palīdzību iespējams bez grūtībām noskaidrot mirušā personību. Tāpat ieteicams ir daktiloskopēt personas, kuras ir bijušas meklēšanā un atrastas, bet pastāv iespēja, ka nākotnē var rasties nepieciešamība tās atkal meklēt (klaiņojošie pusaudži, kuri regulāri pamet dzīves vai mācību vietas, veci cilvēki, kuri mēdz aiziet no uzturēšanās vietām).

Pēc līķa sekcijas izdarīšanas kriminālpolicijai jāveic mirušā daktiloskopēšanu, to veic kriminālpolicijas darbinieks morgā, piemēram, Rīgā ar līķa daktiloskopēšanu morgā Hipokrāta ielā 2 nodarbojas Valsts Policijas RP KrPP 1.biroja 2.nodaļas darbinieki.

No autores darba pieredzes, daktiloskopējot līķus, svarīgi, lai mirušā rokas būtu tīras un sausas, nepieciešamības gadījumā tās vispirms jānomazgā un jānoslauka. Lai daktiloskopētu mirušo, darba praksē izmanto speciālu lāpstiņu un iepriekš sagatavotas papīra strēmeles. Ar rullīša palīdzību noklāj mirušā pirksta augšējo falangu ar melnu tipogrāfijas krāsu vai speciālu daktiloskopēšanai paredzētu krāsu, kas gan parasti ir blāvāka un nedod tik skaidru un kontrastainu rezultātu, ievieto papīra strēmeli lāpstiņas sānu atverēs un precīzi un stingri piespiež pirksta falangu papīram, nepieļaujot slīdēšanu. Pēc visu pirkstu nospiedumu iegūšanas tos ielīmē standarta daktokartē atbilstošajās vietās. Var izmantot arī citu paņēmienu tādu kā, pirkstu falangas apputekļo ar daktopulveri, izmantojot daktiloskopisko otiņu. Pēc tam uz pirkstiem uzlīmē caurspīdīgu līmlentu, uz kuras lipīgās virsmas paliek papillārlīniju raksta spoguļattēls. Līmlentu ar pirksta nospiedumu pielīmē caurspīdīgai plastikāta loksnei tās apakšpusē, atbilstoši zem tās novietotai daktokartei, attiecīgajam pirkstam paredzētajā vietā. Ja līķa pirksti ir sažuvuši, zem augšējo falangu ādas jāinjicē glicerīns, bet ja pirksti ir nedaudz macerējušies, tie pirms daktiloskopēšanas noteiktu laiku jānotur formalīna šķīdumā. Savukārt stipras macerācijas gadījumā plauksta ir jāamputē, bet pirksti ir jāvāra kaulu eļļā. Ja stipru pūšanas izmaiņu dēļ miesa un āda sākusi atdalīties no kauliem, pirkstu pēdējo falangu atdala no kaula, noskalo, uzmauc uz sava pirksta un tad daktiloskopē. Mirušā plauksta identifikācijas nolūkiem parasti nedaktiloskopē, jo caur LATAFIS vismaz pagaidām nav iespējama salīdzināšana pēc plaukstu pēdām, taču perspektīvā tiek plānots ieviest arī to. Iegūto daktokarti nosūta uz LATAFIS, lai veiktu salīdzināšanu ar sistēmas kartotēkā esošajām kartēm.

Literatūrā ir minēts, ka „līķu daktiloskopēšanai izmanto speciālu krāsu, speciālus rullīšus, stikla plāksnītes, melno daktiloskopisko pulveri, spilventiņus, līmlentes, u.c. Pirms daktiloskopēšanas tiek sagatavotas 10 aploksnēs, uz kurām uzrakstīts, atsevišķi katras rokas pirksta nosaukums. Tad sagriež vismaz četrpadsmit 4x6,5 cm izmēra baltas labas kvalitātes papīra sloksnītes, kuras novieto blakus aploksnēm. Līķa rokām jābūt tīrām un sausām. Pēc

pirkstu attīrīšanas un pārklāšanas ar krāsu ņem agrāk sagatavoto papīra sloksnīti, to uzliek uz speciālas līķu daktiloskopēšanai paredzētas lāpstiņas.¹²⁵

Daktiloskopēšanu jāveic ļoti rūpīgi un kvalitatīvi, jo atšķirībā no dzīva cilvēka, līķa daktiloskopēšanas procesu atkārtot pēc kāda laika praktiski nav iespējams.

Literatūrā mirušo personu daktiloskopēšanas paņēmienus iedala grupās un tas ir atkarīgs no līķa ķermeņa saglabāšanas stadijas:

1. **Nesen mirušas personas līķa daktiloskopēšana.** No autores darba prakses pieredzes, nesen mirušas personas līķa daktiloskopēšanai izmanto tipogrāfijas krāsu vai arī speciālus daktiloskopēšanas spilventiņus, parasti to dara, izmantojot dzīvu cilvēku daktiloskopēšanas metodi, tikai plus izmantojot palīglīdzekļi, piemēram, speciālu lāpstiņu lai vieglāk būtu iegūt pirkstu nospiedumus. Izmanto un iepriekš sagatavotas 10 numurētas, katram pirkstam sava, atbilstoši daktokartes numerācijai, aptuveni 5 cm platas papīra strēmeles. Līķa rokām jābūt tīrām un sausām. Daktiloskopēt līķi būs vieglāk tad, ja tas guļ uz galda uz vēdera.(pielikums nr.7.)

Literatūrā, nesen mirušas personas līķa daktiloskopēšanai ir minēts:

1. Pirms daktiloskopēšanas tiek sagatavotas 10 aploksnes, uz kurām uzrakstīts: „labās rokas rādītājpirksts”, „labās rokas mazais pirksts”, „kreisās rokas īkšķis”, „kreisās rokas mazais pirksts”, u.c.

2. Pēc tam sagriež vismaz 14 baltas labas kvalitātes papīrasloksnītes (4x6,5 cm), kuras noliek blakus aploksnēm.

3. Pirms daktiloskopēšanas jāizdara līķa rokas tualete, t.i. ar siltu ūdeni un ziepēm nomazgā roku ādas virskārtu, atbrīvojot to no netīrumiem, asinīm, pēc tam tās noslauka sausas.

4. Ja daktiloskopējamā pirksti ir savilkti dūrē un tos nav iespējams viegli iztaisnot, tad tiesu medicīnas darbinieks pārgriež apakšdelma- plaukstaslocītavas cīpslas, lai pirkstus varētu viegli iztaisnot.

5. Ar veltnīti vai speciālu krāsas spilventiņu uz labās rokas īkšķa naga falangas vienmērīgi uzliek krāsvielu.

6. Tad ņem agrāk sagatavoto 4x6,5 cm papīra sloksnīti, to uzliekuz sērkociņu kārbiņas, ēdamkarotes vai apavu lāpstiņas, tad novieto īkšķa malu perpendikulāri sērkociņu kārbiņai (vai citam palīglīdzeklim) ar papīrasloksnīti un to gar pirkstu pārveļ no vienas

¹²⁵ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evarsons A. Daktiloskopija. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005. - 83.lpp.

malas uz otru. Pēc šīs darbības pārbauda, vai nospiedums ir skaidrs un kontrastains. Ja nospieduma kvalitāte ir pietiekami laba, sloksnīti ievieto aploksnē ar uzrakstu „labās rokas īkšķis”, ja nospiedums nekvalitatīvs, darbību atkārtoti, katru reizi veicot pārbaudi un nospiedumu ieliekot aploksnē.

7. Katra nākamā labās rokas pirksta nospiedumu iegūst līdzīgi, katru reizi pārbaudot un novērojot nospieduma kvalitāti.

8. Pēc labās rokas visu pirkstu nospiedumu iegūšanas analogiski rīkojas ar kreisās rokas pirkstiem un iegūstos nospiedumus ievieto aploksnē. Gadījumā, ja kāda pirksta trūkst, par to izdara atzīmi uz attiecīgās sloksnītes, kuru ievieto atbilstošā aploksnē.

9. Pēc daktiloskopēšanas ņem tīru daktiloskopiskās kartes veidlapu. Ja daktiloskopējamā persona ir zināma, tad ar rokrakstā drukātiem burtiem aizpilda attiecīgās ailes, ja nezināma, -uzraksta: „nezināms vīrietis”, „nezināma sieviete”. Jebkurā gadījumā uz daktilokartes jābūt atzīmei par līķa atrašanās vietu un datumu, kā arī daktiloskopēšanas datumu.

10. Pēc tam jāņem aploksni ar uzrakstu „labās rokas īkšķis”, no tās izņem papīra sloksnīti, izvēlas kontrastaināko un skaidrāko īkšķa nospiedumu, apgriez to veidlapas rāmīša lielumā un ar līmi ielīme daktiloskopiskās kartes rāmītī.¹²⁶

2. Mumificētu (sažuvušu) līķu daktiloskopēšana. Daktiloskopējot mumificētu (sažuvušu) līķu, galvenā problēma, lai varētu veikt kvalitatīvu un pareizu daktiloskopēšanu, ir roku pirkstu ādas mīkstināšana, jo izžūšanas procesā āda paliek cieta, kā arī skar ādas virsējo slāni, bet nebojājot dermas kārtu.

Literatūrā latviešu valodā mumificēto līķu daktiloskopēšanai ir norādīta tikai viena metode. „Amputēto delnu ar pirkstiem uz vairākām dienām ievieto ūdenī ar antiseptisku vielu, līdz āda uz pirkstiem atmiekšķējoties piebriest līdz vajadzīgai kondīcijai; pēc nosusināšanas jādaktiloskopē.”¹²⁷

Literatūrā ukraiņu valodā mumificēto līķu daktiloskopēšanai ir norādīta cita metode:

1. Amputēto delnu ar pirkstiem ievieto uz 1-1,5 stundām 50-60 grādiem siltā ziepjūdenī.

¹²⁶ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evarsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 83.-84.lpp.

¹²⁷ Turpat, 86.lpp.

2. Augšējais epidermas slānis no pirkstiem ir jānotīra ar skalpeli.
3. Pēc tam amputēto delnu ievieto 20 procentīgā antiformīna šķīdumā uz laiku līdz 10-15 stundām (vizuāli ir jākontrolē, lai pirkstu izmēri nebūtu lielākas par naturāliem pirkstiem).
4. Amputēto delnu 20-30 minūtes jānoskalo tekošā ūdenī.
5. Pēc skalošanas, amputēto delnu jāievieto istabas temperatūras ūdenī. Pēc tam amputēto delnu jāievieto 115-130 grādiem karstā kaulu eļļā, lai uzlabot papillārlīniju kontrastu. Pēc nosusināšanas jādaktiloskopē.¹²⁸

Literatūrā krievu valodā mumificēto liķu daktiloskopēšanai ir norādīta metode, kura ir līdzīga augstāk minētai metodei. Augšējais epidermas slānis no pirkstiem ir jānotīra ar skalpeli, ja palika epidermas fragmenti un jānoskalo tekošā ūdenī. Pēc skalošanas amputēto delnu jāievieto 115-130 grādiem karstā kaulu eļļā, uz 3-4 minūtēm. Pēc nosusināšanas uzreiz jādaktiloskopē.¹²⁹

Literatūrā angļu valodā ir minēta pavisam cita mumificēta liķa daktiloskopēšanas metode. Ādu uzbriedināt līdz sākotnējiem izmēriem, izmantojot 3 procentīgu nātrija vai kālijā šķīdumu uz laiku līdz vienai stundai. Pēc tām uz 1-3 stundām jāievieto istabas temperatūras ūdenī. Ja ar augstāk minēto metodi nav iespējams sasniegt vēlamo rezultātu, tad ādas kārtu padara ļoti plānu, atdalot no pirksta un uz 1 stundu ievietojot ksilēna šķīdumā, lai tā kļūtu mīkstāka. Minēto ādu jāievieto starp divām stikla plāksnēm un jānofotografē 1:1.¹³⁰

3. **Liķu daktiloskopēšana, kuru roku āda ir marcēta.**

Daktiloskopēšana šādos gadījumos ir apgrūtināta, jo epiderma no ilgstošas atrašanās ūdenī kļūst vārīga un sakrokota (t.s. veļas mazgātāja āda). Ūdenī radušās izmaiņas var sadalīt trīs stadijās:

1. epiderma uz pirkstiem ir mīksta un viegli bojājama, tajā radušās samērā dziļas krokas;
2. epiderma mīksta un atdalās no pirkstiem;
3. epidermas uz pirkstiem nav.

¹²⁸ Михайлов М.А. Экспертна регулювання обороту дактилоскопічної інформації. Учені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Україна: Юридичні науки, 2010, с.322.

¹²⁹ Торвальд Ю.С. Сто лет криминалистики (пути развития криминалистики). Москва: Прогресс, 1975. с.455.

¹³⁰ The Science of Fingerprint. Pieejams: http://www.edinformatics.com/forensic/science_of_fingerprinting.htm [aplūkots 2010.gada 01. novembrī]

Lai varētu iegūt kvalitatīvus pirkstu nospiedumus, visos gadījumos nepieciešams rokas delnas ar pirkstiem amputēt.”¹³¹

Ja epiderma ir viegli nāk nost no dermas (t.s. nāves cimdi), tad epidermu uzmanīgi, lai nesabojātu, noņem, attīra, ievieto apmēram uz minūti spirta-ētera maisījumā vai benzīnā (acetonu šajā gadījumā neizmanto), pagaida līdz nožūst, uzvelk uz sava pirksta, noklāj ar krāsu un daktiloskopē vai nu tieši uz daktiloskopiskās kartes, vai atsevišķām lapiņām ar attiecīgiem uzrakstiem, pēc tam ielīmējot standarta daktiloskopiskajā kartē, ievērojot iepriekš minētos nosacījumus. Papillārīniju zīmējumu uz naga falangas var arī fotografēt, kamēr epiderma atrodas uz pirksta, vai to atdalot, ievietojot starp divām stikla plāksnītēm, kā minēts iepriekš.¹³²

Kā viens no jaunākajiem līķu daktiloskopēšanas paņēmieniem literatūrā minēta lateksa izmantošanas metode, ja macerācijas rezultātā pirkstu āda ir ļoti sakrokojusies. To veic šādi:

1. „Pirksta naga un vidējo falangu iemērc traukā, kurā ir latekss, un lēnām izņem no tā.
2. Tad iemērc pirkstu tikpat dziļi traukā, kurā ir koagulanta šķīdums (kalcija nitrāts metanolā), kas nofiksē lateksa kārtu.
3. Atkal iemērc un tur 30 sekundes lateksā. Lēni grozot, izņem pirkstu no trauka, lai notecētu viss liekais latekss.
4. Pirkstu žāvē, līdz latekss pilnīgi polimerizējies (ar fēnu ne mazāk kā 2 minūtes).
5. Izzāvēto leteksa pirksta modeli noņem no pirksta, izgriežot ar iekšpusi uz āru. Ļauj modelim pilnīgi izžūt, līdz tas paliek gaiši brūns un caurspīdīgs.
6. Iegūto modeli velk uz atbilstoša izmēra pirkstiem, pirms tam noteikti uz velkot gumijas cimodus, un daktiloskopē, izmantojot parastās daktiloskopēšanas metodes (bezkrāsas tinte, tipogrāfijas krāsa u. c.)

Iegūtajā pirksta nospiedumā papillārīnijas ir baltas, starppapillārīnijas – melnas, nospiedums ir spoguļattēlā.”¹³³ Domājams, ka šim nolūkam var mēģināt izmantot arī „Mikrosil” pastu.

4. **Trūdošu līķu daktiloskopēšana.** No autores darba prakses pieredzes trūdošu līķu daktiloskopēšana, gadījumā, ja ir pūšanas sākuma stadija, kad parasti līķa epidermas slānis vēl ir vesels, līķa daktiloskopēšana notiek pēc parastas daktiloskopēšanas metodes, t.i. pēc nesen mirušas personas līķa

¹³¹ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 84.-85.lpp.

¹³² Turpat, 85.lpp.

¹³³ Turpat, 87.- 88.lpp.

daktiloskopēšanas metodes. Bet gadījumos, kad liķa ādas epidermas slānis ir stipri bojāts un nevar saskatīt papillārlīniju zīmējumus, tad to atdala no pirksta un daktiloskopēšanai jāizmanto dermas slāni, kuru var veiksmīgi daktiloskopēt ar parastas daktiloskopēšanas metodi.

Kvalitatīva daktiloskopēšanas procesa rezultātā tiek iegūta konkrētas personas vai liķa daktiloskopiskā karte, kura pēc tam tiek ievadīta LATAFIS sistēmā. Kā jau bija minēts iepriekš, no 1997.gadā 12. novembrī tika izdota Iekšlietu Ministrijas Valsts policijas pavēle Nr.377 par instrukcijas apstiprināšanu „Iekšlietu Ministrijas Valsts Policijas Ekspertīzu Centra automatizētas sistēmas LATAFIS izmantošanas kārtība, daktiloskopisko datu uzskaitē un to izmantošana”¹³⁴. Līdz ar to, Latvijā sāka darboties automatizēta daktiloskopiskā sistēma, kuras nosaukums ir LATAFIS. Tas ir angļu valodas saīsinājums AFIS- Automatic Fingerprint Identification System, kas latviešu valodā nozīmē- Automatizēta Pirkstu Pēdas Identifikācijas Sistēma. Kā arī no 1997. gada tika izveidots jauns daktiloskopiskās kartes veidlapas formāts(pielikums nr.8.).

No darba prakses pieredzes, autorei, nākas saskarties ar daktiloskopiskas kartes nepilnībām, t.i. kad daktiloskopējot personu, roku pirkstu nospiedumi neietilpst norādītajos rāmjos, tas ir, ja pirkstu nospiedumi iziet ārpus rāmja, līdz ar to LATAFIS sistēma šo nospieduma delnu neatpazīst. Līdz ar to, būtu ieteicams izveidot lielāku daktiloskopiskās kartes formātu. Citās valstīs ir izveidoti citi daktiloskopiskas kartes veidlapu formāti, kurus izmanto AFIS sistēmās, bet pēc satura ir līdzīgas, piemēram, pēc abu roku desmit pirkstu nospiedumiem un abu plaukstu pēdām. Ir arī atšķirība, citās valstīs ir lielāks daktiloskopisko karšu formāts. LATAFIS sistēmā var izmantot ne tikai parastas daktiloskopiskas kartes ar pirkstu nospiedumiem, kuras iegūtas ar tipogrāfijas krāsas palīdzību, bet arī var izmantot tādas, kuras tiek iegūtas ar speciālā daktiloskopiskā skenera palīdzību. LATAFIS sistēma Latvijā, kā arī citās valstīs dod iespēju ātri ievadīt un salīdzināt konkrētas personas daktiloskopisko karti ar datu bāzē esošajām personu daktiloskopiskajām kartēm.

„Jaunā centralizētā automatizētā daktiloskopiskā sistēma (LATAFIS) nodrošina šādas iespējas:

1. Ātri- no dažām desmit sekundēm līdz dažām minūtēm- ievadīt datora atmiņā personas desmit pirkstu daktiloskopisko karti.
2. Vienlaikus ar ievadišanu, saņemot attiecīgu operatora komandu, AFIS ievadāmo daktiloskopisko karti salīdzina ar pārējām (operācija: karte- karte, angļu terprint- terprint), kuras ir datora atmiņā.

¹³⁴ IeM pavēle Nr.377 par instrukcijas apstiprināšanu „Iekšlietu ministrijas Valsts policijas Ekspertīzu centra centralizētās automatizētās daktiloskopiskās sistēmas LATAFIS izmantošanas kārtība, daktiloskopisko datu uzskaitē un to izmantošana”, 12.11.1997.

3. Nedaudz lēnāk, bet arī nepārsniedzot 10 minūtes, skenējot sistēmā notikuma vietā atrastās un izņemtās pirkstu pēdas.

4. Saņemot attiecīgu komandu, AFIS relatīvi neilgā laikā, parasti nepārsniedzot stundu, ja ievadīto daktiloskopisko karšu masīvs nav lielāks par 500 000, pārbauda, vai ievadīto pirksta pēdu nav atstājusi kāda persona, kuras daktiloskopiskā karte atrodas sistēmas atmiņā.

Tieši šī AFIS operācija veicinājusi atklāto noziegumu skaita būtisku pieaugumu. Operācija nodrošina, ka tiek atklāti visi noziegumi, ko izdarījušas agrāk daktiloskopētās personas (Latvijā tās izdara ap 40% visu noziedzīgo nodarījumu), ja vien notikuma vietā palikusi un atrasta kaut viena pirksta pēda.

5. AFIS analogiski var veikt arī operāciju pēda- pēda (angļu latents- latents), respektīvi, salīdzināt, vai sistēmas atmiņā jau ir pēdas, ko būtu atstājis tas pats pirksts, kas veidojis „ievadāmo- pārbaudāmo pēdu”.¹³⁵

LATAFIS sistēma, kā arī roku pirkstu pēdu kolekcija un daktiloskopisko karšu oriģināli atrodas un tiek uzglabāti vienkopus Valsts Policijas Kriminālistikas pārvaldē.¹³⁶

LATAFIS sistēma spēj atrast pēdā sevišķās līdzīgas papillārlīniju zīmējuma pazīmes, līdz ar to palīdz ekspertam izvērtēt sevišķo pazīmju skaitu pietiekamību. Autorei, veicot daktiloskopiskās ekspertīzes, bija tāds gadījums, kad LATAFIS sistēma atrada sešdesmit septiņas daktiloskopiskās kartes, un tas ir saistīts ar to, ka minēta sistēmā salīdzināšana notiek pēc sevišķas pazīmes „formas zīmējuma”, nevis pēc vispārējām un sevišķām papillārlīniju zīmējuma pazīmēm (pielikums nr.9.). Līdz ar to, autorei bija jāpārbauda un jāsalīdzina visas sešdesmit septiņas daktiloskopiskās kartes ar notikuma vieta izņemto pirkstu pēdu. Tāpēc var teikt, ka AFIS sistēma palīdz ātri atrast līdzīgas pēdas, nevis salīdzināt pēdas.¹³⁷

Kriminālprocesa likuma 33.panta 2.daļas 1.punkts, „Eksperts procesa virzītāja uzdevumā izdara ekspertīzi, ja pierādīšanai nepieciešamās informācijas iegūšanai jāveic izpēte, izmantojot speciālas zināšanas, ierīces un vielas.”¹³⁸ Kriminālprocesa likuma 193.pantā ir norādīts, ka „Ekspertīze ir izmeklēšanas darbība, kuru veic viens vai vairāki eksperti procesa virzītāja uzdevumā un kuras saturs ir ekspertīzei iesniegto objektu pētīšana nolūkā noskaidrot kriminālprocesam nozīmīgus faktus un apstākļus, par ko tiek dots eksperta atzinums.”¹³⁹ Daktiloskopisko ekspertīzi eksperts veic ar nolūku identificēt personu, kura ir atstājusi pirkstu pēdas notikuma vietā, noskaidrot svarīgus izmeklējamā noziedzīga

¹³⁵ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evarsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 21- 22.lpp.

¹³⁶ Turpat, 22.lpp.

¹³⁷ Eksperta atzinums Nr.1286 (20.04.2008.), LR IeM KP arhīvs (nav publicēts).

¹³⁸ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

¹³⁹ Turpat

nodarījuma lietas apstākļus, kā arī pēc daktiloskopisko pēdu veida izvietojuma uz objekta eksperti var noskaidrot to veidošanās mehānismu.

Savukārt, lai veiktu daktiloskopisko vai cita veida ekspertīzi, tad saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 200.panta 1.daļu „procesa virzītājam vai izmeklēšanas grupas dalībniekam ir jāpieņem lēmumu par ekspertīzes noteikšanu.”¹⁴⁰ (pielikums nr.10.).

Lēmumā par ekspertīzes noteikšanu, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 200.panta 2.daļu norāda „ekspertīzes noteikšanas iemeslus un pamatu, apstākļus, kuri attiecas uz izpētāmo objektu, ekspertīžu iestādi vai tā eksperta vārdu un uzvārdu, kuram uzdots izdarīt ekspertīzi, ekspertam izvirzīto uzdevumu un risināmos jautājumus, kā arī ekspertam nodotos materiālus.”¹⁴¹

Autore sava darba praksē, veicot daktiloskopiskās ekspertīzes, apkopoja ekspertīzei risināmos jautājumus, kuri bija norādīti lēmumos par daktiloskopiskās ekspertīzes nozīmēšanu, un tie ir šādi:

- 1) Vai izņemtās roku pirkstu (delnu) pēdas ir derīgas personas identifikācijai?
- 2) Vai uz izņemtā objekta ir cilvēka pirkstu, plaukstu pēdas?
- 3) Vai uz daktiloskopiskās plēves vai objekta ir papillārrakstu pēdas?
- 4) Ar kuru roku, kādu rokas daļu, ar kuru pirkstu tiek veidotās pēdas?
- 5) Vai papillārlīniju pēdas, pirkstu vai plaukstu ir/nav atstājusi konkrēta persona?
- 6) Vai uz dažādiem priekšmetiem atrastās pirkstu, plaukstu pēdas nav atstājis viens un tas pats cilvēks?
- 7) Kādas darbības rezultātā radītas roku pēdas? Piemēram, tas var būt, satvēriens, pieskaršanās, u.c.
- 8) Kādas īpatnības ir personas rokām, kura veidojusi pēdas? Piemēram, trūkst pirksti, uz plaukstām tūlznas, rētas, u.c.
- 9) Vai dažādās daktiloskopiskās kartēs fiksētie pirkstu (delnu) nospiedumi nepieder vienai un tai pašai personai?

Pamatojoties uz daktiloskopiskās izpētes rezultātiem, kā arī uz ekspertīzei uzdotajiem jautājumiem, eksperts var izdarīt secinājumus par identificēšanas esamību vai neesamību. Līdz ar to, saskaņā ar Kriminālprocesa likumu 203. panta 1.daļu „eksperts dod rakstveida atzinumu, ko apliecina ar savu parakstu.”¹⁴²

Kriminālprocesa likuma 203.panta 2.daļā ir norādīta informācija, kurai jābūt eksperta atzinumā „eksperta vārds un uzvārds, ieņemamais amats, ziņas par savu kvalifikāciju, lēmumu vai uzdevumu, ar kuru noteikta ekspertīze, ekspertīzes izdarīšanas datumu, klātesošās

¹⁴⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

¹⁴¹ Turpat

¹⁴² Turpat

personas, izmantotos lietas materiālus un izpētāmo objektu sākumdatos, izpētē izmantotās metodikas un iegūtos rezultātus, argumentētas atbildes uz uzdotajiem jautājumiem vai iemeslus, kuru dēļ atbildēt nav iespējams, citus kriminālprocesam nozīmīgus apstākļus, kurus eksperts noskaidrojis pēc savas iniciatīvas.”¹⁴³ Var teikt, ka eksperta atzinums ir pamatots pētījuma rezultāts par uzdotajiem jautājumiem.

Kriminālprocesa likuma 132.panta 1.daļā ir norādīts, ka „Par pierādījumu kriminālprocesā var būt eksperta vai revidenta atzinums par faktiem un apstākļiem, kuru rakstveidā sniedz konkrētajā kriminālprocesā iesaistīts eksperts vai revidents.”

Eksperts piedaloties notikuma vietas apskatē palīdz konstatēt, fiksēt un izņemt pierādījumus, kuriem var būt nozīme kriminālprocesā. Līdz ar to, izmeklējot kādu lietu, ļoti bieži ir nepieciešams veikt objekta salīdzināšanu. Tāda salīdzināšana notiek ar identifikācijas ekspertīzes palīdzību. Parasti daktiloskopiskās ekspertīzes veikšanas laikā tiek pētīti divi objekti, tādi kā tiešs ekspertīzes objekts, t.i. cilvēka roku pirkstu delnu pēdas un salīdzinošais paraugs, t.i. roku pirkstu nospiedumi, kas tiek iegūti ar kvalitatīvu daktiloskopēšanas tehnikas palīdzību, ar nolūku identificēt konkrētu personu un noskaidrot konkrētas lietas apstākļus. Autore uzskata, ka daktiloskopiskā ekspertīze ir efektīvs līdzeklis lietas būtības noskaidrošanā, jo ļauj izmantot visas mūsdienu zinātnes un tehnoloģijas līdzekļus. Var arī minēt, ka eksperta atzinuma novērtēšana ietver sevī pieļaujamību, kā pierādīšanu. Nepieciešamais pieļaujamības nosacījums ir procesuālas kārtības ievērošana nozīmējot un veicot ekspertīzi.

Līdz ar to, apkopojot augstāk minēto var secināt, ka pirkstu pēdas konstatēšana, fiksēšana un izņemšana no notikuma vietas, kā arī kvalitatīva parauga iegūšana salīdzinošajai izpētei, mūsu gadījumā personas daktiloskopēšana un daktiloskopiskās kartes iegūšana, un līdz ar to daktiloskopiskās ekspertīzes veikšana ar mērķi personu identificēšanai un lietas apstākļu noskaidrošanai, ir viens no pierādījuma veidiem kriminālprocesā.

¹⁴³ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

3.3. Problemātika, kas ir saistītā ar daktiloskopiskās ekspertīzes attīstību.

Tādi autori, kā R.S.Belkins, J.G.Koruhovs un S.F.Bičkovs, kas nodarbojas ar vispārēju ekspertīzes teoriju, norāda, ka galvenās vispārējās ekspertīzes teorijas kategorijas, kas attiecas uz konkrētiem ekspertīžu veidiem, ir ekspertīžu objekti, ekspertīžu uzdevumi, ekspertīžu priekšmets, kā arī klasifikācijas stāvoklis tiesu ekspertīžu sistēmā.

J.Konovalovs un G.Bebris savā grāmatā ir norādījuši, ka „katras klasifikācijas pamatā ir iepriekšējās zināšanas un to nosacīta likumsakarīgo saikņu fiksācija starp objektu klasēm ar mērķi noteikt objekta vietu sistēmā, kas norāda uz tam piemītošām īpašībām. Tādēļ katras klasifikācijas saturs ir noteikta apjoma informācijas sistematizācija par tām vai citām objektīvās īstenības parādībām, īpašībām un objektu attiecībām.”¹⁴⁴

R.S.Belkins norāda, ka „jebkāds ekspertīžu objekts ir tādu faktoru esamība, pirmkārt, kā operatīvajā darbā parādās nepieciešamība kāda objekta pētīšana ar mērķi iegūt informāciju un otrkārt, parādās zinātnes iespēja izpētīt doto objektu.”¹⁴⁵

Pētot dažādu saistītu un speciālo literatūru autore noskaidroja, ka no sākuma daktiloskopiskās ekspertīzes pētīšanas objekts bija cilvēku roku pēdas, kā arī dzīvu cilvēku un līķu pirkstu nospiedumi, līdz ar to var precizēt, ka daktiloskopiskās ekspertīzes objekts bija papillārlīniju zīmējuma nospiedumi. Minētais uzskats saglabājās līdz tam brīdim, kamēr sāka parādīties zinātniski pamatotas iespējas, ne tikai papillārlīniju zīmējuma pētīšanā, bet arī roku pēdu sviedru tauku pētīšanā. Roku pēdu sviedru taukus, kuru atstāj cilvēka roka, var pētīt ar dažādām metodēm, piemēram, var noteikt DNS, kā arī identificēt cilvēku pēc smaržu pēdām, u.c. Tie ir bioloģisko vai ķīmisko sviedru tauku pēdu raksturojumi. Vismaz ar minētās metodes palīdzību var risināt identifikācijas un diagnostiskas uzdevumus, bet tajā pašā laikā daktiloskopiskā pētīšana dod iespēju pētīt cilvēka ādas papillārlīnijas zīmējuma morfoloģiju, t.i. pēc formām un uzbūves.

Literatūrā, piemēram, krievu autors J.G.Koruhovs nedod konkrēta daktiloskopiskās ekspertīzes objekta jēdzienu, viņš tikai pieskaita pie tā dažus priekšmetus un materiālus, kurus var atzīmēt kā iespējamus nesējus, uz kuriem var būt pirkstu pēdas.¹⁴⁶ Cita krievu autore, E.R.Rossinskaja, dod pavisam citu daktiloskopiskās ekspertīzes objekta jēdzienu, proti, ka, tie

¹⁴⁴ Konovalovs J., Bebris G. Ties ekspertīžu kriminālistiskā klasifikācija. Rīga: LPA, 2000, 6.lpp.

¹⁴⁵ Белкин Р.С. Курс криминалистики. Москва: Юрист, 1997, с.127.

¹⁴⁶ Корухов Ю.Г. Формирование общей теории судебной экспертизы (Материалы для Ученого совета). Москва: ВНИИСЭ, 1989, с.76.

ir priekšmeti ar pirkstu pēdām vai pirkstu pēdas, kas tiek konstatētas ar daktiloskopisko pulveru palīdzību un pārkopētas uz daktiloskopisko plēvi.¹⁴⁷

Darba autore uzskata, ka augstāk minētie abu autoru dotie daktiloskopiskās ekspertīzes objektu jēdzieni nav pilnīgi, jo viņi pieskaita pie daktiloskopiskās ekspertīzes objektu jēdziena tikai pēdu nesējus un pēdu vielas. Protams, ka pēdu nesējus un pēdu vielas arī pieskaita pie pēdu rašanās procesa, bet no prakses pieredzes, eksperts, kas nodarbojas ar daktiloskopiskām ekspertīzēm nevar to pētīt identifikācijas nolūkos. Attiecīgi, eksperti, kuri nodarbojas ar daktiloskopisko ekspertīzi, pētniecības rezultātā apskata daļu no jautājumiem, kas paradās atklāšanas un izmeklēšanas jautājumos. Kā arī pēta jautājuma risināšanu par papillārlīnijas zīmējuma identitāti. Līdz ar to autore iesaka pieskaitīt pie daktiloskopiskās ekspertīzes objekta nosacījumus, kuri obligāti ir jāiekļauj papillārlīniju zīmējuma rakstus, kas paradās nospieduma rezultātā. Citiem vārdiem sakot, autore piedāvā pie daktiloskopiskās ekspertīzes objektu pieskaitīt cilvēka papillārlīniju zīmējuma nospiedumus.

Protams, ka var būt arī tādas ekspertīzes, kuru pētīšanas objekts var būt pati cilvēka āda, līdz ar to, uzdevumi, līdzekļi un darba metodes ar objektiem, nebūs pieskaitāmas pie tradicionāliem daktiloskopiskiem pētījumiem; var teikt, ka tie jau būs komplekso ekspertīžu vai arī citu ekspertīžu ietvaros, nevis daktiloskopiskajā ekspertīzē.

Papildus tam autore uzskata, ka no daktiloskopiskās ekspertīzes objekta var izslēgt roku pēdu nesēju tādēļ, ka tas ir saistīts ar nesēja tehnisko apstrādi, kuru mērķis ir roku pēdu vizualizēšana, kuras rezultātā nesējs zaudē savas īpašības un nozīmi. Autore vēlas nesēju nodalīt no pirkstu nospiedumiem ā objekta. Pēc autores skatījuma, ar daktiloskopiskās ekspertīzes objektu ir jāsaprot tikai papillārlīnijas zīmējuma atspoguļojumu, kurš ir atdalīts no nesēja.

S.S. Samiščenko savā grāmatā dod daktiloskopiskās ekspertīzes priekšmeta jēdzienu, ka tas ir „speciālās zināšanas daktiloskopijas jomā, ar kuru palīdzību ir iespējams noskaidrot personu, kura ir atstājusi pirkstu pēdas notikumā vietā, kā arī noskaidrot pēdu veidošanas apstākļus, nosacījumus, pēdu veidošanas mehānismu, u.c.”¹⁴⁸ Savukārt, pētot speciālo literatūru, autore, grib piedāvāt savu daktiloskopiskās ekspertīzes priekšmeta jēdzienu. Lai formulētu minēto jēdzienu, autorei nākas lietot daktiloskopiskās ekspertīzes objektu un uzdevumu jēdzienus. Daktiloskopiskās ekspertīzes priekšmeta jēdziens, pēc autores domām, ir cilvēka identifikācija un viņu īpašību diagnostika pēc papillārlīnijām, ar mērķi noskaidrot faktiskus apstākļus lietā.

¹⁴⁷ Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском, арбитражном процессе. Москва, 1996, с.83.

¹⁴⁸ Самищенко С.С. Современная дактилоскопия: основы и тенденции развития. Москва: Московский институт, 2004, с.243.

R.S.Belkins uzskata, ka daktiloskopiska ekspertīze ir uzskatāma, kā trasoloģiskās ekspertīzes apakšnozare.¹⁴⁹

Bet citi autori, tādi kā V.A.Ivaškovs un L.G.Edžubovs uzskata, ka mūsdienu daktiloskopijas zinātniskā nozīme un līmenis, dod iespēju padarīt to par pastāvīgu tradicionālās kriminālistikas ekspertīzes veidu.¹⁵⁰ Autore arī atbalsta minēto autoru viedokļus, jo pirmkārt, praksē ir ļoti augsts daktiloskopisko pētījumu skaits, otrkārt, daktiloskopiskās pētīšanas rezultāts, ir cilvēka personības identifikācija, un treškārt, mūsdienu daktiloskopijas struktūrai ir pastāvīgs virziens, kuru pētīšana nav saistīta ar trasoloģijas pētīšanu, piemēram, daktiloskopiskās uzskaites attīstība un to automatizācija, cilvēku īpašības diagnostika pēc papillārzīmējumu rakstiem un daktiloskopijas tehnikas un tehnoloģijas attīstība.

Ļoti svarīgi klasificēt uzdevumus uz pētīšanas mērķa pamatā, un līdz ar to, var tos iedalīt divās grupās: identifikācijas uzdevumi (ir galvenais uzdevums, ko risina daktiloskopiskā ekspertīze un minētais uzdevums tiek noskaidrots ar kvantitātes raksturojumu daktiloskopiskā pētījumā) un diagnostikas uzdevumi (atspoguļojuma procesa rašanās apstākļi).¹⁵¹

Padomju Savienības kriminālisti ir izstrādājuši kvantitātes un kvalitātes metodi personu identificēšanai. Metodes īpašība ir tāda, ka identifikācijas informācijas avots ir ne tikai kvantitāte, bet arī atspoguļojamas detaļas kvalitātē (pazīmes neesamība ir arī pazīme), kā arī, ja pēdā nepietiek pazīmes, tad ir rūpīgi jāpēta pazīmju raksturojums (izmērs, forma, īpašības). Līdz ar to, rodas jautājums, kāds pazīmju skaits ir pietiekams identificēšanai?¹⁵²

No literatūras izriet, ka viens no galvenajam daktiloskopiskās ekspertīzes jautājumiem, ir tas, vai roku pēdu derīgas identifikācijai un tas ir vienīgais priekšmets par ko diskutē praktiķi un zinātnieki. Piemēram, pirkstu pēdas uz izšautām čaulītēm reti, kad var būt lielas pēc plātības. Bet ja papillārlīniju zīmējums uz čaulītēm atspoguļosies kvalitatīvi un tur būs ne mazāk kā 8 pazīmes, tad tādas pēdas var identificēt. Vēl autore uzskata, ka visas pēdas, kurās atspoguļojas no 3-5 papillārlīniju uzbūves pazīmēm un kurās var atklāt identifikācijai nepieciešamo mikropazīmju skaitu, arī tādas pēdas ir nepieciešams saglabāt lietā, jo kad būs aizdomās turamais un pret viņu būs arī citi pierādījumi, tad pie tādiem apstākļiem var mēģināt veikt identifikācijas ekspertīzi pēc pirkstu pēdas ar 3-5 pazīmēm.

Kvantitātes kritērijs ar 12 pazīmēm pašlaik darbojas arī Latvijā, kā arī citās valstīs. Latvijā Kriminālistikas pārvalde ir izstrādājusi un apstiprinājusi metodi KP-M-9-2007,

¹⁴⁹ Белкин Р.С. Курс криминалистики. Москва: Юрист, 1997, с.48.

¹⁵⁰ Ивашков В.А. Особенности составления заключения эксперта при выполнении дактилоскопических экспертиз (Учебное пособие).- Москва: ЭКЦ МВД России, 2004, с.16.

¹⁵¹ Хазиев Ш.А. Из истории отечественной дактилоскопии. Москва: БЮЛЛ, 1996, с.16.

¹⁵² Общая теория судебной экспертизы. Ресурсы: <http://kollegia.net/articles.php/?serv=209&part=55823> [aplūkots 2010. gada 02. novembrī]

saskaņā ar kuru Kriminālistikas pārvaldes Daktiloskopisko ekspertīžu nodaļas eksperti veic daktiloskopiskās ekspertīzes, kurā ir norādītas 12 pazīmes.¹⁵³

Daktiloskopiskās ekspertīzes veikšanas laikā, rodas jautājums par objekta identificēšanu, kā arī par pazīmju skaitu, kas var būt pietiekams, lai veiktu identifikāciju. Daktiloskopijas attīstības laikā izveidojas daktiloskopiskās identifikācijas identificējošais pazīmju standarts un tas ir 12 pazīmes. Līdz ar to, zinātnieki, kas pēta minēto problēmu, iedalījās divas grupas, tie, kuri atbalsta 12 pazīmju sistēmu un tie, kas nevar saprast, kāpēc ir kvantitāte, nevis kvalitāte. Tomēr, lielāka pasaules daļa izmanto 12 pazīmju sistēmu, bet, piemēram, „Anglijā daktiloskopijā izmanto 16 pazīmju sistēmu, Francijā Parīzē izmanto 17 pazīmju sistēmu, bet cita Francijas teritorija izmanto 12 pazīmju sistēmu.”¹⁵⁴

Starp autoriem, kas pēta minēto problēmu, var atzīmēt tādus, kā I.Evets un R.Viljams. Pasaules simpozijā par daktiloskopiju, kas notika Izraēlas Policijas akadēmijā 1995.gadā, savā ziņojumā, viņi ir pamatojuši savus uzskatus par daktiloskopisko standartu par 16 pazīmēm. Līdz ar to, zinātnieki savā starpā sāk diskutēt par minēto problēmu un diskusija beidzās ar to, ka „nav zinātniskā pamatojumā, lai noteiktu minimālo papillārlīniju uzbūves detaļas skaitu, kas satur divas salīdzinājuma papillārlīniju zīmējuma atspoguļojumus, attiecībā uz pozitīvo identificēšanas risinājumu”.¹⁵⁵

Autore uzskata, ka nevar būt kvantitātes identitātes kritērija ne tikai daktiloskopijā, bet arī citos pētījumos. Noteicot identitāti, ir obligāti nepieciešams ņemt vērā arī kvalitātes kritēriju. „Pie daktiloskopiskās identifikācijas standarta var pieskaitīt ne tikai detaļas skaitu, bet arī informācijas daudzumu, kas atrodas papillārzīmējuma pēdā.”¹⁵⁶

Lai runātu par identifikācijas standartu, ir nepieciešams apskatīt visas kvalitātes un kvantitātes pazīmes, kas ir saistītas ar pirkstu papillārzīmējumu, tāda veidā, kāda pēta eksperti, kuri veic daktiloskopiskās ekspertīzes. Kā jau bija minēts iepriekš, tas ir kopējas pazīmes, t.i. papillārzīmējuma tips, veids, raksturojumi, kā arī mikropazīmes. Tikai ar kopējām pazīmēm nevar veikt identificēšanu, bet viegli var sadalīt visus papillārzīmējumus pēc grupām. Kopējo un sevišķo pazīmju esamībā papillārzīmējumā, tā ir tikai daļēja informācija, jo papillārzīmējuma individualitāte var noteikt ne tikai ar kvantitātes un kvalitātes kritērijam, bet arī ar to, ir vai nav reti sastopams konkrētais papillārzīmējums. Var teikt, ka tā ir visnozīmīgākā identifikācijas kompleksa sastāvdaļa. Protams, ka obligāta sastāvdaļa ir arī pazīmju skaits, jo būs lielāks pazīmju skaits, tad būs lielāks identifikācijas procents. Nedrīkst arī aizmirst par papillārlīniju uzbūves morfoloģiju.

¹⁵³ LR IeM VP Kriminālistikas pārvaldes pašnovērtējums, 2006, 28.lpp.

¹⁵⁴ Bauzard Z. De l'identification par les empreintes digitales. 1991. p.152.

¹⁵⁵ Fingerprint identification breakout meeting "Ne'urim declaration" (Proceedings of the international Symposium on fingerprint detection and identification). Ne'urim, Israel, 1995. p.21.

¹⁵⁶ Эд-жубов Л.Г. Статистическая дактилоскопия: Методические проблемы. Москва, 1999, с.24.

Literatūrā ir minēts, ka katrs autors, kas pēta minēto problēmu, piedāvā savu identifikācijas metodiku, kas ir saistīta ar morfoloģijas pazīmēm, kā arī ar citām augstāk jau minētām pazīmēm. Bet ar morfoloģijas pazīmēm, pagaidām, ir problēma, jo ir nepieciešams vienāda papillārlīniju morfoloģijas pielietojums. Ja nav izstrādāta morfoloģijas metodika, līdz ar to nav iespējams izmantot matemātikas formulas. Var arī minēt to, ka detaļu klasifikācija, tā ir subjektīva lieta un tāpēc noteikt līdzību nav iespējams.

Var secināt, ka augstāk minētās morfoloģijas pazīmes, praksē var izmantot tikai paši autori. Literatūrā ir norādīts, ka „neviens metodikas formula nevar izrēķināt esošas informācijas daudzumu pēdā vai nospiedumā tāpēc, ka minētās formulas ir ļoti sarežģītas”.¹⁵⁷

Literatūrā ir atrodama tāda informācija, kāpēc pasaulē, daktiloskopijā īpaši izmanto 12 pazīmju sistēmu. Formulas izskaidrojums: „Katra bieži sastopama papillārlīniju uzbūves pazīme ir jāatzīmē, kā viens punkts, tas ir kā viena identificējoša pazīme. Bet reti sastopamas pazīmes ir jāatzīmē, kā trīs punkti (ir minimālai identifikācijas vērtējums). Pēdā arī atrodas pazīmes, tā sauktās „tukšās” līnijas. Minētas līnijas jāatzīmē, kā vienu no pazīmēm. Ja no „tukšās” līnijas dalīšanas rezultāta paliek vieninieks, to vieninieku nav jāņem vērā. Līdz ar to, pielietojot minētas aprēķināšanas noteikumus, tika saņemts kopējais identifikācijas pazīmju vērtējums, kura cipars ir 12.”¹⁵⁸

„Ridzeoloģija- ir papillārlīniju struktūras identifikācijas moderna novērtēšanas metode. Tās pamatlicējs ir D. Ašbaugs no Kanādas karaliskās jātnieku policijas Tiesu identifikācijas atbalsta sekcijas. Ridzeoloģijas metodes izmantošana ASV rādījusi iespēju identificēt personu arī tajos gadījumos, ja pirkstu pēdā ir tikai trīs „Galtona pazīmes”- papillārlīniju detaļas. Terminu ridzeoloģija lieto tiesu identifikācijā, kad tiek pētīta katra mikropazīme un visu papillārlīniju kopums, kas atrodas ādas volārajā zonā. Ridzeoloģija izmanto fizikālo zinātņu, kā arī poroskopijas un edžioskopijas pētījumu metodes. Poroskopija- daktiloskopiskās ekspertīzes metode, ar kuru pēta poru atainojumu roku pirkstu nospiedumos personas identifikācijas nolūkos. Edžioskopija- ir daktiloskopiskās ekspertīzes metode, ar kuru pēta iespējas izmantot papillārlīniju kores konfigurācijas mikropazīmes personas identifikācijai.¹⁵⁹

Runājot par daktiloskopiskās ekspertīzes 12 pazīmju sistēmu Latvijā, rodas problēma, ja pēdā nav 12 sevišķās pazīmes un pēda ir skaidra un kvalitatīva, tad ar Kriminālistikas pārvaldes metodi KP-M-9-2007, tas nozīmē, ka minētā pēda tiek atzīta par nederīgu. Līdz ar to, var pieminēt, ASV daktiloskopiskās ekspertīzes metodi, kur tiek izmantota tā pati 12

¹⁵⁷ Эджубов Л.Г. Статистическая дактилоскопия: Методические проблемы. Москва, 1999, с.36.

¹⁵⁸ Stoney D., Thornton J. Critical Analysis of Quantitative Fingerprint Individuality Models (Journal of Forensic Sciences), 1996, p.52.

¹⁵⁹ Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evarđsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 204.lpp.

pazīmju sistēmas metodi, bet ja sevišķās pazīmes pēdā ir mazāk nekā 12, tad izmanto papildus metodi, tādu kā „ridžeoloģijas metodi”.

Autore uzskata, ka Latvijā daktiloskopijā izmantojama 12 pazīmju sistēma ir visoptimālākā, bet tikai uz doto brīdī, kamēr nav izstrādātas tāda papildus metode, ar kuru palīdzību var identificēt konkrētu personu, ja pēdā arī būs mazāk nekā 12 pazīmes.

Kopsavilkums

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai sekojošas tēzes:

1. Visas literatūrā norādītās „daktiloskopijas” definīcijas ir līdzīgas; pirmkārt, daktiloskopija ir kriminālistiskās tehnikas nodaļa- trasoloģijas- sastāvdaļa, otrkārt, daktiloskopijas objekts ir cilvēka plaukstu delnu puses un kāju pēdu ādas virsma, treškārt, mērķis ir personu identifikācija, reģistrācija, kā arī ādas papillārlīniju zīmējuma raksta aina ir katram cilvēkam individuāla un noturīga. Daktiloskopiskās izpētes objekti ir cilvēka roku pirkstu, plaukstu un kāju pēdu papillārlīniju zīmējuma raksti, kas paliek uz priekšmetiem vai arī salīdzinošie paraugi, kas tiek iegūti ar daktiloskopēšanas palīdzību.
2. Daktiloskopēšanas pamatus sāka izmantot jau pirms mūsu ēras Senajā Korejā un Ķīnā. Ar 17.gadsimtu sāka attīstīties personu identificēšanas pamati pēc roku pirkstu papillārlīniju zīmējuma raksta. 20.gadsimta sākumā sāka izmantot daktiloskopēšanu, lai identificētu un reģistrētu noziedzniekus. Mūsdienā pasaulē tiek izveidotas datorizētas datu bāzes, kas ir saistītas ar personas identificējošo informāciju pēc roku pirkstu un delnu pēdām, kuras informāciju izmanto identifikācijai, diagnostikai, reģistrācijai.
3. Daktiloskopēšanu izmanto, lai izdarītu cilvēka identificēšanu, salīdzinātu notikuma vietā atrastas pirkstu pēdas ar konkrēta cilvēka pirkstu nospiedumiem, ko iegūst uz daktiloskopiskās kartes daktiloskopēšanas ceļā, ar mērķi izmantot noziedznieku uzskaiti, t.i. kriminālistiskai reģistrācijai, noziedzīga nodarījuma izmeklēšanai, noziedzīga nodarījuma atklāšanai un novēršanai, noziedznieku atrašanai, kā arī nezināmas personas un līķu atpazīšanai un to personības noskaidrošanai, pēc cilvēka roku pirkstu un delnu pēdām.
4. Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodeksā un Kriminālprocesa likumā Latvijā nav norādīti tādi termini, kā „pirkstu pēdu iegūšana” vai „daktiloskopēšana”, bet ir norādīts tikai „salīdzinošā parauga iegūšana”, bet Francijas, Krievijas un Baltkrievijas Kriminālprocesa kodeksos tiek minēts tāds termins, kā „daktiloskopēšana”, kā arī „salīdzinošā parauga iegūšana”. Sakarā ar to ir nepieciešams Kriminālprocesa likumā iekļaut „daktiloskopēšanas” jēdzienu, līdz ar to vērsta uzmanība tieši uz pirkstu nospiedumu iegūšanu. Līdz ar to autore izvirza šādu priekšlikumu: grozīt Latvijas Kriminālprocesa likuma 164.pantu 1.daļu un izteikt to šādā redakcijā: „Līķa apskates laikā, ja līķis ir neatpazīts, ir nepieciešams veikt līķa daktiloskopēšanu, kā arī citu nepieciešamo paraugu iegūšanu, lai identificētu mirušā personību. Līķa apskati ir jāveic tiesu medicīnas ekspertam”. Autore arī uzskata, ka ir nepieciešams izdarīt grozījumus Kriminālprocesa likuma 165.pantā „Līķa ekshumācija” un papildināt jau esošu redakciju ar: „kā arī daktiloskopēšana ir obligāta, ja mirusī persona nav atpazīta”.

5. Kriminālprocesa likuma 209.panta 1.daļai ir divi problēmas aspekti. Pirmais aspekts ir saistīts ar to, ka ir nepieciešams un ir lietderīgi izstrādāt metodiku par nepieciešamo paraugu ņemšanu salīdzinošajai izpētei piespiedu kārtā, ar precīzu funkcijas sadalīšanu starp personām, kas ir iesaistītas minētajā darbībā. Otrais aspekts ir tāds, ka Kriminālprocesa likumā 209.panta 1.daļā ir norādīts, ka „aizturētā, aizdomās turētā un apsūdzētā pienākums ir ļaut ņemt no sevis paraugus salīdzinošai izpētei, bet no personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, no liecinieka un cietušā salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus piespiedu kārtā drīkst ņemt tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu.”¹⁶⁰ Autore nepiekrīt tam, ka pastāv tāda atšķirīga attieksme starp šīm divām personu grupām. Pret aizturēto, aizdomās turēto un apsūdzēto ir spēkā nevainīguma prezumpcija. Līdz ar to liecinieka un cietušā intereses nedrīkst vērtēt augstāk nekā aizturētā, aizdomās turētā un apsūdzētā intereses, tādējādi minētajām personām ierobežojot vienlīdzības principu. Šim Kriminālprocesa likuma pantam ir jāpastāv, bet tikai ar nosacījumu, ka aizliegts iegūt paraugus piespiedu kārtā ar tādiem paņēmieniem, kuri var rādīt personai ciešanas vai var būt bīstami personas dzīvībai un veselībai. Līdz ar to autore izvirza tādu priekšlikumu, ka ir nepieciešams grozīt Kriminālprocesa likuma 209.pantu 1.daļu, izsakot to šādā redakcijā: „No aizturētā, aizdomās turētā, apsūdzētā, kamēr viņš nav atzīts par vainīgu, kā arī no personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, no liecinieka un cietušā salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus piespiedu kārtā drīkst ņemt tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu”.

6. Latvijā ir grūti izprast Biometrijas datu apstrādes sistēmas likuma pielietojumu, jo nav atrunāts līdz galam, kā un uz kāda pamata var iegūt, glabāt un izmantot cilvēku identificējošu informāciju, lai nebūtu pretrunas ar Latvijas Republikas Satversmi, ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 95/46/EK „Par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti”, u.c., un, lai nebūtu apdraudētas un ierobežotas konkrētas cilvēka pamattiesības. Tāpat nav saprotams, kādas būs iespējas izmantot datu bāzē esošos datus, t.i. pirkstu pēdas, kas tiek izņemtas no notikuma vietām. Pamatojoties uz augstāk minēto, ir jāreglamentē datu bāzes izmantošanas nosacījumi atbilstoši Latvijas Republikas Satversmei, Starptautiskām tiesību normām un citiem saistošiem normatīviem aktiem. Ir nepieciešams sakārtot abas datubāzes - biometrijas datu bāzi un LATAFIS sistēmas datu bāzi, piemēram, apvienot minētās datu bāzes un sadalīt personas pēc kategorijām.

7. 1997.gada 12.novembra ar Iekšlietu Ministrijas pavēli Nr.377 tika apstiprināta instrukcija: „Iekšlietu ministrijas Valsts policijas Ekspertīžu centra centralizētās automatizētās daktiloskopiskās sistēmas LATAFIS izmantošanas kārtība, daktiloskopisko datu uzskaitē un

¹⁶⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

to izmantošana". Ar 2005 gadu bija jāizstrādā jauna instrukcija, sakarā ar to, ka spēkā stājās jaunais Kriminālprocesa likums, kur 264.pantā ir paredzēti aizturēšanas nosacījumi.

8. Daktiloskopiskās informācijas reģistrācija, kā arī cita biometrijas informācija nepārkāps cilvēka pamattiesības un brīvības, ja tas viss būs stingri atrunāts un nostiprināts normatīvajos aktos. Var teikt, ka personu biometrijas reģistrācija atbilst valsts un katra cilvēka interesēm. Daktiloskopiskā informācija ir nepieciešama ne tikai, lai identificētu noziedzniekus pēc pēdām, kas tiek atstātas notikuma vietās, bet arī, lai atpazītu cilvēkus, piemēram, kara laikā vai masveida nāves gadījumā.

9. Daktiloskopiskajā reģistrācijā var izšķirt divas sastāvdaļas: civildaktiloskopisko reģistrāciju un krimināldaktiloskopisko reģistrāciju. Atšķirība starp minētajām daktiloskopiskās reģistrācijas sastāvdaļām ir tāda, ka tām ir dažādi mērķi, dažādi praktiskie uzdevumi, bet būtība ir vienāda - papillārzīmējumu nospieduma identitātes noteikšana.

10. Daktiloskopiskās reģistrācijas kriminālistiski nozīmīgs objekts ir cilvēka papillārlīniju rakstu zīmējumi, kas tiek iegūti normatīva regulējuma robežās, un tas nozīmē, ka cilvēka papillārlīniju rakstu zīmējumu nospiedumi vai to kopijas, kas tiek izņemtas no notikuma vietām, ir daktiloskopiskas reģistrācijas objekti.

11. Daktiloskopijas pētījuma objekti diagnostikā var būt cilvēka āda vai arī papillārlīniju atspoguļojumi. Ir ļoti ierobežota informācija par papillārlīniju zīmējumiem, lai veiktu daktiloskopisko diagnostiku. Parasti, kādā konkrētā pēdā atspoguļojas tikai 10- 30 % informācijas par papillārlīniju zīmējumiem, kuru ir atstājis cilvēks, kas piedalījās pēdu veidošanās procesā. Līdz ar to, ekspertam, veicot daktiloskopiskās ekspertīzes, nav iespējams pielietot visas metodes un statistikas datus, kurus izmanto diagnostiskā pētījumā, kad ir pilna roku delnu pēda. Pētot pēdu uz pēdas uztveroša objekta, var risināt diagnostiskos uzdevumus, kas attiecas uz pēdu veidošanās mehānismu. Tas ļauj noskaidrot noziedzīga nodarījuma objektīvās īpatnības.

12. Kvalitatīvai daktiloskopēšanai ir nepieciešams izstrādāt dzīvu cilvēku un līķu daktiloskopēšanas metodes, kas var būt iegūtas ar tipogrāfijas krāsas palīdzību un ar speciāla skenera palīdzību, lai būtu iegūtas kvalitatīvas daktiloskopiskās kartes ar pirkstu nospiedumiem un, lai ekspertam būtu vieglāk veikt daktiloskopiskās ekspertīzes.

13. Pirkstu pēdas konstatēšana, fiksēšana un izņemšana no notikuma vietas, kā arī kvalitatīva parauga iegūšana salīdzinošajai izpētei, mūsu gadījumā personas daktiloskopēšana un daktiloskopiskās kartes iegūšana, un līdz ar to daktiloskopiskā ekspertīze ar mērķi identificēt personu ir viens no pierādījuma veidiem kriminālprocesā.

14. Literatūrā minētie daktiloskopiskās ekspertīzes objektu jēdzieni nav pilnīgi, jo literatūrā pie daktiloskopiskās ekspertīzes objektu jēdziena ir pieskaitīti tikai pēdu nesēji un pēdu

vielas. Autore piedāvā pie daktiloskopiskās ekspertīzes objektiem pieskaitīt cilvēka papillārlīniju zīmējuma nospiedumus.

15. Latvijā daktiloskopijā izmantojamā 12 pazīmju sistēma ir visoptimālākā, bet tikai uz doto brīdī, kamēr nav izstrādātas tāda papildus metode, ar kuras palīdzību var identificēt konkrētu personu, ja pēdā ir mazāk nekā 12 pazīmes.

Аннотация

Магистерская работа на тему „Дактилоскопирование и с этим связанные проблемы” посвящена правовому регулированию дактилоскопической информации и регистрации, проблематики дактилоскопической регистрации, идентификации, диагностики и дактилоскопических экспертиз, а так же методике дактилоскопирования - получения образца для сравнительного исследования. В процессе написания работы автор анализировал законы Латвийской Республики и других государств, международные договора, научную и специальную литературу и публикации, а так же профессиональный опыт эксперта по дактилоскопическим экспертизам. Данная работа даёт полное понимание о дактилоскопировании, а так же о дактилоскопической информации и регистрации, как о единой системе, которая позволяет идентифицировать конкретную персону с помощью дактилоскопической экспертизы.

Annotation

Master's thesis on the topic "Fingerprinting and problems related with it" dedicated to the legal regulation of fingerprint information and registration, problematic of fingerprint registration, identification, diagnosis and fingerprint examination as well as fingerprinting technique- obtaining samples for comparative analysis. In the process of writing the work, author analyzed the laws of the Republic of Latvia and other States, international treaty, scientific and technical literature and publications, as well as the professional experience of an expert on fingerprint examination. This work provides a complete understanding of the fingerprinting, as well as of fingerprint information and registration as a single system which allows us to identify a specific person by fingerprint examination.

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

1. Arājs O., Čentoricka M., Silarāja S., Evardsons A. Daktiloskopija. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005.
2. Čentoricka M. Pirkstu pēdu atklāšanas un izņemšanas līdzekļi un metodes. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002.
3. Dombrovskis R. Kriminālistikas teorētiskie pamati. Rīga: Turība, 2003.
4. Indulēns I. Kriminālistiskā mācība par pēdām. Rīga: LVU, 1972.
5. Informatīvais ziņojums par „Konceptijas par fizisko personu biometrijas datu izmantošanu Latvijā” īstenošanas gaitu. Pieejams:
<http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=1889>
6. Konovalovs J. Kriminālistiskā identifikācija un diagnostika. Rīga: LPA, 1992.
7. Konovalovs J., Bebris G. Tiesekspertīžu kriminālistiskā klasifikācija. Rīga: LPA, 2000.
8. Autoru grupa profesora Kavaliera A. Vadībā. Kriminālistika. Mācību grāmata. Pirmā daļa. Kriminālistiskā tehnika. Rīga: P&Ko, 2003.
9. Kas ir āda? Pieejams: <http://www.irlaiks.lv/health/beauty/article.php?id=26993>
10. Terehovičs V., Nīmande E. Kriminālistika (Kursa lekciju konspekts). Rīga: ISBN, 2008.
11. Bauzard Z. De l'identification par les empreintes digitales. 1991.
12. Child Fingerprint kit. Pieejams: <http://www.lucasworks.org/child-fingerprint-kit.html>
13. Dennis I.H. The Law of Evidence. London, 2002.
14. Fingerprint AFIS. Pieejams:
<http://www.interpol.int/Public/Forensic/Fingerprints/RefDoc/defppult>
15. Fingerprint History . Pieejams: <http://www.policensw.com/info/fingerprints/finger01.html>
16. Fingerprint Classification . Pieejams: <http://www.bbc.com.uk/beenews/8970/we/6985>
17. Fingerprint identification breakout meeting "Ne'urim declaration" (Proceedings of the international Symposium on fingerprint detection and identification). Ne'urim, Israel, 1995.
18. Fingerabdruck, Schmidt Helmutz. Pieejams: <http://www.genetischer-fingerabdruck.de/568/iu>
19. Michel M.R. Fingerprinting Methods Based on Arbitrarily Primed. PCR, 2009.
20. Stoney D., Thornton J. Critical Analysis of Quantitative Fingerprint Individuality Models (Journal of Forensic Sciences), 1996.
21. The Science of Fingerprint. Pieejams:
http://www.edinformatics.com/forensic/science_of_fingerprinting.htm
22. Белкин Р.С. Криминалистика (Краткая инцеклопедия). Москва: ЮПТЕС, 1992.

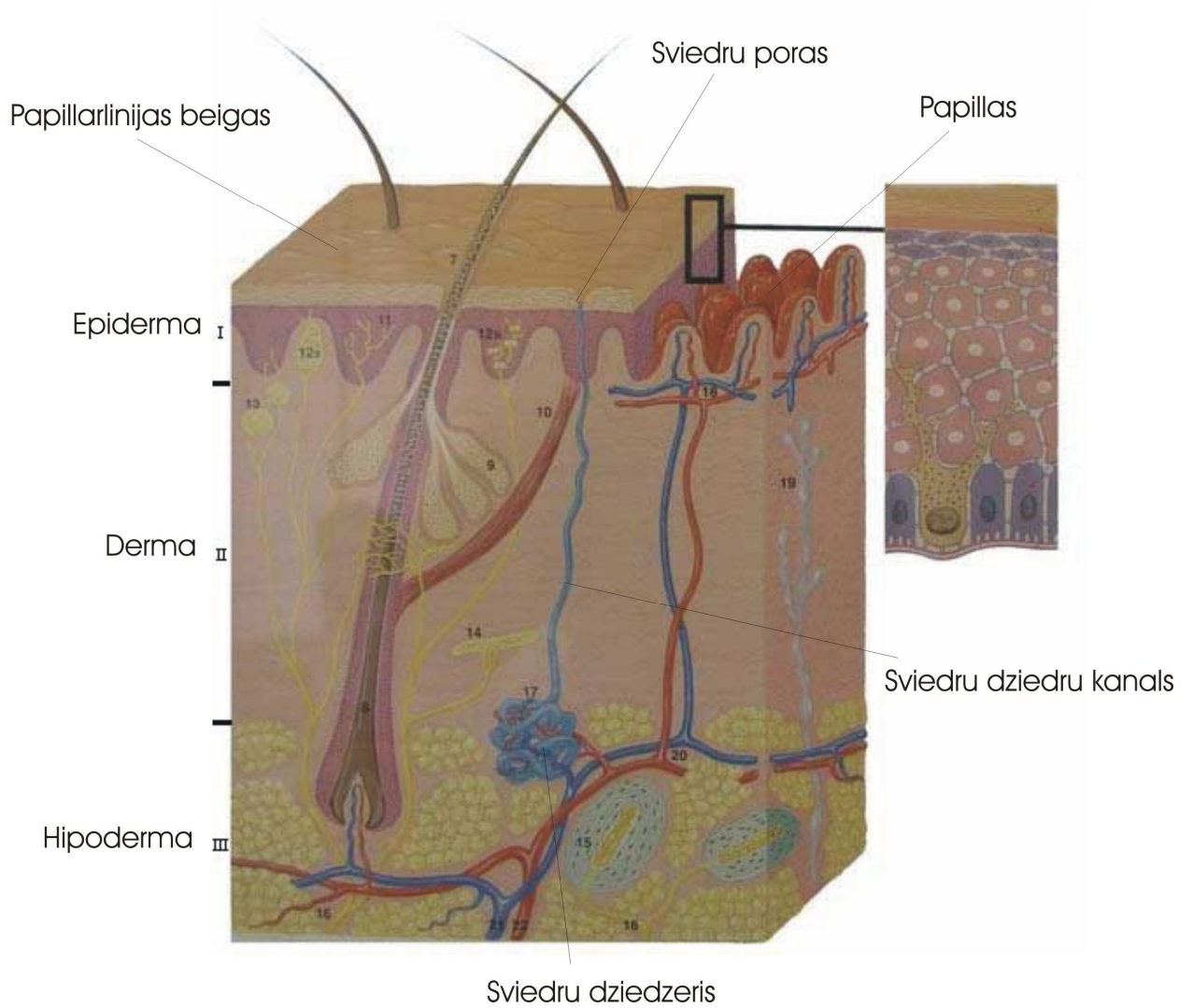
23. Белкин Р.С. Курс криминалистики. Москва: ЮРТЕС, 1997.
24. Белкин Р.С. Курс криминалистики. Москва: Закон и право, 2001.
25. Ивашков В.Л. Работа со следами рук на месте происшествия (Учебное пособие). Москва, 1992.
26. Ивашков В.А. Особенности составления заключения эксперта при выполнении дактилоскопических экспертиз (Учебное пособие).- Москва: ЭКЦ МВД России, 2004.
27. Комиссаров В. И., Лапин Е. С. Дактилоскопирование в России :Проблемы и пути их решения. Санкт-Петербург: Правоведение, 1997.
28. Кустов А.М. Теоретические основы криминалистического учения о механизме преступления (Учебное пособие). Москва: ЮРТЕС, 1997.
29. Колдин В.Я. Идентификация и ее роль в установлении истины по уголовным делам. Москва: Московский университет, 1969.
30. Корноухов В.Е. Криминалистическая экспертиза. Москва, 1996.
31. Корухов Ю.Г. Формирование общей теории судебной экспертизы (Материалы для Ученого совета). Москва: ВНИИСЭ, 1989.
32. Моисеева Т.Ф. Комплексное криминалистическое исследование потожировых следов человека. Москва, 2000.
33. Михайлов М.А. Експертна регулювання обороту дактилоскопічної інформації. Учені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Україна: Юридичні науки, 2010.
34. Морфогенез кожи человека. Pisejams:
<http://www.likmedik.ru/news/rubrics/dermatolog/Lether/4890.html>
35. Отпечаток пальца вместо пароля. Pisejams:
<http://www.compress.ru/article.aspx?id=10423&iid=429>
36. Общая теория судебной экспертизы. Pisejams:
<http://kollegia.net/articles.php/?serv=209&part=55823>
37. Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском, арбитражном процессе. Москва, 1996.
38. Самищенко С.С. Современная дактилоскопия: основы и тенденции развития. Москва: Московский институт, 2004.
39. Стенограмма заседания Государственной думы РФ (12.05.2008). Pisejams:
<http://www.cir.ru/docs/duma/302/372515?quertwID=3031050&highlight=3031050>
40. Горвальд Ю.С. Век криминалистики. Москва: Тес, 1938.

41. Торвальд Ю.С. Сто лет криминалистики (пути развития криминалистики). Москва: Прогресс, 1975.
42. Хазиев Ш.А. Из истории отечественной дактилоскопии. Москва: БЮЛЛ, 1996.
43. Эджубов Л.Г. Статистическая дактилоскопия: Методические проблемы. Москва, 1999.
44. Ялышев С.А. Криминалистическая регистрация: проблемы, тенденции, перспективы. Москва.: Академия управления МВД России, 1998.
45. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217.A (III) rezolūciju). Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=49
46. Par līgumu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 07. februāris, nr.19 (302).
47. Par Latvijas Republikas un Polijas Republikas līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 07. februāris, nr.19 (302).
48. Par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti: Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 95/46/EK. (1995. gada 24. oktobris) Pieejams: http://www.laweuropa.com/English/index.php?d=topluluk&mod=AB_Topluluk_3_3
49. Par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas „Eurodac” izveidi, lai efektīvi piemērotu Dublinas Konvenciju: Padomes Regula 2000.gada 11.decembra (EK) Nr. 2725/2000. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:04:32000R2725:LV:PDF>
50. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 01. jūlijs, nr. 43.
51. Likums Par policiju: LR likums. Ziņotājs,1992. 24. septembris, nr.37.
52. Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 30. decembris, nr.131.
53. Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 06. aprīlis, nr.23/124 (2034/2035).
54. Imigrācijas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 20. novembris, nr.169(2744).
55. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).
56. Apcietinājumā turēšanas kārtības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 04. jūlijs, nr.103 (3471).
57. Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, nr.90(4076).

58. Ārzemnieku piespiedu izraidīšanas kārtība, izceļošanas dokumenta forma un tā izsniegšanas kārtība: Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumi nr.212. Latvijas Vēstnesis, 2003. 30. aprīlis, nr.65 (2830).
59. Noteikumi par Latvijas Republikas diplomātiskajām pasēm: Ministru kabineta 2007. gada 30. janvāra noteikumi nr.85. Latvijas Vēstnesis, 2007. 02. februāris, nr. 20 (3596).
60. Pasu noteikumi: Ministru kabineta 2007. gada 13. novembra noteikumi nr.775. Latvijas Vēstnesis, 2007. gada 16. novembris nr.185 (3761).
61. Noteikumi par automatizētās pirkstu nospiedumu identifikācijas sistēmā (AFIS) iekļaujamās informācijas apjomu un izmantošanas kārtību: Ministru kabineta 2009. gada 03. februāra noteikumi nr.99. Latvijas Vēstnesis, 2009. 06. februāris, nr. 21.
62. IeM pavēle Nr.377 par instrukcijas apstiprināšanu „Iekšlietu ministrijas Valsts policijas Ekspertīžu centra centralizētās automatizētās daktiloskopiskās sistēmas LATAFIS izmantošanas kārtība, daktiloskopisko datu uzskaitē un to izmantošana”, 12.11.1997.
63. IeM VP cirkulārs Nr.20/1775 „Par LATAFIS papildināšanu”, 25.01.2007.
64. Конституция Российской Федерации (12.12.1993). Pieejams:
<http://www.constitution.ru>
65. Уголовно-процессуальный кодекс: РБ закон. 1999. 16 июль, № 295-3.
66. Code de Procedure penale: FR Loj. Inséré par Loi, 2000. 16 juin, nr. 2000-516.
67. Уголовно-процессуальный кодекс: РФ закон. 2001. 18 декабрь, N. 174-ФЗ.
68. Kriminaalmenetluse Seadustik: ER Seadus. Riigi Teataja, 2004. 01.07., nr. RT I 2003, 27, 166.
69. Code de Procedure penale Explications. Pieejams:
http://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/avis_cour_15/integralite_avis_classes_annes_239/2010_3365/18_janvier_2010_0090005p_3367/robert_avocat_14961.html
70. Vālismaalaste seadus: ER Seadus. Riigi Teataja, 08.07.1993., nr.62, 405.
71. „Закон О государственной дактилоскопической регистрации в Республике Беларусь”(04.11.2003.) Pieejams: <http://www.cir.ru/doc /602/372515?quertwID=3&hi0>
72. Проект Закону України „Про дактилоскопію”(18.06.1999., 20.09.2001.). Pieejams:
http://www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=10986
73. Eksperta atzinums Nr.1286 (20.04.2008.), LR IeM KP arhīvs (nav publicēts).
74. Kriminālprocess Nr.11512024207 (12.06.2007.), VP arhīvs (nav publicēta).

PIELIKUMI

Ādas uzbūves shēma.

Roku pirkstu papillārraksti.

← Lokveida papillārraksts

← Cilpveida papillārraksts

← Vijumveida papillārraksts

Pirkstu papillārraksta uzbūve.

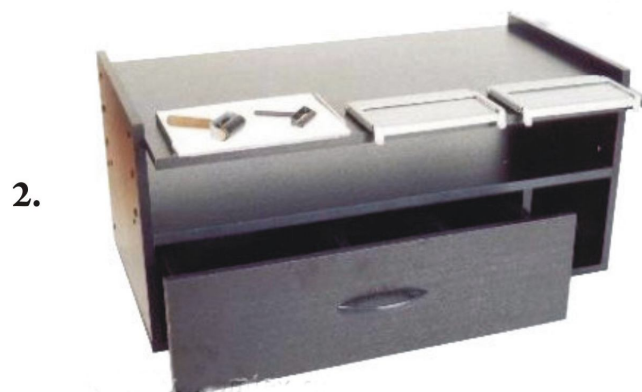

1. Augšējā papillārlīniju plūsma;
2. Apakšējā papillārlīniju plūsma;
3. Iekšējā papillārlīniju plūsma- centrālais raksts;
4. papillārrakstu delta.

Papillārraksta delta.

Daktiloskopēšanas piederumi.

1. Daktiloskopēšanas komplekts;
2. Daktiloskopēšanas galds;
3. Daktiloskopēšanas skeneris.

Daktiloskopēšanas tehnika.

1.

2.

1. Daktiloskopēšana ar tipogrāfijas krāsu;
2. Daktiloskopēšana ar daktiloskopēšanas skeneru.

Nesen mirušas personas līķa daktiloskopēšanas poza.

Daktiloskopiskas kartes veidlapas formāts.

Veidlapa D-1

PERSONAS DAKTILOSKOPISKĀ KARTE FINGERPRINTS TRANSMISSION				Reģistrācijas Nr. Reference Number	
Nosūtītāja valsts Country of origin		Latvijas Republika Republic of Latvia		Personas kods Identity Number	_____
Uzvārds Surname				Daktiloformula Barcode	
Vārds (-i) First name(s)				Īstais uzvārds True Identity	
Citi iepriekšējie uzvārdi Other names used in the past					
Adrese Address				Noziegums Offence	
Dzimums Sex		Dzimšanas datums Date of Birth			
Dzimšanas vieta Place of Birth					
Tautība Nationality					
Labās rokas pirkstu nospiedumi pārveļot Rolled impressions					
1. Īkšķis R. Thumb	2. Rādītājpirksts R. Forefinger	3. Vidējais R. Middle finger	4. Zeltņesis R. Ring finger	5. Mazais R. Little finger	
Kreisās rokas pirkstu nospiedumi pārveļot Rolled impressions					
6. Īkšķis L. Thumb	7. Rādītājpirksts L. Forefinger	8. Vidējais L. Middle finger	9. Zeltņesis L. Ring finger	10. Mazais L. Little finger	
Nospiedumi plakanie Plain impressions					
Kreisā roka. Četri pirksti vienlaicīgi Left hand Fourfingers taken simultaneously			Labā roka. Četri pirksti vienlaicīgi Right hand Fourfingers taken simultaneously		
Kreisais īkšķis Left Thumb				Labais īkšķis Right Thumb	

PAPILDUS ZIŅAS PAR DAKTILOSKOPISKO PERSONU
 ADDITIONAL INFORMATION ON DACTYLOSKOPED PERSON

(Ja arestēta [aizturēta] – kad, kādā iestādē, par kādu likumpārkāpumu. Ja mirusi – kad, kur atrasta) (If arrested [detained] – when, where offence [crime] comifittea. If dead – when, where was found)	
Sevišķas pazīmes, fiziskie trūkumi <i>Distinction marks, deformities</i>	

ABU PLĀUKSTU NOSPIEDUMI BOTH PALMS FINGER PRINTS

Veidlapu aizpildīja <i>Form filled in by</i>	(Norādīt iekšlietu iestādes nosaukumu, darbinieka amatu, uzvārdu) (Indicate in which interior institution, post, surname of employse)
	200__ . gada “__” _____ Paraksts <i>Signature:</i>

Daktiloskopētās personas paraksts *Signature of Dactyloskoped Person:*

LATAFIS sevišķās pazīmes „formas zīmējums”.

Veidlapa D-1

PERSONAS DAKTILOSKOPISKĀ KARTE <i>FINGERPRINTS TRANSMISSION</i>			Reģistrācijas Nr. <i>Reference Number</i>
Nosūtītāja valsts <i>Country of origin</i>		Latvijas Republika <i>Republic of Latvia</i>	Personas kods <i>Identity Number</i>
Uzvārds <i>Surname</i>		Daktiloformula <i>Barcode</i>	
Vārds (-i) <i>First name(s)</i>		Istais uzvārds <i>True Identity</i>	
Citi iepriekšējie uzvārdi <i>Other names used in the past</i>		Noziegums <i>Offence</i>	
Adrese <i>Address</i>			
Dzimums <i>Sex</i>	Dzimšanas datums <i>Date of Birth</i>		
Dzimšanas vieta <i>Place of Birth</i>			
Tautība <i>Nationality</i>			
Labās rokas pirkstu nospiedumi pārvejojot <i>Rolled impressions</i>			
1. Iekšējais <i>R. Thumb</i>	2. Rādītārpirksts <i>R. Forefinger</i>	3. Vidējais <i>R. Middle finger</i>	4. Zeltņsis <i>R. Ring finger</i>
5. Mazais <i>R. Little finger</i>			

Seviskas pazīmes
“formas zīmējums”

Lēmums par ekspertīzes noteikšanu.

LĒMUMS
par daudzlosuopisību
ekspertīzes noteikšanu

_____ 200 ____ . gada _____
(pilsēta, rajons)

_____ (izmeklēšanas iestādes nosaukums, amatpersona, vārds, uzvārds)

izskatījis krimināllietas Nr. _____ materiālus par _____
(lietas būtība)

un ņemot vērā, ka nepieciešams specializētāks pētījums
(ekspertīzes nozīmēšanas pamatojums)

vadoties no KPL 200. un _____, kā arī _____,
194., 196., 197.,/198. vai 199. _____, 201. vai 202. p.

N O L Ē M U:

1. Noteikt krimināllietā daudzlosuopisību
(kādu) _____ ekspertīzi,

uzdodot tās izdarīšanu IP kriminālistiķu pārvaldi, Reģiona biroja,
Rīgas ekspertu nodaļas ekspertiem (kam)

Uzdot ekspertam šādus jautājumus:

- 1) Vai ir reģistrēta daudzlosuopisība ploveris ir pārvērtē pēdām?
- 2) Vai šīs pēdām ir derīga identifikācija?

2. Nodot eksperta rīcībā šādus materiālus:

*Aploume ar l. gab. gaisma daudzkārtējas ar priekš
pildu.*

Tā kā lēmumā nav norādīts konkrēts eksperts, kuram uzdota ekspertīzes izdarīšana, tad saskaņā ar KPL 201. p. 2. d. ekspertu nosaka ekspertīžu iestādes vadītājs un paziņo par tās procesa virzītājam.

Izmeklētājs _____

(paraksts)